

برای آموزگاران دبستان، دانشجویان تربیت معلم و کارشناسان آموزشی

دوره چهاردهم / بهمن ماه ۱۳۸۹ / شماره ۱ پی‌درپی ۱۱۴

ماهنامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات کمک‌آموزشی

مدیرمسئول: محمد ناصری
سرمدبیر: مرتضی مجدفر
شورای برنامه‌ریزی:

شکوه تقدیسیان
فاطمه رضانی
لیلا سلیقه‌دار

یدالله رهبری‌نژاد
ابراهیم اصلانی

مدیر داخلی: اصغر ندیری
ویراستار: کبری محمودی
طراح گرافیک: فریبا بندی
نشانی دفتر مجله:

تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱
تلفن: ۸۸۸۳۹۱۷۸
۹ - ۸۸۸۳۱۱۶۱ (داخلی ۳۷۵)

نمبر: ۸۸۳۰۱۴۷۸
پایگاه اینترنتی:
www.roshdmag.ir

رایانامه:
ebtedayi@roshdmag.ir
تلفن پیام‌گیر نشریات رشد:
۸۸۳۰۱۴۸۲

• کد مدیرمسئول: ۱۰۲
• کد دفتر مجله: ۱۰۹
• کد مشترکین: ۱۱۴

نشانی امور مشترکین:
تهران، صندوق پستی: ۱۶۵۹۵/۱۱۱
تلفن امور مشترکین:

۷۷۳۳۶۶۵۵ - ۷۷۳۳۶۶۵۶
شمارگان: ۴۸۰۰۰ نسخه

چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

یادداشت سردبیر ۲: عدالت آموزشی به شیوه‌ی آقای آقا! / مرتضی مجدفر

آموزش ۴: این بود انشای من درباره‌ی انشا / دکتر علی رؤوف

پژوهش‌های دانش‌آموزی و آموزگاران ۶: تلفیق با استفاده از فرضیه / دکتر لیلا سلیقه‌دار

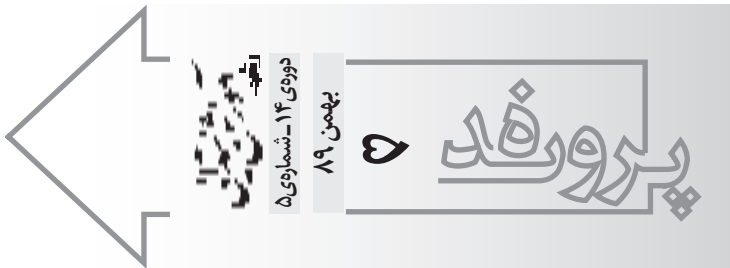
آموزش ۸: هم‌نشینی علم و هنر / حسن شرفی

آموزش ۱۲: پیدایش در کلاس درس - بخش پنجم / مرتضی مجدفر

یک نکته ۱۶: این یز را بکشید! / انتخاب و ترجمه‌ی تهمینه مهربانی

ایستگاه ۱۶: رحمت خدا

تجربه‌های سبز

کتاب‌خانه‌ی مدرسه ۳۲: خلاقیت در یادگیری با تکالیف و بازی / اصغر ندیری

پژوهش‌های تربیتی ۳۴: کاربرد رادیو در آموزش / شهناز محمدی

زیر سقف آسمان ۳۸: مدیریت مؤثر یادگیری در کلاس‌های چندپایه / دکتر رخساره فضلی

تجربه‌های مشترک ۴۱: بازی، شادی، ریاضی / ترجمه‌ی سمیه‌سادات میرمعینی

ایستگاه ۴۲: دوباره شبنم، دوباره تو / سعیده اصلاحی

میراث ما ۴۲: شهری با پله‌های اساطیری / حمید دهقان

آموزش ۴۴: مهارت مشاهده و اندازه‌گیری / شکوه تقدیسیان

تعلیم و تربیت ۴۶: با دروغگویی کودکان چگونه برخورد کنیم؟ / اشرف مظلوم

با همراهان ۴۸: پاسخ به نامه‌ها و نوشته‌های خوانندگان / شورای برنامه‌ریزی مجله

قابل توجه نویسندگان و مترجمان محترم

♦ مقاله‌هایی که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با اهداف و ساختار این مجله مرتبط باشد و قبلاً در جای دیگری چاپ نشده باشد. ♦ مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی همخوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنان‌چه مقاله را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید بفرمایید. ♦ مقاله یک خط در میان، در یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته یا تایپ شود. مقاله‌ها می‌توانند با نرم‌افزار word و بر روی CD یا فلاپی و یا از طریق رایانامه مجله ارسال شوند. ♦ نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌های علمی و فنی وقت لازم مبذول شود. ♦ محل قرار دادن جدول‌ها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود. ♦ مقاله باید دارای چکیده باشد و در آن هدف‌ها و پیام نوشتار در چه سطر تنظیم شود. ♦ کلمات حاوی مفاهیم نماییه (کلید واژه‌ها) از متن استخراج و روی صفحه‌ای جداگانه نوشته شوند. ♦ مقاله باید دارای تیتراژ اصلی، تیتراژ فرعی در متن و سوتیتراژ باشد. ♦ معرفی‌نامه‌ی کوتاهی از نویسنده یا مترجم همراه یک قطعه عکس، عناوین و آثار وی پیوست شود. ♦ مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌های رسیده مختار است. ♦ مقالات دریافتی بازگردانده نمی‌شود. ♦ آرای مندرج در مقاله ضرورتاً مبین رأی و نظر مسئولان مجله نیست.

عدالت آموزشی به شیوهی مدرسه ی آقا!

مرتضی مجدفر

تأملاتی درباره‌ی تمام وقت شدن معلمان براساس طرح تحول راهبردی آموزش و پرورش

جدی بر آن تأکید شده است، طرح تمام وقت شدن اشتغال معلمان و کارکنان آموزشی و پرورشی در آموزشگاه‌هاست. در حال حاضر، طبق عرف و قوانین و مقررات اداری رایج، معلم تمام وقت به کسی گفته می‌شود که تمامی روزهای هفته را در محل کارش حضور داشته باشد. در دوره‌ی ابتدایی، به حضور آموزگاران از صبح شنبه تا پایان ساعات کاری مدرسه در ظهر روز پنجشنبه (البته شیفت عصر و نوبت شبانه هم ساعت شروع و خاتمه‌ی متفاوتی دارند)، حضور تمام وقت آموزشی گفته می‌شود. مدیر، معاونان، مربیان پرورشی و برخی از دفترداران (معاونان اجرایی فعلی) هم حضوری تمام وقت دارند که در روز، اندکی بیشتر از آموزگاران و در طی تابستان و ایام امتحانات، بسیار بیشتر از آموزگاران است. به این نوع حضور، تمام وقت اداری گفته می‌شود.

در راهنمایی، دبیرستان، هنرستان و... حضور تمام وقت دبیران و هنرآموزان اندکی متفاوت‌تر و به چهار روز کاری خلاصه می‌شود که پس از ۲۰ سال سابقه‌ی آموزشی، این چهار روز یا ۲۴ ساعت، به سه روز یا بین ۲۰ و ۱۸ ساعت تقلیل می‌یابد. البته مدیران، معاونان، مربیان پرورشی، مشاوران و برخی از کادر اداری مدارس، مجبورند شش روز هفته و در ایام خاصی از تابستان، به‌طور تمام وقت در مدرسه حاضر باشند. در قبال این مآبدن اضافه، البته حق و حقوقی با عناوین حق مدیریت، حق معاونت و... به این افراد تعلق می‌گیرد که به هیچ‌عنوان با زحمات اضافی که متحمل می‌شوند، قابل قیاس نیست.

با توضیحاتی که دادیم، اکنون نوبت آن است که بپرسیم منظور طرح تحول راهبردی آموزش و پرورش از تمام وقت شدن معلمان چیست؟ آموزگار ابتدایی چگونه تمام وقت می‌شود؟ وقتی تمام وقت شد، چه فرقی با مدیر، معاون و کارکنان اداری و تمام وقت مدرسه خواهد داشت؟ در راهنمایی و دبیرستان چه‌طور؟ آیا چهار روز کاری به

بهمن ماه برخلاف آن که درست در میانه‌ی زمستان، فصل رکود و سردی قرار گرفته است، در کشور ما به ماه تحول، خیزش و نوآوری و انقلاب شهرت یافته است. بهمن، یادآور قیام هوشمندانه‌ی فرزندان ایران در سال ۱۳۵۷، برای افکندن نگاهی نو و تحول‌خواه در اداره‌ی جامعه با بهره‌گیری از آموزه‌های ناب اسلامی و رهبری حضرت امام خمینی (ره) است. اکنون که از آن سال‌ها، سی و اندی سال سپری شده است، تحول‌خواهی و نوآوری در اداره‌ی تمامی عرصه‌های جامعه، از جمله آموزش و پرورش، کماکان در دستور کار همه‌ی دل‌سوختگان این آب و خاک است و با اعتقاد به کیفیت‌گرایی و حرکت به سوی کمال، هنوز شاهد طرح مباحث حرکت‌آفرین و تقلا در جهت تحقق این نظرات هستیم. اگر اعتقاد داریم که کیفیت، مسیری است همواره در پیش‌رو که به هیچ‌روی نمی‌توان مقصدی برای آن متصور شد، باید قبول کنیم که تحول‌خواهی و نوآوری در آموزش و پرورش هم، حرکتی دائم و پیش‌رونده است که ما را در دنیای پرتلاطم امروزی، امیدوار نگه می‌دارد. تحول‌خواهی و کیفیت‌گرایی مستمر در آموزش و پرورش، بی‌شک در زمره‌ی خواسته‌های برپاکنندگان انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ و نسل‌های بعدی آنان است و برماست که در تحقق این خواسته‌ها بکوشیم.

در ادامه‌ی بررسی ابعاد گوناگون طرح تحول راهبردی آموزش و پرورش، در این شماره در ادامه‌ی سرمقاله‌های شماره‌ی ۲ تا ۴، مورد دیگری را بررسی می‌کنیم که به نظر می‌رسد قدری چالش‌برانگیزتر از بقیه‌ی موارد ده‌گانه‌ی باشد که در شماره‌ی ۲ از آن‌ها سخن گفتیم.

یکی از مواردی که در طرح تحول راهبردی آموزش و پرورش به‌طور

شش روز تغییر می‌یابد؟

وقتی همه‌ی اجزای طرح تحول راهبردی آموزش و پرورش را کنار هم می‌گذاریم، ضرورت پیدایمی‌کند که طرح تمام‌وقت شدن معلمان را با چند بعد دیگر از این طرح، هم‌زمان مطرح کنیم. اگر قرار است مدرسه کانون توسعه‌ی محلی باشد، به عواملی نیاز خواهد داشت و قطعاً معلمان که در حال حاضر به محض تعطیل شدن، به سرعت مدرسه را ترک می‌کنند، نخواهند توانست در زمره‌ی این عوامل به‌شمار روند.

اگر قرار است مدرسه‌ی یادگیرنده داشته باشیم، قطعاً نخواهیم توانست برای معلمی که دغدغه دارد هرچه سریع‌تر، پس از نواخته شدن زنگ پایانی، مدرسه را ترک و به منزل یا آموزشگاه محل تدریس بعدی‌اش حرکت کند، دوره یا کلاسی برگزار کنیم. تازه فقط از یک دوره‌ی ساده و یک جلسه‌ی هم‌فکری شورای معلمان سخن می‌گوییم و جلسات درس‌پژوهی و مباحثی از این قبیل را به فراموشی می‌سپاریم.

چند سال پیش همراه با چند نفر از دوستان، برای برگزاری یک دوره‌ی آموزشی برای مدیران مدارس، به شهر یزد رفته بودیم. کلاس‌ها صبح تا ظهر برگزار می‌شد و بعدازظهرها در اختیار میزبان بودیم تا هرطور که صلاح می‌داند، ما را این‌جا و آن‌جا ببرد.

عصر یکی از روزها گفتند قرار است شام را در دبیرستانی صرف کنیم که تمام‌وقت است. به مدرسه رفتیم و در دفتر زیبای معلمان نشستیم. قطاب و چایی آوردند. تازه گرم صحبت شده بودیم که یکی یکی سروکله‌ی معلمان پیدا شد و دورتادور، صندلی‌های دور میز را پر کردند. مدیر مدرسه گفت: «تا شام آماده بشه، گفتیم یک صحبتی هم در مورد برخی مسائل آموزشی با هم داشته باشیم.» (این نقل و قول داخل گیومه را می‌توانید با لهجه‌ی شیرین یزدی بخوانید).

شورای خوبی بود. گفت و شنود مثبتی بین معلمان و ما در گرفت. یادگیرندگی به تمام معنا در بین معلمان مشهود بود. وقتی شورا تمام شد و شام آوردند، ساعت حدود ۱۰ شب شده بود. شام را خوردیم و به محوطه آمدیم. در گوشه‌ای از نمازخانه، دبیری با چهار دانش‌آموز فیزیک کار می‌کرد. سه دانش‌آموز روی تخته سیاه یکی از کلاس‌ها، یک مسئله‌ی ریاضی نوشته بودند و با حدت و شدت هرچه تمام‌تر، درباره‌ی آن بحث می‌کردند. دبیری هم، هر چند دقیقه یک بار به آن‌ها سر می‌زد. کتابخانه‌ی مدرسه مثل روز روشن بود و انبوه دانش‌آموزانی

که با نظارت دو سه نفر (احتمالاً کتاب‌دار و مربی همراهش) در حال مطالعه بودند، به چشم می‌خورد. البته چند نفری در حال خواندن نماز در نمازخانه، تعدادی در حال فعالیت در اتاق رایانه و برخی هم در حال ورزش در حیاط بزرگ و پرنور مدرسه بودند. اگر به این‌ها، دانش‌آموزان حاضر در آزمایشگاه شیمی، بچه‌های همراه مربی پرورشی مدرسه در اتاق تبلیغات و شاگردان دیگری را که این‌جا و آن‌جا دبیرستان در حال فعالیت بودند، اضافه می‌کردیم، عدد قابل توجهی به دست می‌آمد. البته به گفته‌ی مدیر مدرسه، اگر قدری زودتر و مثلاً ساعت پنج یا شش بعدازظهر به دبیرستان آمده بودیم، شلوغ، پویا و فعال بودن را می‌توانستیم به درستی درک کنیم.

حتماً شما هم به ذهنتان خطور کرده است که مدرسه‌ای که از آن یاد کرده‌ام، دبیرستانی غیردولتی در منطقه‌ای برخوردار در یزد است و دبیران فعال در ساعت ده و نیم شب، به انگیزه‌ی دریافت حق‌التدریس‌های آن‌چنانی، دست از خانه و کاشانه‌ی خود کشیده و در حال فعالیت‌اند. خیر! این مدرسه، دبیرستانی دولتی است که توسط فرد خیری به نام **آقای آقا** (اگر هر دو «ق» را با لهجه‌ی یزدی بخوانید، طنین بسیار زیبایی خواهد داشت)، با بالاترین امکانات و تجهیزات و به شکل بسیار آبرومندانه‌ای ساخته و به آموزش و پرورش تحویل شده است.

مدرسه، در منطقه‌ای معمولی واقع شده است و برای ثبت‌نام، شیوه‌ی خاصی اعم از گزینش دانش‌آموز و این قبیل چیزها اعمال نمی‌شود. آقای آقا، چندین کارخانه‌ی نساجی در ایران و خارج از ایران دارد. او از مدیر مدرسه خواسته و او را قسم داده است که معلمان و کارکنان مدرسه، برای تأمین کسری معاش خود، هیچ جای دیگری کار نکنند. هم‌چنین، مدرسه تا آن‌جا که مقدور است (مدیر مدرسه به ما می‌گفت مدرسه از صبح تا ۱۱ شب تقریباً یک‌سره باز است)،

این بود انشای من درباره‌ی انشا

مروری بر تمرین نامه‌نگاری در
کلاس درس توسط آموزگاران

دکتر علی رؤوف

معلم عزیز درس انشا، مانند درس‌های دیگر، «کتاب درسی» ندارد. تنها اوست که می‌خواهد به شاگردانش «نامه نوشتن» را یاد بدهد تا بتوانند به هدف‌ها و شیوه‌ها و یاد گرفتن‌های بهتر و دل‌پذیرتر، برای برقراری ارتباط نوشتاری سالم‌تر، نایل آیند.

آن‌ها که مهارت خواندن و نوشتن را یاد گرفته و تمرین کرده‌اند، دوست دارند «نامه» بنویسند. آن‌هایی که نه می‌توانند بخوانند و نه بنویسند، مجبورند به کسانی که می‌توانند بخوانند و بنویسند التماس کنند تا نامه‌ای برای عزیز دورافتاده‌شان بنویسند، یا نامه‌هایی را که دریافت می‌کنند، برایشان بخوانند. این درماندگی، ستم و آزاری است که یگانگی شخصیت آنان را ناستوار و متزلزل می‌سازد!

از زمانی که مهارت‌های نوشتاری آغاز می‌شوند، نامه‌نگاری یکی از زیباترین و موفق‌ترین شیوه‌های برقراری ارتباط با دیگران و افرادی است که غایب هستند و دور از عزیزان خود به سر می‌برند.

انسان

باز و با تمامی عوامل در حال خدمت‌رسانی به دانش‌آموزان باشد. این فرد خیر یا نماینده‌اش، سالی یک یا دوبار به مدرسه می‌آید و براساس فهرستی که مدیر در اختیارش قرار می‌دهد، میزان ساعات اضافی همکاران مدرسه را تمام و کامل و با رقمی بالاتر از نرخ‌های دولتی پرداخت می‌کند. او حتی از مدیر خواسته است، برای حضور همکاران در شوراها و کلاس‌های بازآموزی هم حق‌التدریس در نظر بگیرد و به این ترتیب «مدرسه‌ی آقا»، به تمام معنا، دبیرستانی تمام وقت با کارکنانی تمام وقت است. برخی از این قبیل مدرسه‌ها را در پژوهشی که تمام سال گذشته درگیر انجام آن بودم، مشاهده کردم که البته تعداد قابل توجهی از آن‌ها غیردولتی بودند.

وقتی می‌خواهیم طرح تمام وقت بودن معلمان و کارکنان واحدهای آموزشی را به مثابه یکی از اجزای طرح تحول راهبردی در آموزش و پرورش اجرا کنیم، باید در وهله‌ی اول زمینه‌های تحقق چنین طرحی را فراهم کنیم. من فکر نمی‌کنم هیچ فرد فکور و تحول‌خواهی مخالف این باشد که تمام فکر و ذکر خود را فقط به مدرسه معطوف کند و برای تأمین هزینه‌های زندگی‌اش، به دنبال مشاغل بی‌ربط در ساعات غیر مدرسه نباشد.

به نظر می‌رسد این بخش از طرح تحول راهبردی آموزش و پرورش، در اجرا با چالش‌های فراوانی روبه‌رو شود، چرا که در بسیاری موارد، صرفاً افزایش حقوق هم‌چاره‌ساز نخواهد بود؛ اگرچه یک عامل مهم بیرونی در ایجاد انگیزه به‌شمار می‌رود. در این طرح، آموزش و پرورش و مسئولان ارشد تصمیم‌گیرنده‌ی آن، باید نقش آقای آقا را ایفا کنند و با عمل خیر خود، ایجاد انگیزه کرده، افراد را ترغیب به خدمت‌گزاری کنند و فضایی پدید آورند که در آن، همه با هم، مدرسه را به قلب تپنده‌ی فعالیت‌های اجتماعی، کانون توسعه‌ی محلی و مکانی که زمینه‌های رشد و تعالی همه‌ی افراد بشری در آن رقم می‌خورد، تبدیل کنند.

مهم این نیست که به افراد، چند صد هزار تومانی اضافه حقوق و پاداش پرداخت کنیم، مهم این است که به آن‌ها بقبولانیم ما وظیفه داریم فرزندان و نوه‌های کسانی را که انقلاب اسلامی ایران را در سال ۱۳۵۷ به پیروزی رساندند، از آموزش‌هایی با کیفیت، مبتنی بر تحول‌خواهی و عدالت‌محور برخوردار سازیم.

زیرنویس

۱. در جست‌وجوی مدارس موفق؛ شش‌خاص‌ها و ویژگی‌ها. مؤسسه‌ی پژوهشی برنامه‌ریزی در نوآوری آموزشی. ۱۳۸۹.

از قدیم و ندیم، بزرگسالانی
که آنگ **بی سواد**ی یا
کم سوادی را به خود قبولانده
بودند، همواره از نسل جوان تر از
خود که به مدرسه رفته بودند، گله مند
می شدند که چرا نمی توانند حتی یک
نامه بنویسند. جمله‌ی معروفی که پیوسته
از زبان کهن سالان تکرار می شد و همواره به
گوش می رسید، این بود که: «سواد تو به چه درد
می خورد»!

درست است که در این زمان ابزارهای دیگری مثل
تلفن و موبایل و در مجموع دانش انفورماتیک (رایانه) جای
نامه نگاری های گذشته را گرفته اند، اما می دانیم که هنوز نامه نگاری
مهارتی است که همچنان پابرجا مانده است. اگر از نامه های رسمی و
اداری متداول - که راه و رسم و روش ها و شگردهای ویژه دارند و باید
پیوسته به تمرین درآیند - صرف نظر کنیم، شاید هرگز نتوانیم نامه هایی
را که برای عزیزانمان، پیام های دوستی، محبت، عشق و علاقه به
همدیگر را با خود حمل می کنند، از صحنه ی برقراری ارتباط همامان
خارج کنیم. نامه ها پیام های دوستی و محبت را همراه خود می برند.
پیوندی که ارتباط مستقیم با افراد را پیوسته و پایدار نگاه می دارد و سبب
می شود علاقه به همدیگر را تداوم همیشگی بخشند.

معلم فرهیخته، بدان که بسا شاگردان تو در «نامه های تمرینی
خود»، در کلاس تو، بتوانند رنگ و بوی بودن و لذت بردن را بهتر
و بیشتر احساس کنند و بفهمند که دنیا تخت روان یکپارچه ای است
که همه چیز آن و همه جای آن به هم پیوسته هستند. نوعی پیوستگی
که جداناپذیر است و هیچ کس نمی تواند فکر کند که «تنهاست»، یا
ارتباطی با پیرامون خود - و فرا پیرامون خود - ندارد.
«تمرین های نامه نگاری» هیچ سرمشق یا قاعده و دستوری ندارند.

کافی است ذوق و شوق شاگردانت را بر آفریزی و آنان را مشتاق
کنی، قلم به دست بگیرند و با مخاطب یا نیشوندهی خود، هرگونه
واژه ها و عبارت هایی را که می توانند، یا میل دارند، و نیز هرچه را
که دوست دارند، بنویسند و برای تو بخوانند. تردیدی به خود راه مده
که وقتی «تمرین نامه نگاری» آن ها را گوش می دهی، چه نشاطی به
تو دست خواهد داد، و چه قدر با دل و اندیشه های شاگردانت نزدیک
می شوی و الفت بیشتری برقرار می کنی. خواسته هاشان را می شناسی،
به علاقه هاشان فکر می کنی، نحوه ی ارتباطشان را با خانواده و همگنان
درک می کنی، و حتی با تصویر دیگرانی که با شخصیت های متفاوت در
ذهنشان نگاشته می شود، و جا می افتد، آشنا می شوی.

تو نمی توانی در درس اتشا هیچ شیوه ای را برای این جولانگاه
بزرگ برگزینی. فقط می توانی به فکرها و اندیشه های درونی و ذهنی
شاگردانت تلنگر بزنی که نامه هاشان را بنویسند؛ برای هر کس که
دوست دارند یا می خواهند. بدان که خواستن ها و دوست داشتن های
آن ها از درون خودشان می رویند، نه از سفارش ها و خدای ناکرده
توصیه های ناساز تو.

معلم عزیز!

آزاد گذاشتن فکر و اندیشه ی شاگردانت،
دل چسب ترین مهر و محبتی است که می توانی به آن ها
نثار کنی. بگذار هرچه را که در اندیشه و در ذهن دارند،
تراوش کنند. چه مخاطب واقعی داشته باشند و چه
مخاطبان خیالی و ناشناخته. برون ریزی های شاگردانت،
در انشایی که می نویسند، پیام های شگفت انگیزی را به
تو می رسانند. پیام هایی که می توانند وظیفه ی معلمی ات
را انسانی تر، مهربانانه تر، راه گشای تر و پرورش دهنده تر
کنند. شاید راه های نجاتی هم پیدا کنی برای شاگردانی
که صفای زنده بودن و خواستن ها و توانستن ها را گم
کرده اند، یا از دست داده اند. در این گیرودار درنگی به خود
راه نده که می توانی. به راستی تو همانی که می توانی.

پژوهش در کلاس درس - بخش پنجم

دکتر لیلا سلیقه‌دار

اشاره

زندگی مملو از اتفاقاتی است که در بسیاری از موارد با پیش‌بینی نتایج آن، می‌توان از آثار سوء آن‌ها کاست و تجربه‌های مفیدی را فراهم آورد. این نکته، به مهارت فرضیه‌سازی اشاره می‌کند که از مهارت‌های اساسی در پژوهش است. این مهارت نه تنها در درس و مدرسه و یا انجام کارهای علمی و آموزشی، بلکه در روزهای زندگی و تجارب مربوط به آن نیز تأثیرگذار و پرکاربرد است. بر این اساس، این بخش از سلسله مطالب پژوهش در کلاس درس، به مهارت فرضیه‌سازی و آزمایش فرضیه اختصاص دارد.

مقاوم است یا نه؟ نگرانی خود را با همراهمان در میان می‌گذارید. او در این باره اطلاعاتی ندارد. دستی به پارچه می‌کشد و می‌گوید، فکر می‌کنم جنس خوبی دارد و در برابر استفاده‌ی زیاد مقاوم است. او تنها حدس زده است و ممکن است پیش‌بینی‌اش درست یا غلط باشد. حالا همین سؤال را از کسی می‌پرسید که درباره‌ی نساجی و انواع پارچه اطلاعاتی دارد. او پس از لمس کردن پارچه و دقت در الیاف آن، نظرش را می‌گوید. بدیهی است که نظر او تأثیر بیشتری بر تصمیم‌گیری شما خواهد داشت، زیرا پیش‌بینی او بر اساس اطلاعات مستند است و فرضیه‌های او بیشتر قابل اعتماد هستند.

تلفیق
با استفاده از
فرضیه

حدس غیر علمی، حدس علمی

اخبار مربوط به پیش‌بینی وضعیت آب‌وهوا، بخشی از خبرهاست که معمولاً شنوندگان بسیاری دارد. این پیش‌بینی‌ها کمک می‌کند تا هر فرد با توجه به شرایط و جریانات پیش‌رو، تصمیم مناسبی اتخاذ کند. گاهی این تصمیم‌ها به نحوه‌ی پوشش افراد برای خروج از منزل محدود می‌شود و گاهی هم اهمیت آن به انجام یک پرواز هوایی و یا حرکت کشتی در سطح اقیانوس مربوط است. در هر دو حالت، پیش‌بینی درست می‌تواند مؤثر باشد.

چنانچه می‌دانید، پیش‌بینی‌های علمی با حدس متفاوت است و معمولاً به آن چه که به عنوان پیش‌بینی علمی انجام می‌گیرد، فرضیه گفته می‌شود. تفاوت مهم در این دو، وجود اطلاعات است. هنگامی که تنها بر اساس احساس خود و بدون استناد به اطلاعات یا تجارب، اتفاقی را پیش‌بینی می‌کنیم، ما اتفاقی را حدس زده‌ایم. اما در فرضیه‌سازی، اساس پیش‌بینی اطلاعاتی است که در رابطه با موضوع داریم. برای مثال، تصور کنید مشغول خرید هستید. لباسی نظر شما را جلب می‌کند. نمی‌دانید که جنس پارچه‌ی لباس با دوام است و در مقابل شست‌وشوهای مداوم

فرضیه‌سازی در کلاس

در جریان تدریس، موقعیت‌های فراوانی پیش می‌آیند که می‌توانند فرصت مناسبی برای استفاده از مهارت فرضیه‌سازی باشند. این مهارت‌ها هم‌چون سایر مهارت‌های پژوهشی، می‌توانند منبع خوبی برای ایجاد درک بیشتر دانش‌آموزان و افزایش یادگیری آنان باشند. برای مثال، هنگامی که معلم در حال انجام آزمایش از درس علوم است، از دانش‌آموزان خود می‌پرسد که به نظر آن‌ها چه اتفاقی خواهد افتاد؟ این پرسش موجب می‌شود که فراگیرندگان با استفاده از اطلاعاتی که در طول تدریس فراگرفته‌اند، نتایج آزمایش را پیش‌بینی کنند. در واقع، آن‌ها ملزم به یادآوری درس، بررسی و تحلیل آن در ذهن خود و ساختن فرضیه هستند. این فرایند، به درک بهتر مطلب و یادگیری ماندگارتر دانش‌آموزان می‌انجامد.

فرضیه‌سازی، برخلاف عادت‌های سنتی کاربرد آن در کلاس درس، تنها به درس علوم و آزمایش‌های مربوط به آن محدود نمی‌شود. در تمام دروس و موضوعاتی که با سؤال روبه‌رو هستیم، مهارت فرضیه‌سازی قابل استفاده است. برای نمونه، معلم در درس تاریخ از دانش‌آموزان خود

می پرسد که فکر می کنید با توجه به اطلاعاتی که از فلان پادشاه دارید، او در حکومت خود چگونه رفتار کرده است؟ پیش بینی های دانش آموزان منوط به دانسته هایی است که از پیش در ذهن آن ها ایجاد شده است. این شرایط در کلاس ریاضی با پیش بینی آن چه که در یک ارتباط ریاضی مطرح است و یا در حل مسئله ها قابل استفاده است، رخ می دهد. برای مثال، در بحث مقایسه ی کسرها، معلم با نشان دادن تصاویری از کسرهای متفاوت، از آن ها می خواهد که کسرها را با هم مقایسه کنند و بگویند، به نظر آن ها آیا کسرها از هم کوچک تر، بزرگ تر و یا با هم مساوی هستند؟ بدیهی است، دانش آموزان در این حالت باید با تماشای کسرها و براساس اطلاعات قبلی خود، فرضیه هایی را بسازند که نشانگر نظر آن ها در مورد مقایسه ی کسرها باشد.

حالا به کلاس هدیه های آسمان می رویم. معلم نوار صوتی از تلاوت قرآن را برای بچه ها گذاشته است و علامت مد را نیز روی تابلو کشیده است. او از دانش آموزان می خواهد به تلاوت آیات توجه کنند و با توجه به علامت مد در آیات مورد نظر، بگویند که این علامت چه نقشی دارد؟ دانش آموزان اطلاعاتی را از طریق فایل صوتی یاد شده دریافت می کنند و با مطالعه ی آیات و توجه به علامت مد، فرضیه هایی در این زمینه می سازند. به این ترتیب، معلم دانش آموزان را با استفاده از مهارت فرضیه سازی، به راهی اکتشافانه کشانده است و برخلاف روش های تدریس سنتی، یادگیری ماندگاری را برایشان ایجاد کرده است.

آزمون فرضیه ها

هر فرضیه ای به آزمون نیاز دارد تا از این طریق، صحیح یا غیر صحیح بودن آن روشن شود. این درک روشنی از فرضیه است اگر بپذیریم که ممکن است فرضیه ای قابلیت اعتماد را نداشته باشد و یا درصدی از خطا در آن وجود داشته باشد. هنگامی که این نگرش در کلاس و بین دانش آموزان ایجاد شود، آن ها راحت تر در فعالیت های مربوط به فرضیه سازی شرکت می کنند و نیز ساده تر از قبل، مورد قبول بودن فرضیه ی خود را می پذیرند. این به معنای این نیست که فرضیه سازی نوعی از کاربرد روش بارش فکری در کلاس است. زیرا در روش بارش فکری، ما به استفاده از تجارب گذشته و یا اطلاعات مستند مجبور نیستیم و اجازه داریم هر چه را به ذهنمان می رسد، بیان کنیم. اما در فرضیه سازی، باید نظرات ارائه شده برپایه ی اطلاعات و دانسته هایی بیان شود.

اما وجود فضای آزاد در بیان فرضیه ها و ایجاد جو علمی در پذیرش یا رد فرضیه ها و نیز شرایطی که امکان آزمون فرضیه در کلاس وجود داشته باشد، همگی به تقویت و استفاده ی درست از مهارت فرضیه سازی کمک می کند.

آزمون فرضیه، همواره نیازمند شرایط آزمایشگاهی نیست. چنان چه در مثال های بخش قبلی اشاره شد، برخی از فرضیه ها به اطلاعات کلامی مربوط می شوند که همان اطلاعات هم می تواند در رد یا تأیید فرضیه کارساز باشد. برای توضیح بیشتر، به مثال های یاد شده باز می گردیم.

در درس تاریخ، معلم پس از دریافت فرضیه های دانش آموزان در رابطه با نوع عملکرد پادشاه مورد نظر، آن ها را به تماشای نمایشی که به زندگی همان فرد مربوط است دعوت می کند، یا از آن ها می خواهد به داستان وی گوش دهند، یا این که مطلب خاصی را در کتاب خود مطالعه کنند و... از طریق هر یک از روش های ذکر شده، دانش آموزان متوجه می شوند که آیا فرضیه های آنان درست بوده است یا نه. این اتفاق در کلاس ریاضی نیز به شکل های متفاوتی روی می دهد. ممکن است معلم پس از دریافت نظرات دانش آموزان، ابزاری را در اختیار هر گروه قرار دهد و از آن ها بخواهد، تصاویر را اندازه گیری و مقایسه کنند و یا اعداد کسری هر شکل را بنویسند و با استفاده از مقایسه ی اعداد، نتایج را مطرح کنند. در هر حالت، دانش آموزان می توانند در پایان، درست یا نادرست بودن فرضیه های خود را بسنجند.

فرضیه ها در کلاس هدیه های آسمان نیز به همین حالت قابل بررسی است. راهنمایی معلم، توجه دانش آموزان و تجربه ی موارد دیگری که در آن ها هم از علامت مد استفاده شده است، در درک آن ها از درس تأثیر می گذارد و صحت یا نادرستی فرضیه هایشان را نشان می دهد.

تصویرگر: فریبانندی

هم‌نشینی علم و هنر

حسن شرفی

راهبردهایی در آموزش هنر و علوم تجربی
به شیوهی تلفیقی

یک فرضیه بساز

کاربرد این مهارت، نه تنها در اجرای تدریس، بلکه در مراحل دیگر فرایند یاددهی - یادگیری نیز می‌تواند مؤثر باشد. یکی از کاربردهای مناسب آن، در ارائه‌ی تکلیف است. برای این منظور، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا در ارتباط با موضوع درس، فرضیه‌سازی کنند. به این مثال توجه کنید:

درس در ارتباط با مخلوط است. معلم پس از تدریس، از دانش‌آموزان می‌خواهد تا با توجه به آن چه در کلاس فراگرفته‌اند، در چند جمله بنویسند که به نظر آن‌ها مخلوط‌های یکنواخت زودتر در بدن انسان هضم می‌شوند یا سایر مخلوط‌ها؟

برای انجام این تکلیف، دانش‌آموز ناچار است مطالب جدید را مرور کند و بعد برای پاسخ به سؤال، فرضیه‌سازی کند. در چنین تمرینی، هدف معلم بررسی پاسخ‌های دانش‌آموزان نیست، او به دنبال آن است که بدون تکرار تکلیفی خسته‌کننده، مانند دعوت دانش‌آموزان به مطالعه‌ی درس جدید برای جلسه‌ی آینده، آن‌ها را وادار تا مطالب درس را مرور کنند و در ذهن خود به تحلیل و بررسی آن بپردازند. بدیهی است، در اثر انجام چنین تمرین‌هایی، مهارت فرضیه‌سازی دانش‌آموز هم تقویت می‌شود. از طرف دیگر، این کار معلم می‌تواند نقطه‌ی شروعی برای کشفیات و مطالعات بیشتر در دانش‌آموزان باشد.

ایجاد تجارب دیگری از این دست، به عنوان انجام تکلیف در سایر دروس نیز برای دانش‌آموزان ممکن است. کافی است معلم در نحوه‌ی تعیین تکلیف تجدیدنظر کند و به هدف نهایی آن که تقویت یادگیری دانش‌آموزان است، تأکید و توجه بیشتری نشان دهد. در چنین شرایطی است که امکان تلفیق دروس با یکدیگر بیش از پیش مهیا می‌شود. برای مثال، دانش‌آموز فرضیه‌های خود را در رابطه با موضوع ریاضی در قالب انشا ارائه می‌دهد، یا فرضیه‌های خود را در درس علوم با نقاشی یا تصویر نمایان می‌کند و یا ممکن است با دست‌سازهای نشان دهد که چه ایده‌ای درباره‌ی موضوعی خاص دارد و آن را چگونه پیش‌بینی می‌کند. به این ترتیب، راه‌های متعددی برای تقویت و استفاده از مهارت فرضیه‌سازی دانش‌آموزان در کلاس درس ایجاد می‌شود. این امر، موجب افزایش انگیزه‌ی دانش‌آموزان به کلاس و یادگیری، و زمینه‌ساز رشد و پیشرفت یادگیری آن‌ها نیز خواهد بود. تلفیق دروس با ایده‌ی پرورش مهارت‌های پژوهشی، از جمله راهکارهای مناسبی است که تدریس را به ویژه در دوره‌ی ابتدایی مؤثر و یادگیری را لذت‌بخش می‌کند.

در این میان، نباید فراموش کرد که ضمن داشتن توجه و تأکید بر اهداف درس، تلاش در تقویت مهارت‌های پژوهشی، انجام رسالتی است که نتیجه‌ی آن در موفقیت افراد در زندگی نیز مؤثر خواهد بود. آیا شما می‌توانید به نمونه‌هایی از ضرورت توانمندی افراد در فرضیه‌سازی در طول زندگی اشاره کنید؟

همان‌طور که دانشمندان، محتوای هر موضوع علمی را به کاربرد علمی مرتبط می‌سازند، هنرمندان نیز موضوع ذهنی را به صورت عینی در می‌آوردند. آن‌ها مضامین و مفاهیم را تلفیق می‌کنند و به استفاده‌های جدید، ناآشنا و پیش‌بینی نشده از مفاهیم نایل می‌شوند [امام جمعه و مهرمحمدی، ۱۳۸۵].

مردم جهان هم‌چنان از دستاوردهای **لئونارد داوینچی** متحیرند. او برای خلق هر اثری، علوم، نوشتن و طراحی کردن را با هم تلفیق می‌کرد. هر عنصر موجب بهبود عناصر دیگر می‌شد و به ادراک کردن کمک می‌کرد. درس‌های علوم و هنر دو شیوه‌ی شناختن و یادگیری هستند که تلفیق آن‌ها، شباهت‌ها و تفاوت‌های تازه‌ای را فراهم می‌آورد و دیدگاه‌های جدیدی را درباره‌ی جهان ارائه می‌کند. علوم و هنر می‌توانند اصول و اهداف مرتبط با مفاهیم واقعی و شکل‌های طبیعی را نشان دهند. این اهداف عبارت‌اند از:

۱. توسعه‌ی اشتیاق و کنجکاوی
۲. ساختن ذهن شناور و سیال
۳. ایجاد زمینه و موقعیت و حل مسئله
۴. مشاهده‌ی پدیده‌های طبیعی
۵. تجسمی کردن تصویرهای ذهنی.

تجربه‌ی تجسمی ما به وسیله‌ی تصوراتی که در ذهن پدید می‌آید، کامل و موجب اشتیاق به توجه و دقت در تولید هنری می‌شود. از این‌رو، تصورات پرشور و سرشار از زندگی دانش‌آموزان که به وسیله‌ی پدیده‌ها، قبلاً با چشمانشان برانگیخته و ایجاد شده است، در خوب دیدن، احساس کردن و بازنمایی جهان واقعی، به آن‌ها کمک می‌کند. برای مثال، عکس‌العمل‌های هنری آکنده از شور و شوق دانش‌آموزان، با نشان دادن حیوانات زنده در آکواریوم یا قفس و آوردن مرجان‌ها و صدف‌ها به کلاس، تجسم و پدیدار می‌شود. به این وسیله، دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک با به تصویر کشیدن موجودات و در قالب هنرهای

تجسمی و متناسب با رده‌بندی زیست‌شناسی، آن‌ها را در دو حوزه‌ی جانوران و گیاهان و هم‌چنین روش‌های هنری متفاوت طبقه‌بندی می‌کنند [wachowiak, 2001].

تمرکزی که به تازگی بر پرورش مهارت‌های تفکر و هوش چندگانه، زیباشناسی، یادگیری در شرایط زندگی واقعی، سازمان‌دهی تلفیقی در برنامه‌ی درسی، درگیر کردن جنبه‌های گوناگون هوش، تجربه و... صورت گرفته است [انجمن ملی آموزش هنر، ۱۳۸۴]. در تحول برنامه‌ی درسی هنر و یادگیری معنی‌دار در کلاس درس هنر مؤثر بوده است. یادگیری معنی‌دار برای دانش‌آموز، در درجه‌ی نخست مبتنی بر طراحی آن‌گونه برنامه‌های درسی است که با استفاده از آن‌ها، متولیان نظام آموزشی، ظرافت‌ها، قابلیت‌ها و کیفیت‌های ویژه‌ی را در دانش‌آموزان تحقق بخشند

این نوشتار برگرفته از مجموعه‌ای است اثر دال‌زل^۱ (۱۹۹۲) که با ارائه‌ی پروژه‌های علمی و هنری، کاربرد مفاهیم واقعی و شکل‌های طبیعی را، با استفاده از رویکرد تلفیقی در فعالیت‌ها و محتوای برنامه‌ی درسی هنر، با هدف تسهیل رشد و شکوفایی استعداد‌های کودکان، نشان می‌دهد.

به منظور یادگیری بهتر فعالیت‌های هنری و مفاهیم درسی علوم، مشارکت و همراهی اولیا و مربیان و ایجاد نوعی فضای آموزشی محرک، موجبات غنای بیشتر تربیت هنری دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد.

پروژه‌های علمی و هنری در فعالیت‌ها و محتوای برنامه‌های درسی هنر و علوم

□ ردپای حلزون‌ها

● حلزون‌ها چگونه راه می‌روند؟ آیا پا دارند؟

تعدادی از آن‌ها را از زیر سنگ‌ها در مکان‌های مرطوب جمع‌آوری کنید. روی یک صفحه‌ی کاغذ بگذارید و حرکت آن‌ها را تماشا کنید. ردپاهای حلزون را که از مخاط چسبناک است، دنبال کنید.

● مقداری گرد گچ را که روی یک تکه کاغذ سنباده‌ریخته‌اید، کم‌کم روی ردپاهای چسبناک حلزون بریزید. گرد به مخاط می‌چسبد. با تکان دادن کاغذ، شکل‌هایی را روی ردپای حلزون مشاهده می‌کنید.

● حلزون را روی سطوح متفاوت بگذارید و در حالی که سطح را کج کرده‌اید، امتحان کنید. آیا حلزون جدا می‌شود و به پایین می‌افتد؟ با حلزون‌ها مهربان باشید.

● از زیر یک سطح شفاف مانند شیشه‌ی مسطح، به یک حلزون نگاه کنید. آیا می‌توانید بفهمید که ماهیچه‌های حلزون چگونه کار می‌کند؟

فرصت یادگیری بیشتر با مشارکت والدین، مربی یا آموزگار

✓ دانش‌آموزان، روی کاغذ رنگی روشن به اندازه‌ی مستطیلی که از قبل آماده شده است، چند حلزون رنگارنگ طراحی و نقاشی می‌کنند و سپس نقاشی خود را داخل مستطیل می‌چسبانند

✓ تصاویری از حلزون را داخل مستطیل می‌چسبانند

✓ گفت‌وگو با یک حلزون را می‌نویسند (من و حلزون).

□ شکل درختان

● یک روز زمستانی بیرون بروید و درختان

دانه‌های گیاهان را نقاشی کنند. سپس آن را داخل مستطیل بچسبانند.

✓ تصاویری از دانه‌های گیاهان را داخل کادر بچسباند

✓ دانش‌آموزان با کمک آموزگار، قصه‌ی کوتاهی از سفر دانه‌ها را روی کاغذ رنگی، به‌طور خوانا بنویسند. سپس آن را داخل مستطیل بچسبانند.

کلاله را که در مرکز گلستان قرار دارد، لمس کنید. آیا چسبناک است؟

● می‌توانید بخش‌هایی از گلستان را روی کاغذ خشک‌کن بچینید. کاغذی را روی آن قرار دهید و لای یک کتاب ضخیم بگذارید و فشار دهید تا شکل گلستان حفظ شود.

فرصت یادگیری بیشتر

✓ دانش‌آموزان گل‌های رنگارنگ را روی کاغذی رنگی نقاشی کنند و سپس داخل کادر بچسبانند.

✓ تصاویری از گل‌ها را داخل مستطیل بچسبانند.

□ دانه‌های بال‌دار

● گیاهان دانه‌هایشان را پراکنده می‌کنند. به این وسیله امکان رشدشان فراهم می‌شود.

● می‌توانید مدل‌هایی از دانه‌های درخت چنار را با ورقه‌های کاغذی بسازید. آزمایش کنید تا ببینید چگونه به پرواز درمی‌آید. از سیم مفتولی و کاغذ زوروق استفاده کنید و یک دانه‌ی درخت زبان گنجشک، بسازید. آزمایش کنید؛ آیا به پرواز درمی‌آید؟

● برخی دانه‌ها را با بال‌ها (پرها) و پترهای نجات به صورت نمونه‌های واقعی بسازید. سپس ببینید چگونه به پرواز درمی‌آید.

فرصت یادگیری بیشتر

✓ دانش‌آموزان روی کاغذی رنگی و روشن،

را تماشا کنید. هر یک از درختان شکلی مخصوص دارد، اما بعضی درختان نمی‌توانند

به شکل مناسب رشد کنند. آیا می‌دانید چرا؟

● به دنبال درختانی با شکل‌هایی مشخص بگردید و در یک دفتر طراحی آن‌ها را ترسیم کنید. آیا برگ‌ها، دانه‌ها و پوست جالب توجهی دارند؟ همه‌ی آن‌چه را که درباره‌ی درختان یاد گرفته‌اید، یادداشت کنید.

● پس از طراحی و نقاشی، می‌توانید شکل‌های درختان را ببرید و نام آن‌ها را پشت هر کدام بنویسید. سپس با آن‌ها جنگل بسازید.

فرصت یادگیری بیشتر

✓ دانش‌آموزان روی کاغذی رنگی و روشن، جنگلی را با درختان گوناگون نقاشی کنند و داخل کادر بچسبانند.

✓ تصاویری از درختان یا تصویری از جنگل را داخل مستطیل بچسبانند.

□ شکل گل‌برگ‌ها

● یک گل بچینید و به دقت به آن نگاه کنید. سپس به آرامی گل‌برگ‌ها را بچینید. چند تا هستند؟ آیا می‌توانید کاس برگ‌ها را ببینید؟

● زنبورها گرده را از یک گل به گل دیگری حمل می‌کنند. گرده به کلاله می‌چسبد. کم‌کم دانه‌ها به وجود می‌آید و رشد می‌کند.

● پرچم‌ها را در گلستان پیدا کنید. گرده‌ها را از یک پرچم جدا و روی یک تکه از کاغذ جمع‌آوری کنید. گرده چه رنگی است؟ اکنون

و پنج پر پیدا کنید؟ تلاش کنید یک شکل بسازید

فرصت یادگیری بیشتر

✓ دانش آموزان با استفاده از کاغذهای رنگی، برگ‌هایی را می‌چسبانند.
✓ تصاویری از برگ درختان را می‌چسبانند.

دانه‌ها و میوه‌ها

• تا آن‌جا که می‌توانید، دانه‌های متفاوتی را جمع‌آوری کنید. کدام‌ها برای خوردن مناسب‌اند و به پختن نیاز دارند؟ یکی از میوه‌هایی را که دوست دارید بخورید، برش بزنید. دانه‌هایی که داخل میوه قرار دارند، چه شکلی هستند؟ در هر میوه چه تعداد دانه وجود دارد؟ با خمیر بازی رنگی، شکل یک نمونه از دانه‌هایی را که جمع‌آوری کرده‌اید، بسازید. از افراد بزرگ‌تر بپرسید چه دانه‌هایی امکان خوردن دارد؟
• دانه‌های بعضی از گیاهان داخل میوه رشد می‌کنند. آیا ما دانه‌ها یا میوه‌های آن‌ها را می‌خوریم؟

کپک زدن

• قطراتی از آب را روی نان تازه به صورت طراحی و یک شکل دل‌خواه، بچکانید. سپس نان را در یک شیشه‌ی سرپسته بگذارید تا کپک به وجود آید و رشد کند. ابتدا کجا رشد خواهد کرد، روی نان خیس یا نان خشک؟ آیا در مکان گرم سریع‌تر رشد می‌کند یا در مکان خنک و مرطوب؟ این تجربه را آزمایش کنید.
• نان را در دو شیشه‌ی درپوش‌دار بگذارید. سپس سوراخی روی درپوش‌ها ایجاد کنید و چوب پنبه‌ای روی آن بگذارید. شیشه‌ها را در مکان‌های متفاوت نگه‌داری کنید و ببینید چه اتفاقی می‌افتد؟ کپک را روی برخی غذاها در شیشه‌هایی رشد دهید.

شیشه‌ها را باز نکنید و دست نزنید! از یک بزرگ‌تر بخواهید برای خالی کردن شیشه‌ها به شما کمک کند.
کپک گیاهی قارچی است که روی گیاهان، حیوانات و بعضی غذاها رشد می‌یابد.

رشد گیاهان

• دانه‌ها را در جعبه‌ای شیشه‌ای بکارید و روی آن خاک بپاشید و برای نمایان شدن جوانه‌ها، منتظر بمانید. دانه‌ها به چه چیزهای دیگری برای بزرگ شدن احتیاج دارند؟

• با پاشیدن بذر، گل‌ها و سبزیجاتی را در باغ جعبه‌ای خودتان پرورش دهید. یک مکان آفتابی برای جعبه پیدا کنید. جوانه‌ها با کدام طرف متمایل می‌شوند؟ جعبه را برای چند روز بچرخانید. چه اتفاقی می‌افتد؟

پنهان شدن دایناسورها

• حیوانات زیادی به توانایی پنهان شدن احتیاج دارند. فکر کنید که رنگ‌ها و ویژگی‌های حیوانات چگونه برای پنهان شدنشان به آن‌ها کمک می‌کند. آیا رنگ پوشش یا پوست آن‌ها شبیه محیط اطرافشان است؟ مکانی را که ممکن است دایناسورها در آن زندگی کنند،

بکشید. سپس رنگ‌ها را برای پنهان کردن یک دایناسور، انتخاب کنید. هیچ‌کس نمی‌داند که دایناسورها واقعاً چه رنگی بودند. شاید شما بهتر بدانید!

گوزن زرد کوچک، پوشش خال‌دار دارد. به این وسیله در تابستان زیر درخت‌ها پنهان می‌شود. به این‌طور پنهان شدن «استتار» می‌گویند.

پروانه‌ی ترسناک

بعضی از حیوانات، به جای این‌که پنهان شوند، دشمنانشان را می‌ترسانند یا حقه می‌زنند و آن‌ها را فریب می‌دهند. سارا با طراحی پروانه‌هایی، پرنده‌ها را متعجب می‌کند. چرا او دایره‌ها یا نقطه‌هایی مثل چشم، روی بال‌های پروانه‌ها گذاشته است؟

پروانه‌های ترسناک خودتان را بسازید. یک تکه از کاغذ را به دو نیم تا کنید. آن را از تا باز کنید. نیمی از یک پروانه را روی یک طرف تا، رنگ کنید. از رنگ‌های درخشان استفاده کنید. سپس کاغذتان را دوباره تا کنید و دو نیم را روی هم، تحت فشار قرار دهید. کاغذ را به آرامی باز کنید. آیا متعجب شدید؟

زیر نویس

1. Dalzell

منابع

۱. رضایی، منیره (۱۳۸۳). «نقد و بررسی نظریه‌ی زیباشناسی هری برودی و کاربرد آن در تعلیم و تربیت». استاد راهنما: دکتر محمود مهرمحمدی. پایان‌نامه‌ی تحصیلی دوره‌ی دکترا. دانشگاه تربیت مدرس.
۲. امام جمعه، محمدرضا و مهرمحمدی، محمود. نقد و بررسی رویکردهای تدریس فکوران. فصل‌نامه‌ی مطالعات برنامه‌ی درسی. شماره‌ی ۳، ۱۳۸۵.
3. Wachowiak, F. Clements, R. (2001); A Qualitative Art Program for Elementary and ...; Longman
۴. انجمن ملی آموزش هنر (NAEA). گرایش‌های جدید در آموزش هنر. ترجمه‌ی مهسا خلیلی. نشریه‌ی مرکز گسترش آموزش‌های هنری. ۱۳۸۴.
5. Dalzell, Rosemary (1992). Patterns in nature. Touchstone.

بیابشو حدیث گربه و موش

مرتضی مجدفر

بازی‌ها، فعالیت‌ها و پژوهش‌های خلاقیت محور

بر مبنای تمثیل‌ها و افسانه‌های کلیله و دمنه

برای توسعه‌ی سواد خواندن در میان دانش‌آموزان دبستانی

اشاره

تاکنون چهار بخش از سلسله‌مطالب پیدا در کلاس درس را که برگرفته از داستان‌های کلیله و دمنه است، خوانده‌اید. این داستان‌ها که براساس کتاب‌های «بخوانیم و بنویسیم» پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی بازنویسی می‌شوند، از قابلیت کار در کلاس‌های درس برای توسعه‌ی سواد خواندن دانش‌آموزان برخوردارند و می‌توان از پرسش‌های انتهایی هر داستان، در سامان دادن به پژوهش‌های دانش‌آموزی در کلاس‌های درس نیز بهره گرفت. در بخش پنجم از این سلسله‌مطالب، یک داستان که درباره‌ی موش و گربه است، با تمرین‌ها و فعالیت‌های مربوطه ارائه شده است.

موش و گربه

در حفرة‌ای که زیر درختی تشکیل شده بود، گربه‌ای زندگی می‌کرد. نزدیک لانه‌ی گربه، در یک سوراخ، موشی هم لانه داشت. شکارچی‌ها همیشه آن دور و برها پیدا می‌شدند و حیوانات وحشی و پرندگان زیادی را شکار می‌کردند. روزی از روزها، یکی از شکارچی‌ها، تله‌ی خود را درست نزدیک لانه‌ی گربه قرار داد و رفت. گربه که گرسنه‌اش شده بود و دنبال غذا می‌گشت، از لانه خارج شد. اما بلافاصله در تله‌ی شکارچی افتاد.

چند لحظه بعد، موش هم از سوراخ خود بیرون آمد. او می‌خواست آبی و هوایی بخورد و سرحال بیاید. اما چون می‌ترسید با گربه روبه‌رو شود، روی نوک پاهایش شروع به راه رفتن کرد و درست همین موقع بود که متوجه شد گربه، در تور شکارچی‌ها گرفتار شده است. او خیلی خوش حال شد. بالاخره هرچه بود، دشمنش را در تله می‌دید. راه رفتنش را عادی کرد و از خوش‌حالی قند توی دلش آب شد. ولی به یکباره شادی‌اش نصف‌کاره ماند.

چرا که راسویی دنبالش افتاده بود و

می‌خواست او را بگیرد. در حال فکر کردن برای فرار از دست راسو بود که متوجه شد جغد روی درخت، خیز برداشته تا به طرفش پرواز کند و همین حال است که با چنگال‌هایش ضربه‌ای به سرش بزند و او را به هوا بلند کند.

با این اوصاف، اصلاً حال و روز خوشی نداشت. نمی‌دانست چه کند! میان سه خطر گرفتار شده بود: پاییده شدن توسط راسو از پشت سرش، در شرف حمله قرار گرفتن از طرف جغد روی درخت و در پیش‌رو بودن گربه؛ هر چند فعلاً در تور اسیر بود.

با خود گفت: «چقدر بد شد. تمام دور و برم گرفتاری است. ولی نباید بترسم. باید عاقلانه رفتار کنم و از این وضعیت فرار کنم. فقط عاقلان هستند که بدون این که خودشان را ببازند، خطر را پشت سر می‌گذارند. فکر می‌کنم در وضعیت فعلی، بهترین تصمیم دوستی با گربه است. الان او هم مانند من گرفتار است. باید کاری کنم که او قبول کند من با او صمیمی هستم، دروغ نمی‌گویم و نمی‌خواهم فریبش دهم. این جور ی شاید هردو تایمان از بدبختی رها شویم.»

موش هم چنان که داشت با خودش فکر می‌کرد، به گربه‌ی گرفتار نزدیک شد و حال و احوال او را پرسید. گربه جواب داد: «می‌بینی که این حال و احوال مگر توصیفی هم دارد؟! حال و احوال هم‌انطور است که

همیشه می‌خواستی: بدبخت و گرفتار. خوش حال باش، خوش حال!»
 موش، حرف گربه را قطع کرد و گفت: «من هم وضعیتی مثل تو دارم. الان، درست همان قدر که به دنبال خارج کردن خودم از گرفتاری هستم، می‌خواهم تو را هم نجات دهم. باور کن راست می‌گویم و قصد ندارم گولت بزنم. راسو، از پشت سرم و جغد، از بالا دارند تعقیب می‌کنند. می‌دانی که هر دو، علاوه بر من، دشمن تو هم هستند. برای این که از این مهلکه فرار کنیم، فقط یک راه حل داریم. تو باید به من اطمینان کنی و اجازه دهی بیایم و طناب‌هایی را که تو را در داخل تور گرفتار کرده‌اند، پاره کنم. پاره شدن تور همانا و فرار کردن من و تو با هم از این جا همان.»

گربه گفت: «فکر می‌کنم لااقل این دفعه شبیه راست گویا شده‌ای. اگر واقعاً طناب‌های تور را پاره کنی، تا آخر عمرم سپاس گزارت خواهم بود و هیچ وقت کاری به کارت نخواهم داشت.»

موش پاسخ داد: «قبول. الان نزدیکت می‌شوم و طناب‌ها را پاره می‌کنم. ولی برای دفاع از خودم، لااقل یکی از تکه‌طناب‌ها را هر طور که دوست داشته باشم، نگه می‌دارم.»

موش، شروع به کار کرد و در چشم‌برهم‌زدنی با دندان‌های تیزش، طناب‌ها را جوید. از آن طرف بشنوید از راسو و جغد. آن‌ها وقتی دیدند موش و گربه دست به یکی کرده‌اند، ناامید شدند و راهشان را کج کردند و رفتند. موش تا دید دو دشمن دیگرش دارند از آن جا دور می‌شوند، کار جویدن طناب‌ها را کند کرد. گربه که از اوضاع و کلکی که موش داشت سوار می‌کرد، بو برده بود، شروع به عجز و ناله کرد: «عزیز من! چرا یواش می‌جوی؟ نکنند راسو و جغد را دور دیده‌ای، این طور می‌کنی؟ این کار درستی نیست. نامردی نکن، من دست دوستی به طرفت دراز کردم، پشتم را خالی نکن و بدان که این کار تو بدون پاداش نخواهد بود. اگر کارت را ادامه ندهی،

درواقع تو از دوستی و یکی شدنمان سوء استفاده کرده‌ای. نباید دشمنی قدیمی ما، باعث شود تو جویدنت را کند کنی. آخر ما با هم آشتی کرده بودیم و می‌خواستیم دشمن مشترکمان را از بین ببریم. مرد باش، کینه را کنار بگذار و مرا که این همه دارم التماس می‌کنم، ببخش...»
 گربه، تقریباً به گریه افتاده و معلوم بود که حسابی ترسیده است. ولی موش با غرور تمام گفت: «دو جور دوستی داریم. یکی دوستی متقابل که به نفع هر دو طرف است و دیگری دوستی در وضعیت سخت که از سر اجبار است. دوستی نوع اول قابل اطمینان است، ولی دوستی نوع دوم پا در هواست و باید به هر نحو ممکن - مگر در شرایط سخت - از آن دوری کرد. چرا که این دوستی، فقط به نفع یکی از دو طرف است.»

موش، سپس بادی به غیغب انداخت و ادامه داد: «من به تو قول دادم و مطمئن باش که روی قولم ایستاده‌ام. ولی چه کنم که ذاتاً باید از تو بترسم و دوری کنم. می‌ترسم، چون می‌دانم که عوض نشده‌ای و حتماً بلافاصله به وضعیت قبل از دستگیری‌ات برخواهی گشت. به خاطر همین، کارم را کند کرده‌ام و تا سروکله‌ی شکارچی پیدا نشود، آن یک طنابی را که گفته بودم، نخواهم برید. این تکه طناب، نجات‌دهنده‌ی من از دست توست.»

موش، به جویدن آرام طناب‌ها ادامه داد و درست در همین زمان، ناگهان در دوردست‌ها، شکارچی دیده شد. گربه با حالتی نگران و التماس‌کنان گفت: «تو را به جان مادرت قسم، زود باش! الان همه چیز برمی‌گردد سر جای اولش و شکارچی مرا می‌گیرد.»
 موش، به کارش ادامه داد و جویدن همه‌ی طناب‌ها را تمام کرد و آن یک طناب باقی‌مانده را هم درست زمانی جوید و قطع کرد که شکارچی به چند قدمی آن‌ها رسیده بود. گربه که تازه خلاص شده بود، فقط فرصت داشت خودش را نجات دهد. بنابراین سریع از درخت بالا رفت و موش هم به سوراخی خزید و شکارچی وقتی سر رسید که جا تر بود و بچه نبود؛ تله‌ای خالی با طناب‌های بریده شده.

۳ پرسش؟

۱. گربه در کجا زندگی می‌کرد؟
- الف) در منزل مرد روستایی
- ب) در حفره‌ای زیر یک درخت
- پ) در زیر زمین.

تصویرگر: لیدامعتمد

۲. به چه دلیل موش قبول کرد طناب‌های توری را که گربه در آن گرفتار شده بود، بجود؟

الف) به دلیل این که روزی از این گربه خیری به او رسیده بود.

ب) به سبب این که گربه او را گول زده بود.

پ) به دلیل دیده شدن راسو و جغد که دشمن موش بودند.

۳. چرا موش، قطع کردن لاقط یک طناب از توری را که گربه در آن اسیر شده بود، به تأخیر می‌انداخت؟

الف) چون می‌دانست که اگر گربه از تله نجات یابد، حتماً او را می‌خورد.

ب) می‌خواست گربه را به شکارچی تسلیم کند.

پ) می‌خواست سر به سر گربه بگذارد و با او بازی کند.

فکر کنید، پاسخ دهید

۱. فکر می‌کنید چرا در طی سالیان متمادی، گربه و موش به یکی از اصلی‌ترین نمادهای دشمنی در میان دو موجود زنده با یکدیگر تبدیل شده‌اند؟ ریشه‌ی این تفکر کجاست و چرا در فرهنگ‌های متفاوت، چنین شباهتی به چشم می‌خورد؟ در این باره با هم کلاسی‌های خود، یک حلقه‌ی بحث و گفت‌وگو تشکیل بدهید و با نظارت آموزگارتان حداقل به مدت نیم‌ساعت بحث کنید. بعد از تمام شدن گفت‌وگو، حاصل مذاکرات را در مقاله‌ای دو صفحه‌ای به آموزگار خود تحویل دهید.

۲. راسو، گربه و جغد، به نوعی دشمنان موش محسوب می‌شوند. درباره‌ی این که دشمنان اصلی راسو، گربه و جغد چه حیواناتی هستند، تحقیق کنید. آیا جانوری را سراغ دارید که به هیچ‌وجه، دشمنی نداشته باشد.

۳. به این دو بیت شعر توجه کنید:

اگر داری تو عقل و دانش و هوش

بیا بشنو حدیث گربه و موش

بخوانم از برایت داستانی

که در معنای آن حیران بمانی

این دو بیت، سرآغاز منظومه‌ی ۱۷۴ بیتی «موش و گربه»، اثر **عبید زاکانی** است. عبید، این منظومه‌ی خواندنی را به زبان فارسی، و با بهره‌گیری از کلمات ترکی و عربی سروده است. پس از به دست آوردن متن کامل منظومه (از طریق کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های شخصی بزرگ‌ترها و یا دانلود کردن متن کامل از راه وارد شدن به یک موتور جست‌وجو و تایپ عبارت «منظومه‌ی موش و گربه‌ی عبید زاکانی») و ملاحظه‌ی آن، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

الف) عبید زاکانی اهل چه شهری بود، در فاصله‌ی چه سال‌هایی می‌زیست و به‌غیر از موش و گربه چه آثار دیگری دارد؟

ب) اگرچه عبید اهل کرمان نبود، ولی ماجرای موش و گربه در کرمان رخ می‌دهد. اول بگویید به نظر شما چرا باید چنین داستانی در

کرمان رخ دهد و دیگر این که در داستان، از اسامی چه مکان‌هایی یاد می‌شود؟

پ) در این منظومه، عبید زاکانی در برخی بندها ردیف و قافیه‌ی معمول شعر فارسی را کنار می‌گذارد. با جست‌وجو در متن، به چند مورد بارز از این نقض ردیف و قافیه اشاره کنید.

ت) عده‌ای می‌گویند ضرب‌المثل «پوست را از گاه پر کردن» از منظومه‌ی موش و گربه گرفته شده است. به نظر شما، این ضرب‌المثل در کدام مصراع و بیت خود را نشان می‌دهد.

ث) منظومه را کلاً در پنج خط خلاصه کنید (این تمرین برای تقویت مهارت تلخیص کردن طراحی شده است).

۴. «پند اهل دانش و هوش به زبان گربه و موش»، داستانی است از دانشمند بزرگ ایرانی، **شیخ بهایی** که به نثر نوشته شده است. این داستان، هم تعلیم صوفی‌گری است و هم تعلیم و معرفی طلبگی و راه و رسم کسب یقین و سعادت، در قالب گفت‌وگوی موش و گربه.

نظر به این که دست‌یابی به این کتاب فقط در کتابخانه‌های خاصی امکان‌پذیر است، **اگر توانستید**، آن را با کمک بزرگ‌ترها بخوانید و چند صفحه‌ای را برای گفت‌وگو در کلاس رونویسی کنید.

۵. متن زیر را بخوانید:

«کسی که او را از هر جایی دشمنان پیش آیند و کار او سخت گردد و بیم زیان آمدن کار باشد و جز آن چاره ندارد که با بعضی خصمان بسازد و صحبتی یک‌دل به دست گیرد تا از آن بلا و اندیشه، رستگاری یابد که آن صلح چگونگی جوید و در آن مراد چگونگی گشاده شود؟ و...»

سخت بود، نه؟ این بخشی از متن داستان موش و گربه است که آن را قبل از پرسش‌ها و تمرینات اخیر خواندید. متن عیناً از روی صفحه‌ی ۲۶ کتاب داستان‌های «بیدپا»، ترجمه‌ی **محمدبن عبدالله البخاری** و با تصحیح **پرویز ناتل خانلری**، که سال‌ها پیش در تهران چاپ شده است، برداشته شده بود. حال دو پرسش زیر را در نظر بگیرید و با هم کلاسی‌های خود درباره‌ی آن‌ها بحث کنید.

الف) عده‌ای می‌گویند ساده کردن و تغییر متن کتاب‌های قدیمی، از بین بردن فرهنگ و ادبیات کهن کشورمان است و نباید متون را ساده و عوض کرد. آیا با این تفکر موافقت می‌کنید؟

ب) عده‌ای دیگر می‌گویند، وقتی خواندن این دو سه خط، برای دانش‌آموزان، حتی دبیرستانی‌ها سخت است، چه بهتر که آن‌ها را ساده کنیم تا همه به راحتی متوجه شوند. آیا با این نوع نگرش موافقت می‌کنید؟ چه قدر این نظر را در تضاد با نظر قبلی می‌دانید؟ آیا نمی‌توان یک حالت بینابین را در نظر گرفت؟

۶. حتماً مجموعه کارتون‌های تام و جری را دیده‌اید؟ یک جور دشمنی خاص موش و گربه‌ای، با نوعی نگاه آمریکایی. عده‌ای می‌گویند غربی‌ها در این مجموعه کارتون، به دنبال القای هدف‌ها و سیاست‌های فرهنگی خود هستند. یک‌بار دیگر پنج‌شش قسمت از کارتون‌های تام و جری را با دقت ببینید و توجه کنید که آیا متوجه چنین روندی می‌شوید؟

کلمه‌ها و ترکیباتی که برای نخستین بار در این داستان با آن‌ها آشنا شدی

معانی آن	کلمه (و یا ترکیب)

در مورد معنای هر کلمه، حداقل یکی از فعالیت‌های زیر را انجام بده:

- با دوستان خود گفت‌وگو کن.
- با پدر و مادر بحث کن.
- درستی آن را با آموزگار کنترل کن.
- با مراجعه به لغت‌نامه، فرهنگ‌نامه و یا دایرة المعارف، اطلاعات بیشتری به دست آور.

حاصل مشاهده‌های خودتان را در یک گزارش ۱۵۰ کلمه‌ای به کلاس ارائه دهید.

فقط برای آگاهی بیشتر شما

دانشمندان ژاپنی، با اعمال اصلاحات ژنتیکی در موش‌های عادی، **موش ترس** درست کردند. آن‌ها امیدوارند با زیاد شدن این موش‌ها، به داستان قدیمی دشمنی موش و گربه پایان دهند. این موش‌ها، هیچ احساس ترسی از خود نشان نمی‌دهند. دانشمندان دانشگاه توکیو، با استفاده از دانش مهندسی ژنتیک، غریزه‌ی موش را که به هنگام احساس بوی گربه و با دیدن این جانور به وحشت می‌افتد، غیرفعال کردند و نشان دادند که این ترس موش، عامل ژنتیکی دارد. موش‌های معمولی به محض احساس وجود گربه، به شدت می‌ترسند و فرار می‌کنند. اما موش‌هایی که برخی از سلول‌های بویایی آن‌ها از طریق مهندسی ژنتیک خارج شده، هیچ واکنش ترسی از خود نشان نمی‌دهند. این موش‌ها به گربه‌ها نزدیک می‌شوند و حتی با آن‌ها بازی می‌کنند. پژوهشگران می‌گویند این کشف که ترس در موش‌ها عامل ژنتیکی دارد و پس از تولد اکتسابی نیست، بسیار جالب است و برخلاف تصورات قبلی است.

چند کتاب خواندنی با حضور موش و گربه

● آقا رنگی و گربه‌ی ناقلا یا این جوری بود که

اون جوری شد

- نوشته‌ی: فرهاد حسن‌زاده
- تصویرگر: علی خدایی
- ۳۳ صفحه، مصور (رنگی) / برای گروه‌های سنی ج و د تا حدودی هـ / طنز.
- برنده‌ی جایزه‌ی تشویقی کتاب سال (۱۳۸۵) / برنده‌ی کتاب سال مجله‌ی سلام بچه‌ها (۱۳۸۵)
- ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- ✓ این کتاب به صورت الکترونیکی دوزبانه (فارسی و انگلیسی) نیز توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان تولید و پخش شده است.

● قصه‌ی موش و گربه (مجموعه افسانه‌های کهن-)

(۱۲)

- نوشته‌ی: ونداد فتوتیان
- تصویرگر: سعید رزاقی
- ۱۲ صفحه، مصور (رنگی) / برای گروه‌های سنی الف و ب / شعر
- ناشر: لوح دانش

● قصه‌های شیرین موش و گربه

- نویسنده: مصطفی رحماندوست
- تصویرگر: محمدعلی بنی‌اسدی

شخصیت‌های اصلی و فرعی داستان

حوادث و رویدادها

مکان

زمان

نقشه‌ی داستان

این بزر را بکشید!

مرید و مرشدی خردمند، در یکی از سفرهایشان، در بیابانی گم شدند و تا آمدند راهی پیدا کنند، شب فرا رسید. ناگهان از دور نوری دیدند و با شتاب سمت آن رفتند. دیدند زنی با چند فرزندش در چادر محقری زندگی می‌کند. شب را مهمان او شدند و او نیز از شیر تنها بزی که داشت، به آن‌ها داد تا گرسنگی و خستگی راه را به‌در کنند.

روز بعد مرید و مرشد از زن تشکر کردند و به راه خود ادامه دادند. در مسیر، مرید همواره در فکر آن زن بود و این که چگونه فقط با یک بز زندگی را می‌گذراند و ای کاش قادر بودند به او کمک کنند. این را به مرشد خود گفت. مرشد فرزانه پس از اندکی تأمل پاسخ داد: «اگر واقعاً می‌خواهی به آن‌ها کمک کنی، برگرد و بزشان را بکش!»

مرید بسیار متعجب شد، ولی از آن‌جا که به مرشد خود ایمان داشت، چیزی نگفت و برگشت و شبانه بز را در تاریکی کشت و از آن‌جا دور شد.

سال‌های سال گذشت و مرید همواره در این فکر بود که بر سر آن زن و بچه‌هایش چه آمد؟ روزی از روزها، مرید و مرشد قصه‌ی ما وارد شهری زیبا شدند که از نظر تجاری، نگین منطقه بود. سراغ تاجر بزرگ شهر را گرفتند. مردم آن‌ها را به قصری در داخل شهر راهنمایی کردند. صاحب قصر زنی بود با خدم و حشم فراوان که طبق عادت همیشگی، به گرمی از مسافران استقبال و پذیرایی می‌کرد و دستور داد به آن‌ها نیز لباس جدید بدهند و اسباب راحتی و استراحت آن‌ها را فراهم کنند.

پس از استراحت، آن‌ها نزد زن رفتند تا از راز موفقیت وی آگاه شوند. زن نیز چون آن‌ها را مرید و مرشدی فرزانه یافت، پذیرفت و شرح حال خود را این‌گونه بیان کرد. سال‌ها پیش، شوهرم را از دست دادم. با چند فرزندم، به واسطه‌ی تنها بزی که داشتیم، زندگی را سپری می‌کردیم. یک روز صبح دیدیم بزمان مرده و دیگر در دنیا هیچ نداریم. ابتدا بسیار اندوهگین شدیم، ولی پس از مدتی مجبور شدیم برای گذران زندگی، همراه با فرزندانم، هر کدام به کاری روی آوریم. ابتدا بسیار سخت بود، ولی کم‌کم هریک از فرزندانم در کارشان موفقیت‌هایی را کسب کردند. فرزند بزرگم زمین زراعی مستعدی را در آن نزدیکی پیدا کرد. فرزند دیگرم معدنی از فلزات گرانبها را یافت و دیگری با قبایل اطراف شروع به داد و ستد کرد. پس از مدتی، با آن ثروت، شهری را بنا نهادیم و حالا نیز در کنار هم زندگی می‌کنیم. مرید که به راز مسئله پی برده بود، از خوش‌حالی اشک در چشمانش حلقه زد.

تصویر: مینا موسوی

نتیجه

هریک از ما بزی داریم که اکتفا به آن، مانع رشدمان است و باید برای رسیدن به موفقیت و موقعیت بهتر، آن را فدا کنیم!

رحمت خدا

باران رحمت خدا همیشه می‌بارد، تقصیر ماست که کاسه‌هایمان را برعکس گرفته‌ایم.

آموزش زبان
شماره ۱۴ - شماره ۵
بهمن ۸۹

بروفلا

گرم‌ترین نقطه‌ی جهان! (گفت‌وگو با مینا خیری) / ۱۸ / مرتضی مجلوف
چه می‌دانیم و چگونه می‌دانیم؟ / ۲۱ / سید علی
املا در خلیج فارس / ۳۱ / فاطمه شناگر آزاد
توج‌ها تها / ۳۲ / علی لطفی
کارت‌های باشکوه / ۳۶ / بانو قائمی
ملاقات با شکوه حسینی، علی لطفی
املا در خلیج فارس / ۳۲ / مریم درخشان

تجربه‌های سپهر

گرم‌ترین نقطه‌ی جهان!

گفت‌وگو با مینا خیری، آموزگار دبستان دخترانه‌ی معرفت در ناحیه‌ی ۲ کرمان

مرتضی مجدفر

اشاره

سفر استانی سردبیران مجلات رشد به شهرها و روستاهای کشورمان، چندین خیر و برکت دارد. نخست آن که چند روزی سردبیران پرمشغله که در تهران پردم و دود و حتی در دفتر مرکزی مجلات رشد، هم‌دیگر را کمتر می‌بینند، فرصت می‌یابند که در کنار یکدیگر باشند. دیگر آن که فرصتی فراهم می‌شود تا تولیدکنندگان محتوای مجلات، بی‌واسطه با مخاطبان و نیز مسئولان آموزش و پرورش گفت‌وگو کنند. از همه مهم‌تر این که در این گفت‌وگوها و رفت‌وآمدها، به کشفیاتی نیز نائل شوند. در سفری که به استان کرمان داشتیم، در یکی از روزها که هیچ برنامه‌ای از جمله سخن‌رانی و دیدار با مخاطبان برآیمان پیش‌بینی نشده بود، از میزبانانمان خواستیم ما را به بازدید یک مدرسه‌ی ابتدایی ببرند و انتخاب مدرسه هم تصادفی باشد. چنین شد که گذرمان به مدرسه‌ی معرفت افتاد؛ دبستانی با حیاطی بسیار وسیع - اگر اغراق نکنم در حد دشتی زیبا - با کلاس‌های فراوان و گنجینه‌هایی که هنوز کشف نشده بودند. از بیست و چند کلاس مدرسه، از چند کلاس بازدید کردیم و رسیدیم به کلاسی که اگر اسم آن را شادترین و فعال‌ترین کلاس دنیا اطلاق کنیم، اغراق نکرده‌ایم. می‌گویند در نزدیکی کرمان، در دل کویر، منطقه‌ای وجود دارد که در روزهایی از سال، دمایش آن قدر بالا می‌رود که می‌توان در سنگی که قدری گود باشد، تخم‌مرغی را نیمرو کرد. این منطقه که «گندم بریان» کویر شهسواد کرمان است، در مطالعات اکولوژیک و نیز پژوهش‌های برخی گردش‌گران، در مقام گرم‌ترین نقطه‌ی جهان به ثبت رسیده است. در این منطقه، دما در سایه به ۶۵ درجه‌ی سانتی‌گراد می‌رسد. ولی من می‌خواهم کلاس اول ابتدایی خانم مینا خیری در دبستان معرفت را گرم‌ترین نقطه‌ی جهان معرفی کنم و اگر دوستان فعالم در گردش‌گری ناراحت نشوند، در تلاش باشم تا نام این کلاس و مدرسه را در کنار نام گندم بریان به ثبت برسانم. هرچه باشد، هر دو در استان کرمان هستند. گفت‌وگو با این خانم معلم و گشت‌گذارمان در دبستان معرفت را در پی می‌خوانید. اگر نحوه‌ی تنظیم گفت‌وگو و پردازش مطلب را قدری غیرمعمول احساس می‌کنید، زیاد خرده نگیرید، چرا که این نوشته، علاوه بر قلم، با دل نوشته شده است.

با چه کسی گفت‌وگو کرده‌ایم؟

مینا خیری، آموزگار پایه‌ی اول دبستان معرفت شهر کرمان، فوق‌لیسانس مدیریت آموزشی، دارای ۱۶ سال سابقه‌ی تدریس، سرگروه آموزشی پایه‌ی اول استان کرمان، عضو شورای تحقیقات آموزش و پرورش کرمان، عضو کمیته‌ی کیفیت‌بخشی آموزش در استان کرمان، مدرس آموزش خانواده، مدرس دوره‌های آموزش ضمن خدمت فرهنگیان و ...

● این جا مرا با **ریحانه خسروی و هیوا حسین نسب**، دو نفر از شاگردان خانم خیری می بینید. خرسی معروف هم که عضو جدایی ناپذیر کلاس است.

● خانم خیری، هر روز یک لباس با رنگ های متفاوت و البته مبتنی بر لباس های فرم آموزگاران می پوشد. در روز بازدید، لباس آموزگار، با فرم لباس دانش آموزان یکسان بود.

لباس ها و رنگ ها

● خانم خیری در مورد لباس های متفاوت خود می گوید: «ممکن است کل لباس های مورد استفاده در طی سال تحصیلی، به ده مورد هم نرسد. ولی من خودم را مجاب کرده ام که هر روز با یک لباس در مدرسه حاضر شوم تا بچه ها احساس یکنواختی و دل تنگی نکنند. اکثر رنگ های مورد استفاده ام، به ویژه روسری ها و مقنعه هایم، شاد هستند.»

مدیریت زمان

● تأکید خانم خیری بر استفاده ی بهینه از مدیریت زمان در کلاس، بسیار مشهود بود. علاوه بر این که کلاس ساعت دیواری داشت، قید زمان های انجام هر کار توسط دانش آموزان و تأکید چندباره بر این زمان قابل توجه بود.

خرسی و باقی قضایا

● دیده می شود. علاوه بر این که چینش کلاس «U» شکل است و بچه ها در سه ضلع کلاس (چسبیده به دیوار) می نشینند. بین هر دو دانش آموز، دو عروسک نسبتاً بزرگ از خرس هایی دوست داشتنی با پوشش های پسرانه و دخترانه به چشم می خورد که یک در میان در کلاس جاخوش کرده اند. بچه ها با این خرس ها حرف می زنند و حتی موقع تدریس، به دلیل نرمی و لطافتی که عروسک ها دارند، به آن ها تکیه و حتی می شود گفت لم می دهند. علاوه بر این، از سقف کلاس، بالای سر هر دانش آموز، عروسک حیوان دیگری آویزان و نام دانش آموز روی آن حک شده است. این عروسک، به نوعی به همان دانش آموز اختصاص دارد و خانم خیری، موقع ارتباط کلامی با بچه ها، از زبان این عروسک ها هم حرف می زند.

کلمات خارجی، نه!

● وقتی خانم خیری حروفی را می‌گفت و از بچه‌ها می‌خواست، کلمه‌هایی برای آن حرف پیدا کنند، برخی از آن‌ها کلماتی را بیان می‌کردند که آموزگار کلاس، ضمن تأیید، کلمه‌ها را قبول نمی‌کرد و می‌گفت: «کلمه‌ی خارجی، نه!» «سوسیس» یکی از همان کلمات بود.

خاله یا خانم؟!

● بچه‌ها، خانم خیری را اغلب خاله و بعضی وقت‌ها خانم خطاب می‌کنند. البته خود وی می‌گوید: «پیش‌دستانی‌ها بیشتر به من خاله می‌گویند، ولی وقتی به اول دبستان می‌آیند، خودبه‌خود عنوان مرا به «خانم» تغییر می‌دهند.»

استخر سنگریزه داریم. هم‌چنین برکه‌ی قورباغه‌ها، باغچه‌ی قارچ‌ها، کلبه‌ی جادویی و محوطه‌ای موقت شده داریم که بچه‌ها روی آن بازی می‌کنند. هم‌چنین آن‌ها تاب‌سواری می‌کنند و سوار فرغون می‌شوند. کیف ریاضی هم دارند. پارک ریاضی ما، رایانه هم دارد. علاوه بر این، چند ماکت از حیوانات و نیز ماشین جمع را برای آموزش مفاهیم ریاضی فراهم کرده‌ایم. در واقع پارک ریاضی، ریاضی هراسی را در بچه‌های ما از بین برده است.

● فکر می‌کنید علاوه بر جذابیت‌های ظاهری، در پارک ریاضی چه اتفاق مهم دیگری رخ می‌دهد؟
○ تبدیل محیط یادگیری به محیط یادگیری پسند، آموزش ریاضی را

استخر توپ

● یکی از روش‌های آنی تشویق و ایجاد انگیزه در کلاس درس، استخر توبی است که درست وسط کلاس ایجاد شده است. در زمان حضورم در کلاس، به چند دانش‌آموز به دلیل موفقیتی که کسب کردند، اجازه داده شد دقایقی را در استخر توپ بازی کنند. این کار در واقع ایجاد نوعی شلوغی به دست خود معلم است که نه تنها مخل یادگیری نیست، بلکه لذت‌بخش و آرامش‌دهنده است.

● خانم خیری! لطفاً از طرح‌های خلاقانه‌ی خود بگویید.
○ یکی از مهم‌ترین طرح‌های خلاقانه‌ی من، توجه به شادی در فرایند یاددهی - یادگیری در پایه‌ی اول دبستان است. من معتقدم، آموزش هر نشانه در بطن موضوع و در دل طبیعت موفق‌تر است. مثلاً با آموزش نشانه‌ی س در باشگاه اسب‌سواری، کودکان همراه بازی با اسب و دادن هویج و کاهو به این حیوان، نشانه‌ی س و کلیدواژه‌های اسب و سبد را یاد می‌گیرند؛ همین‌طور است تدریس نشانه‌ی «ه-ه-ه» در دل کوه و طبیعت.

● ماجرای پارک ریاضی و دلیل علاقه‌مندی زایدالوصف بچه‌ها برای حضور در این پارک چیست؟

○ در فضایی از مدرسه (گوشه‌ای از سالن اجتماعات) که بلااستفاده مانده بود، با استفاده از مقداری وسایل دوربختی و پیش‌پا افتاده، پارکی درست کرده‌ایم که درس ریاضیات را برای کودکان فوق‌العاده جذاب و لذت‌بخش کرده است. در پارک ریاضی، استخر توپ، استخر شن و

● گوشه‌ای از تألیفات خانم خیری که البته کاربردی است و در کلاس درس، توسط خود وی و دانش‌آموزانش استفاده می‌شود.

هم‌چنین، با توجه به علاقه‌ی کودکان به طنز و کاریکاتور، نشانه‌ها و حروف الفبای فارسی را با اشکال طنز (خنده‌دار) روی دیوار کلاس طراحی کردم. علاوه بر این، از طرح‌های خاصی برای حضور و غیاب بچه‌ها بهره می‌گیرم.

● اولیا چه کمکی به شما می‌کنند؟

○ من یکی از عوامل موفقیت خود را مشارکت اولیا می‌دانم. آن‌ها همکاری صمیمانه‌ای با من دارند. حتی در اردوهای آموزشی که بعضی از آن‌ها را در روزهای جمعه برگزار می‌کنم، اولیا با رغبت شرکت می‌کنند. آن‌ها با من بسیار صمیمی و دوست هستند.

● با این همه کوشش و تلاش، تاکنون به بازنشستگی هم فکر کرده‌اید؟

○ دوست ندارم هیچ‌گاه بازنشسته شوم. فکر نمی‌کنم چنین اتفاقی بیفتد؛ حتی نام آن را عوض کرده‌ام و به شوخی می‌گویم: «باز ایستادگی». من عاشق کارم و عاشق کودکان هستم و این کارها، اصلاً بازنشستگی ندارد.

به زندگی واقعی کودکان نزدیک کرده است. من همواره در هر طرحی که برای پایه‌های اول کار می‌کنم چهار نکته را در نظر می‌گیریم: کودک به عنوان دارنده‌ی حق، کودک به عنوان سازنده‌ی حق، کودک در مقام محقق و کودک در مقام موجودی اجتماعی.

● در زمینه‌ی نوشتن چه کارهایی انجام داده‌اید؟

○ برای توسعه‌ی نگارش خلاق، چندین محتوای الکترونیکی را تولید کرده‌ام. هم‌چنین برای تقویت سواد خواندن بچه‌ها، چندین مجموعه پدید آورده‌ام؛ از جمله: «گل قرمزی به باغ نشانه‌ها می‌رود»، «گل قرمزی به مهمانی صداها می‌رود» و نیز «کارت‌های تندخوانی». البته مشابه همین مجموعه‌ها را برای درس ریاضی نیز پدید آورده‌ام؛ مانند: «گل قرمزی به باغ ریاضی می‌رود»، «کارت‌های جمع و تفریق‌های ذهنی» و تولید چند سی‌دی آموزشی همراه با شعر و انیمیشن (یویانمایی).

● آیا می‌دانید شما به نوعی در حال استفاده از هوش‌های چندگانه هستید؟

○ بلی. در تدریسم، از شعر، موسیقی، نمایش و داستان‌گویی و داستان‌سازی استفاده می‌کنم. بنابراین فکر می‌کنم به نوعی در کلاس‌های من هوش‌های چندگانه در حال تحقق هستند. مثلاً ساعت تربیت‌بدنی را با آموزش فارسی، ریاضی و علوم عجین کرده‌ام و کودکان هنگام انجام حرکات بدنی، ترکیب صداها و یا جمع و تفریق اعداد را انجام می‌دهند. صداشناسی و آموزش مفهوم اصلی اعداد (مفهوم ترکیبی اعداد) از طریق حرکات ورزشی در ساعت تربیت‌بدنی، واقعاً یادگیری را برای کودکان آسان کرده است.

● از آخرین طرح‌هایتان بگویید.

○ امسال از روان‌شناسی رنگ‌ها هم بهره گرفتیم و رنگ‌آمیزی کلاس، میز و نیمکت‌ها و در کلاس را با استفاده از رنگ‌های شاد تغییر دادم.

افتخارات خانم خیری

معلم پژوهنده‌ی برتر کشور در سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۶، نفر اول معلم پژوهنده‌ی استان کرمان در سال ۱۳۸۸ و معلم پژوهنده‌ی برگزیده‌ی کشوری، کسب رتبه‌ی برتر کشوری در جشنواره‌ی پنج‌رله‌ی رو به آفتاب (آموزش نماز به کودکان)، کسب رتبه‌ی کشوری در جشنواره‌ی الگوهای تدریس تربیت‌بدنی در سال ۱۳۸۷ و نیز کسب دو رتبه‌ی کشوری در جشنواره‌ی الگوهای برتر تدریس در دو درس بخوانیم و بنویسیم، ریاضی و...

«دونا» برای کمک به آم

نرجس مرتضوی

آموزگار دبستان، بابلسر

برای آموزش املا، هم‌چون درس‌های دیگر، باید از روش‌های مناسب و گوناگونی کمک گرفت تا هم آموزش کلمات به نحوی درست تحقق یابد و هم فضای کلاس پر از شور و نشاط و هیجان برای دانش‌آموزان شود. در این‌جا، بازی پرمحتوا، آموزنده و بسیار هیجان‌انگیزی را معرفی و شرح می‌دهم که امتحانش را در چند سال متوالی به خوبی در کلاس پس داده است. نام این بازی «دونا آموزشی» است. این بازی برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم ابتدایی کارآیی بیشتری دارد، طرز خواندن و نوشتن کلمه‌های سخت و جدید درس‌های بخوانیم (فارسی) را می‌آموزد و تمرین مناسبی برای تکرار و یادگیری املائی کلمات است.

تعداد بازیکنان: همه‌ی دانش‌آموزان کلاس

وسایل مورد نیاز

- کارت‌هایی مقوایی در رنگ‌های متنوع (ترجیحاً شاد و روشن) به ابعاد 12×6 سانتی‌متر یا به اندازه‌های دل‌خواه. روی هر کارت، دو خط با فاصله‌ی دو سانتی‌متر می‌کشیم تا کارت سه ردیف شود. در هر ردیف، با ماژیک درشت، سه، چهار یا پنج کلمه می‌نویسیم. بنابراین، در هر کارت ۹ یا ۱۲ یا ۱۵ کلمه خواهیم داشت. این کلمات به طور تصادفی در همه‌ی کارت‌ها نوشته خواهند شد تا هر کلمه در چند کارت آمده باشد.
- بریده‌های کوچکی از مقواهای رنگی در اندازه‌ی 1×1 سانتی‌متر به تعداد کلمات هر کارت.
- بریده‌هایی از مقوا به اندازه‌ی 2×2 یا 2×3 سانتی‌متر، برای نوشتن کلمه‌های مدنظر از درس «بخوانیم»؛ به طوری که از هر کلمه‌ی موجود در کارت، بدون تکرار، یک نمونه در این بریده‌ها داشته باشیم.
- کیسه‌ای برای ریختن بریده‌های کلمات بند ۳.

نظر	راهنمایی	ناظم	حیاط	سلام
معلم	بچه‌ها	رضا	کاغذ	دیوار
تلاش	پیشنهاد	گروهی	اعضا	کنیم

اعضا

رعایت

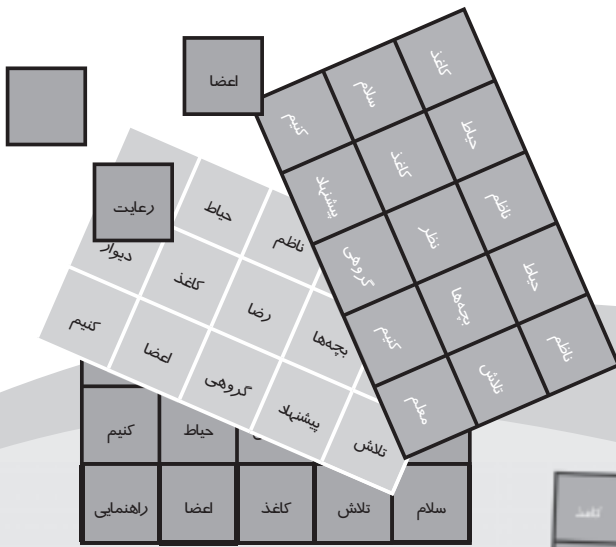
طریقه‌ی بازی

به هر نفر یک یا دو کارت کلمات (کارت‌های بند ۱) و به تعداد کلمه‌های هر کارت، از بریده‌های کوچک مقوایی (بریده‌های بند ۲) نیز تعدادی کارت کوچک می‌دهیم.

معلم از داخل کیسه به‌طور تصادفی یک کلمه را درمی‌آورد، از روی آن یک بار می‌خواند و سپس آن را رو به بچه‌ها می‌گیرد تا املائی آن را ببینند. هر دانش‌آموز، کارت خود را با دقت می‌بیند و اگر آن کلمه در کارت او نوشته شده بود، یک تکه مقوای کوچک را که معلم از قبل به او داده است، روی کلمه‌ی خوانده شده می‌گذارد و اگر آن کلمه در کارت او نبود، منتظر می‌ماند تا معلم کلمه‌ی دیگری را بخواند. معلم می‌تواند بعد از خواندن چند کلمه، برای تمرین بیشتر، کلمه‌ها را یک‌به‌یک از کیسه درآورد و آن‌ها را رو به بچه‌ها بگیرد تا خودشان بخوانند. یا برای ایجاد هیجان و نشاط در کلاس، کلمه‌ای را درآورد و بگوید چه کلمه‌ای را می‌خواهید، تا هر یک به کارت خود توجه کنند و کلمه‌ای را بگویند. بعد معلم، کلمه را با حالتی هیجان‌انگیز توأم با شادی بخواند.

هر دانش‌آموزی که توانسته باشد یک ردیف از کارت خود را پر کند، می‌گوید «ردیف» و برنده است و صاحب یک امتیاز یا جایزه می‌شود.

وزش املا

با صلاح‌دید معلم، می‌توان بازی را ادامه داد و از دانش‌آموزان خواست هر کس که همه‌ی کلمه‌های کارتش خوانده شده است، بگوید «تمام» و برنده اعلام شود. بعد از اتمام یک دور از بازی، دانش‌آموزان کارت‌های خود را با هم عوض می‌کنند و بازی را از نو شروع می‌کنند. این کار باعث می‌شود بچه‌ها کلمات بیشتری را ببینند و بخوانند و با املا‌ی آن‌ها آشنا شوند.

گروهی

کنیم

کافذ

بچه‌ها

توجه و توجه

منیره حبیب پور

پژوهش یک آموزگار اهوازی در مورد سنجش دقت دانش آموزان با استفاده از بازی و هنر

اشاره

دقت یا توجه، بر ادراک، یادگیری و تفکر مقدم است. ذهن و حواس انسان در برخورد با دنیای بیرون، ابتدا تمرکز و بعد ادراک می یابد و سپس در جریان تفکر و حل مسئله از آن استفاده می کند. اما بی دقتی نیز علل بسیاری دارد که برخی از آنها عوامل طبیعی و برخی خاص یا اتفاقی هستند. این عوامل ذهن فرد را به خود مشغول و تمرکز را مختل می کنند.

در این شرایط، بر آموزگاران است که قبل از هر فعالیتی، حواس پرتی دانش آموزان را تشخیص دهند و بعد برای برطرف کردن آن راه حل بیابند.

خانم مریم رسالی، آموزگار پایه ی سوم از منطقه ی باوی خوزستان، براساس «تأثیر ترکیب هنر و بازی با سایر دروس، بر افزایش دقت دانش آموزان» در دبستان پاسداران پژوهشی انجام داده و کوشیده است با ارائه ی روش های متنوع، به فراگیرندگان بیاموزد که توانایی های خلاق و مهارت های درونی خود را بشناسند و در جهت کشف آن با ترکیب هنر و بازی بکوشند.

وضعیت موجود

این آموزگار در بیان وضعیت موجود، به ذکر آمار و نتایج تحقیقی می پردازد که از همکاران خود دریافت کرده است. او می گوید: «با توجه به مشاهده و بررسی های به عمل آمده از وضعیت درسی و رفتاری دانش آموزان، ملاحظه شد که اکثر آن ها در انجام بسیاری از کارهای کلاسی کم دقت یا بی دقت هستند. البته صداهای مزاحم اطراف مانند عبور و مرور خودروها در خیابان های مجاور مدرسه و نبودن رابطه ی خوب بین هم کلاسی ها، بر این مشکل می افزاید. حال اگر برخی معضل لکنت زبان و یا کم سوادی اولیا را داشته باشند، مشکلات مذکور تشدید می یابد.»

وضعیت مطلوب

اولین شرط برای به خاطر سپردن هر مطلبی، توجه به آن است. بدیهی است تا به موضوعی توجه نشود، آن موضوع وارد حافظه نمی شود و علاقه ای نیز حاصل نمی گردد. این جاست که می توان برای رسیدن به وضعیت مطلوب و افزایش تمرکز و دقت دانش آموزان، از تلفیق هنر و انواع بازی با درس ها برای رسیدن به خلاقیت فکری استفاده کرد. در جدول، برای نمونه، چند عامل احتمالی بروز بی دقتی، و ملاک ها، نشانگرها و راه حل های آن ها ارائه شده است.

عوامل احتمالی	ملاک‌ها	نشانه‌گرها	راه‌حل‌ها
نداشتن مهارت فکر کردن و درک مفاهیم	میزان استفاده از فعالیت‌ها یا بازی‌های فکری	بیزاری از فعالیت‌های فکری و وقت‌گیر	اجرای نمایش بازی و ریاضی، گلدان کلمات، کلمه‌یابی، تکمیل فلاش کارت، پانتومیم، تصویرخوانی
نداشتن مطالعه و بار علمی کافی و...	میزان مطالعه‌ی کتاب	مطالعه‌ی کم و استفاده نکردن از کتاب‌خانه	خواندن مجله‌ی رشد نوآموز، خلاصه‌نویسی داستان، تصویرخوانی و...

جدول عوامل احتمالی بروز بی‌دقتی در دانش‌آموزان و راه‌حل آن‌ها

در پایان، برای مثال به تعدادی از بازی‌ها و نوع اقدام و زمان و چگونگی آن‌ها اشاره می‌کنیم.

۱. بازی و ریاضی (بازی با جدول ضرب) در زنگ ورزش و ریاضی: قبل از هر کار، تعدادی کارت از یک تا صد تهیه و روی تخته‌ی کلاسی نصب می‌کنیم. سپس دانش‌آموزانی را گروه‌بندی و بر آن اساس از آن‌ها سؤال می‌کنیم. آن‌ها باید جواب‌ها را از روی صفحه پیدا کنند.

۲. بازی با کلمه (کلمه‌یابی) در زنگ «بنویسیم»: دانش‌آموزان به دو گروه مساوی تقسیم می‌شوند و از هر دسته یک نفر پای تخته می‌رود. دو کلمه‌ی معنی‌دار به آن‌ها داده می‌شود تا کلمات دیگر مرتبط با آن را به یاد آورند و به صورت خورشیدی بر تخته بنویسند.

تکنیک تشخیص موضوع درسی با استفاده از جملات پراکنده‌ی درس و یا نقاشی با چشم بسته نیز از سایر شیوه‌های افزایش تمرکز و دقت است.

نتیجه‌ی پژوهش

۱. پرورش مهارت‌های فکر کردن، خواندن، نوشتن و شنیدن.
۲. ایجاد علاقه نسبت به کلیه‌ی فعالیت‌های درسی.
۳. ایجاد شور و نشاط و پویایی در دانش‌آموزان، به شکلی معنادار.
۴. رسیدن به تعادل درونی بسیار خوب.
۵. افزایش روح همکاری و مشارکت، و پیشرفت تحصیلی.
۶. تقویت روابط عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان.

کارت‌های ارزش مکانی

برای فهمیدن مفهوم ارزش مکانی، دانش‌آموزان باید اهمیت جای اعداد را درک کنند. برای همین منظور از آن‌ها می‌خواهیم هر کدام برای خود به ترتیب زیر یک کارت تاشو تهیه کنند:

۱. یک نوار مقوایی به طول ۴۸ سانتی‌متر و عرض ۴ سانتی‌متر را برش دهند و آن را به ۱۲ قسمت تقسیم کنند، رنگ بزنند و نام مکان‌های یکی‌ها، ده‌تایی‌ها، صدتایی‌ها و هزارتایی‌ها را با حروف بنویسند.

۲. سپس نوار را مطابق شکل در محل‌های رنگ شده تا کنند.

۳. بعد از تا کردن کارت‌ها، نوار تا شده باید شکل زیر را داشته باشد.

۴. با مداد، یک عدد چهاررقمی روی کارت خودتان بنویسید.

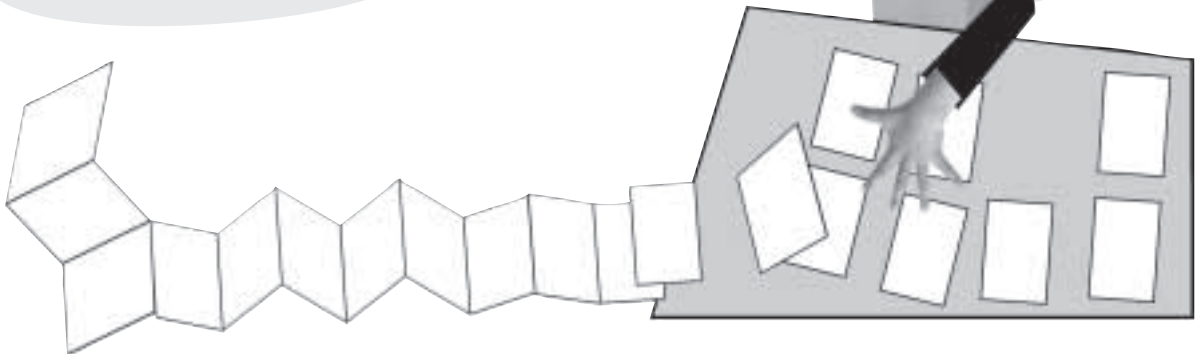

۵. حال نوار را باز کنید تا ارزش مکانی هر عدد معلوم شود.

نیره زهدی شایان

آموزگار پایه‌ی سوم دبستان شهید بهشتی
ناحیه‌ی ۲ همدان

ملاقات باشکوه

به انتخاب و ترجمه‌ی فرح‌بانو قائمی

روزی روزگاری پسر بچه‌ای بود که خیلی دلش می‌خواست خدا را ببیند. او می‌دانست که باید راهی طولانی را طی کند، برای همین چمدانش را بست و سفرش را شروع کرد.

حدود سه منزل را طی کرده بود که به پارکی رسید. در آنجا پیرزنی را دید که نشسته و به کیبوترها زل زده بود. پسرک کنار پیرزن نشست و چمدانش را باز کرد. می‌خواست به پیرزن نوشیدنی بدهد که متوجه شد پیرزن گرسنه است. پس به او غذا داد. پیرزن تشکر کرد و به پسرک لبخند زد. لبخند پیرزن به قدری قشنگ بود که پسرک دلش خواست دوباره آن را ببیند. به همین خاطر، به او باز هم نوشیدنی تعارف کرد. پیرزن دوباره لبخند زد. دل پسرک از شادی لبریز شد!

تمام بعدازظهر دو نفری آن‌جا نشستند، چیز خوردند و لبخند زدند. ولی حتی یک کلمه هم با هم حرف نزدند.

هوا داشت تاریک می‌شد و پسرک خیلی خسته شده بود. از جا بلند شد که برود، ولی هنوز چند قدمی نرفته بود که برگشت و پیرزن را محکم بغل کرد. پیرزن قشنگ‌ترین لبخندش را به او هدیه داد.

وقتی پسرک در خانه‌اش را باز کرد، مادرش از این‌که او را این‌قدر خوش حال می‌دید، حیرت کرد و پرسید: «امروز چه کار کرده‌ای که این‌قدر خوش حالی؟»

پسرک جواب داد: «با خدا ناهار خوردم.»

و قبل از این‌که مادرش سؤالی بکند، ادامه داد: «می‌دونی مامان؟»

اون قشنگ‌ترین لبخند دنیارو داره.»

پیرزن هم که صورتش از شادی برق می‌زد، به خانه‌اش برگشت.

پسرش از دیدن شادی و آرامش در چهره‌ی

مادرش حیرت کرد و پرسید: «امروز چه کار کردی که

این‌قدر خوش حالی؟»

پیرزن جواب داد: «با خدا ناهار خوردم.»

تصویرگر: فریادبندی

چه می دانیم و چگونه می دانیم؟

سیدعلی عبداللهی حسینی

کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی

علی لطفی

کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی

تأملی درباره‌ی «سنجش عاطفی» به مثابه ابزار ارزش‌یابی درس هدیه‌های آسمان

کلیدواژه‌ها: سنجش عاطفی، هدیه‌های آسمان، ارزش‌یابی

در مورد میزان یادگیری، پیشرفت^۱ و کارایی^۲ دانش‌آموزان را از طریق سؤال‌های چندگزینه‌ای و سؤال‌های با پاسخ‌های کوتاه به دست آورد. توجه بیش‌تر به جنبه‌های عاطفی، نگرشی و نیز تأکید بر عمل، از وظایف مهم آموزش و پرورش در درس هدیه‌های آسمان است، زیرا ویژگی‌های عاطفی، هم در رشد شخصیت و هم در پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. این نکته قابل ذکر است که هدف‌های عاطفی رانمی‌توان با آزمون‌های توانایی سنجید. آزمون‌های توانایی از آزمون شونده می‌خواهد، حداکثر توان خود را در پاسخ به سؤال‌های آزمون به کار برد. اما وسایل سنجش هدف‌های عاطفی، از آزمون شونده می‌خواهد هر آن چه را که به‌طور معمول احساس می‌کند، بگوید. بنابراین، مشکل اساسی روش‌های سنجش هدف‌های عاطفی این است که باید موقعیت‌هایی را به وجود آورند که در آن‌ها آزمون شونده رفتار عاطفی مورد سنجش را بروز دهد (سیف، ۱۳۸۴، ۳۲۸).

با این وصف، به خاطر اهمیت روزافزون هدف‌های عاطفی در آموزش و پرورش، در این مقاله به معرفی و ارائه‌ی این نوع سنجش در درس هدیه‌های آسمان می‌پردازیم.

به‌طور کلی روش‌های سنجش عاطفی را می‌توان به دو دسته‌ی اصلی تقسیم کرد:

(الف) مشاهده^۳: جمع‌آوری اطلاعات از راه دیدن اعمال و رفتارهای شخص مورد سنجش.

(ب) گزارش شخصی^۴: جمع‌آوری اطلاعات از راه پاسخ‌هایی

دوره‌ی دبستان، مجال مناسب برای تثبیت آداب و عادات پسندیده در بچه‌هاست. هم‌چنین، فرصتی است که می‌توان به بچه‌ها کمک کرد تا به تدریج ارزش‌های اخلاقی را در خود درونی سازند. به تریبی که در آینده، نه از ترس و نه به خاطر تشویق و تمجید، بلکه به خاطر ارزش‌مندی ارزش‌های اخلاقی، به رعایت آن‌ها مقید شوند و این هدفی مهم در قلمرو نگرش‌ها در درس هدیه‌های آسمان است.

بدیهی است، مطابق آموزه‌های تعلیم و تربیت دینی، به‌خاطر سپردن مجموعه‌ای از اطلاعات، رغبتی برای به‌عمل‌درآوردن دانستنی‌ها در فرد ایجاد نخواهد کرد. از آن‌جا که شیوه‌های ارزش‌یابی در برنامه‌ی تعلیم و تربیت دینی دوره‌ی ابتدایی، ضمن از نظر دور نداشتن واقعیت‌هایی که نظام ارزش‌یابی فعلی محصول آن‌ها به‌شمار می‌رود، با تکیه بر دیدگاه نوین روان‌شناسی تربیتی و با در نظر داشتن روش‌های ارزش‌یابی متناسب با رویکرد برنامه‌ریزان تربیت دینی، تنظیم شده است [رحیمی و رمضان، ۱۳۸۷: ۳۹]. لذا با

توجه به اهمیت ارزش‌یابی و نقش کلیدی معلم در کاربرد اثربخش ارزش‌یابی در فرایند یاددهی - یادگیری، ضروری است که آموزش معلمان در بخش شیوه‌های ارزش‌یابی، در کانون توجه قرار گیرد. بیش از این نیز نمی‌توان اطلاعات لازم

که شخص مورد سنجش، به سؤال‌هایی که از او پرسیده می‌شود، می‌دهد.

روش «سنجش مشاهده‌ای» در راهنمای تدریس کتاب هدیه‌های آسمان، به تفصیل توضیح داده شده است و ما این‌جا به ارائه‌ی روش‌های گوناگون سنجش عاطفی از دسته‌ی دوم (گزارش شخصی) می‌پردازیم. راه‌های متنوعی وجود دارد که از طریق آن‌ها می‌توان از دانش‌آموزان خواست تا اطلاعات مورد نیاز سنجش‌گر را به صورت گزارش شخصی در اختیار او قرار دهند:

۱. پرسش‌نامه

یکی از روش‌های بسیار معمول سنجش متغیرهای عاطفی «پرسش‌نامه» است. البته درست‌تر آن است که در سنجش عواطف، به جای پرسش‌نامه، از اصطلاح «عقیده‌سنج» استفاده کنیم. تفاوت این دو اصطلاح در آن است که عقیده‌سنج بر احساس تکیه می‌کند و برای سنجش متغیرهای عاطفی مناسب‌تر است، در حالی که پرسش‌نامه بر دانش واقعیت‌ها تأکید می‌کند و برای سنجش متغیرهای شناختی مفیدتر است. به‌طور کلی، دو نوع عقیده‌سنج برای سنجش متغیرهای عاطفی وجود دارد:

۱. بسته پاسخ یا گزینه بایست؟ ۲. بازپاسخ!

□ بسته پاسخ یا گزینه بایست

استفاده از این روش، به آزمون‌های عینی مورد استفاده در سنجش رفتارهای شناختی بسیار شبیه است. زیرا در هر دو روش اندازه‌گیری، آزمون‌شونده باید از میان پاسخ‌های از پیش تعیین شده برای هر سؤال، یکی را برگزیند و از خود چیزی به آن نیفزاید.

نمونه‌ی عقیده‌سنج بسته پاسخ، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یک، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگ‌ها

عزیزم! سؤالات و یا جملات زیر را با دقت بخوان و با «بله» یا «خیر» پاسخ بده.

● آیا طرف‌داری از تیم مورد علاقه می‌تواند بهانه‌ی خوبی برای مسخره کردن تیم رقیب باشد؟

بله، خیر

● آیا تاکنون برایتان اتفاق افتاده است که با لقب‌های زشت، دوستان خود را صدا بزنید؟

بله، خیر

● آیا غالباً چنان غرق در بازی و سرگرمی می‌شوید که از اتفاقاتی که در اطراف شما می‌افتد (مانند: بددهانی، مسخره کردن دیگران و...) بی‌خبر می‌مانید؟

بله، خیر

● آیا تاکنون بازی و فعالیت موجب شده است که قانون مناسبی برای پرهیز از تمسخر دیگران انتخاب کنید؟

بله، خیر

● اگر در مکانی باشم که دیگران را مسخره می‌کنند، ترجیح می‌دهم آن‌جا را ترک کنم.

بله، خیر

● دوست دارم نظرم را درباره‌ی شخصی که به شخصی دیگر بی‌احترامی می‌کند، با دیگران در میان بگذارم.

بله، خیر

□ بازپاسخ

در روش سؤال‌های بازپاسخ، غالباً سؤال‌ها به صورت جملات ناتمام در اختیار آزمون‌شونده قرار می‌گیرند و او باید با نوشتن نظر خود در دنباله‌ی جملات ناتمام، آن‌ها را کامل کند.

نمونه‌ی عقیده‌سنج بازپاسخ، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یک، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگ‌ها

عزیزم! جملات ناتمام زیر را با توجه به درس امروز، در چند جمله کامل کن.

۱. دوست دارم یکدیگر را با لحنی مناسب زیرا

۲. وقتی می‌بینم بچه‌ها از یکدیگر عیب‌جویی می‌کنند، خیلی چون

۳. بهترین روزهای من، روزهایی هستند که در آن بچه‌ها به همدیگر

۴. از این‌که مردم یکدیگر را می‌کنند، خیلی ناراحت می‌شوم. چون

۵. پیشنهاد من به دوستانم این است که در همه‌جا به هم بگذارند و یکدیگر را

۶. یادم می‌آید، یک بار در بازی با لحن تندی به یکی از دوستانم البته در پایان، از انجام این کار

۷. یکی از دوستانم می‌گفت:

لازم به یادآوری است که برای استفاده در کلاس درس، پرسش‌نامه‌ی بازپاسخ، از پرسش‌نامه‌ی بسته پاسخ مفیدتر است. زیرا سؤال‌های این‌گونه پرسش‌نامه به معلم اجازه می‌دهد دامنه‌ی گسترده‌ای از موضوعات گوناگون را به صورتی کارآمد مورد استفاده قرار دهد.

۲. تفکیک معنایی

یکی دیگر از روش‌های مهم سنجش نگرش، روش «تفکیک

نمونه‌ی عقیده‌سنج یادداشتهای روزانه، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یکم، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگها
عزیزم! در برگه‌ی زیر، مسائل شخصی‌ات را که در زندگی برایت اتفاق افتاده است، یادداشت کن.

نمونه‌ی یک یادداشت‌های شخصی^{۱۲}

«به نظرم مسخره کردن همدیگر، اصلاً کار خوبی نیست، زیرا بین آدم‌ها کینه و کدورت پیش می‌آورد. متأسفانه بعضی از آدم‌ها از این کار زشت لذت می‌برند و دوست دارند دیگران را آزار دهند. چند روز پیش یکی از بچه‌ها، زهرا را به خاطر داشتن عینک مسخره کرد و باعث گریه‌ی او شد. راستش را بخواهید من که صحنه را دیده بودم، خیلی ناراحت شدم و با طرف مقابل صحبت کردم. البته بعضی از بچه‌ها هم فکر می‌کنند با این کار می‌توانند حقشان را از دیگران بگیرند، در حالی که کتاب آسمانی ما قرآن این کار را صحیح نمی‌داند.»

افزون بر روش‌های فوق، از «مصاحبه» و «مقیاس لیکرت» نیز می‌توان برای سنجش عاطفی دانش‌آموزان سود برد.
در پایان به این نکته اشاره می‌کنیم که استفاده از یک ابزار ارزش‌یابی نمی‌تواند ما را به تحقق اهداف کتاب‌های درسی برساند؛ ضمن این که هر ابزاری محدودیت‌ها و امتیازاتی نیز دارد. ابزارهای معرفی شده در این مقاله نیز از این قاعده مستثنا نیستند. مهم این است که آموزگاران عزیز، ابزارهای متنوع ارزش‌یابی را به درستی بشناسند و در موقعیت‌های مناسب و با ابزارهای مناسب، ارزش‌یابی‌های دقیق و درست انجام دهند.

زیرنویس

1. Achivment
2. Efficiency
3. Observation
4. Self-report
5. Questionnaire
6. Opininaire
7. forced-choice
8. open-ended
9. Semantic differential
10. Charles Osgood
11. Journals

۱۲. این یادداشت عیباً یکی از یادداشت‌های دانش‌آموزان کلاس پنجم است.

منابع

۱. سیف، علی‌اکبر. سنجش فرایند و فرآورده‌ی یادگیری روش‌های قدیم و جدید. نشر دوران. چاپ اول. ۱۳۸۴.
۲. رحیمی، علیرضا و رمضانی، فاطمه. کتاب معلم هدیه‌های آسمان پنجم دبستان. اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی. چاپ اول. ۱۳۸۷.

معنایی^۹ یا افتراق معنایی چارلز آزگود^{۱۰} است. این روش شامل تعدادی صفت دو قطبی است که در آن هر جفت صفت، یک پیوستار هفت بخشی می‌سازد و به صورت مقیاس درجه‌بندی تنظیم می‌شود. در این روش، موضوع نگرش در بالای صفحه قرار می‌گیرد و از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود با گذاشتن علامت * روی پیوستار، موضوع نگرش را درجه‌بندی کنند.

برای تعیین نمره‌ی عقیده‌سنج تفکیک معنایی، تمام ارزش‌های عددی مکان‌هایی که برای آن‌ها علامت * گذاشته شده است، با هم جمع می‌شوند. حاصل، نمره‌ی کل عقیده‌سنج را به دست می‌دهد.

نمونه‌ی عقیده‌سنج تفکیک معنایی، ویژه‌ی درس هدیه‌های آسمان

پایه‌ی: پنجم، درس: بیست و یکم، عنوان درس: بازی شیرها و پلنگها

عزیزم! در دو طرف برگه، کلمات مخالفی نوشته شده است. با توجه به ارزش هر کدام در موضوع «پرهیز از تمسخر»، در بالای خط از شماره‌ی ۱ تا ۷ شماره‌گذاری کن. سپس در چند خط، علت گذاشتن شماره‌ها را برایم بنویس.

پرهیز از تمسخر

خوب _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____
بی‌فایده _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____
بالرزش _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____
زشت _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____
دلیل:

۳. یادداشت روزانه

روش دیگری که برای سنجش ویژگی‌های عاطفی دانش‌آموزان پیشنهاد شده «یادداشت‌های روزانه^{۱۱}» است. در این روش، معلم از دانش‌آموز می‌خواهد که احساس‌های خود را درباره‌ی تجربه‌های شخصی و فعالیت‌های کلاسی، به صورت یادداشت‌هایی ثبت کند و آن‌ها را با معلم در میان بگذارد. از این راه، معلم می‌تواند با احساس‌ها و عواطف شاگردان آشنا شود و آن‌ها را یاری دهد.

هنگام استفاده از این روش، به دانش‌آموزان خود اطمینان دهید که یادداشت‌های خصوصی آنان درباره‌ی تجربه‌ها و احساس‌های شخصی‌شان را به صورت محرمانه نگه خواهید داشت و با کس دیگری در میان نخواهید گذاشت. در چنین شرایطی، دانش‌آموزان با اطمینان خاطر، نگرش و احساس‌های خود را نسبت به معلم و مدرسه در اختیار معلم خواهند گذاشت.

املا در خلیج فارس

با یک معلم بوشهری در مورد تجربه‌ی املا گفتن

اشاره

مدرسه از بهترین مکان‌هایی است که در آن می‌توان مهارت‌های اجتماعی را آموخت. در مدرسه، ضمن ایجاد روحیه‌ی همکاری، فعالیت‌ها نیز به صورت گروهی و با شور و علاقه‌ی خاصی به انجام می‌رسند. دبستان «معینی» بوشهر از سال ۸۷-۱۳۸۶ به عنوان مدرسه‌ای موفق، فعالیت‌ها و تجربیات خاصی را در زمینه‌ی آموزش و پرورش ارائه کرده است. یکی از این فعالیت‌ها، خلاقیت‌های آموزگار پایه‌ی سوم، خانم فاطمه شناگر آزاد در سال ۸۹-۱۳۸۸ است. در تجربه‌ی او درمی‌یابیم، چگونه می‌توان با استفاده از امکانات محلی، فرصتی برای یادگیری جذاب و مؤثر پدید آورد.

املا‌ی ساحلی

فاطمه شناگر آزاد در کنار تدریس و تمرین درسی برای دانش‌آموزان، در حقیقت گوشه‌ی چشمی هم به تقویت مهارت‌های آموختنی آن‌ها از طریق حواس دارد. وی می‌گوید: «ما آموزگاران وظیفه داریم، مهارت‌های خوب دیدن، خوب شنیدن و خوب گفتن را تقویت کنیم. مهارت گفتن، به نوشتن نیز متکی است. اما دیده می‌شود، بعضی از بچه‌ها یا تمایلی برای نوشتن ندارند و یا از لحاظ نوشتاری و همین‌طور جمله‌سازی ضعیف هستند. بنابراین، با ایجاد حس همکاری گروهی در قالب فعالیت‌های خاص و تازه، می‌توان این مهارت را نیز تقویت کرد.» شناگر آزاد در ادامه می‌گوید: «به منظور ایجاد تنوع در برگزاری کلاس‌های درس و همچنین ایجاد روحیه‌ی شادی و نشاط در دانش‌آموزان، تصمیم گرفتم با استفاده از محیط اطراف محل زندگی‌مان که همانا ساحل زیبا و امکانات طبیعی حاشیه‌ی خلیج فارس است، کلاس درس املا را پرشورتر برپا کنم. این پیشنهاد با استقبال گرم بچه‌ها نیز روبه‌رو شد. آن‌ها را به گروه‌های ۴ نفری تقسیم کردیم تا کلمات و ترکیباتی را که آموزگار می‌گوید، با تکه چوبی، روی شن‌ها بنویسند. به این طریق، اگر اشتباهی هم داشتند، با نظر هم آن را اصلاح می‌کردند. دانش‌آموزانم می‌گفتند، آن روز یادگیری‌شان عمیق‌تر بود و برای کسب امتیاز بیشتر، تلاش فوق‌العاده‌ای کردند.»

طرح درسی!

مریم درخشان

آموزگار دبستان - تهران

• نوآوری در یادگیری با تکالیف

• درسی خلاق راهنمایی برای آموزگاران، پدران و مادران

اگر خوانندگان محترم مجله به یاد داشته باشند، از مهرماه ۸۸ تا اردیبهشت ۸۹، در هشت شماره‌ی مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی، سلسله مطالبی را با نام «نوآوری در یادگیری با تکالیف درسی خلاق» چاپ کردیم. این مجموعه که در هر شماره، چهار صفحه از مجله را به خود اختصاص می‌داد، بخش‌های برگزیده‌ی کتابی بود با عنوان «با تکالیف درسی به دانش‌آموزان خود کمک کنید» که با ترجمه، مطالعه‌ی تطبیقی و پژوهش **زری آقاجانی** و نظارت مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی، در ۳۲ صفحه به چاپ رسید. اکنون متن کامل این اثر، با ترجمه، پژوهش و مطالعه‌ی تطبیقی مشترک سردبیر مجله و خانم آقاجانی، در قالب کتابی با همین نام و در ۸۴ صفحه به قطع خشتی و به قیمت دو هزار تومان منتشر شده است.

در کتاب، با متن کامل‌تری از آنچه در مجله به چاپ رسید، روبه‌رو هستیم. کتاب غیر از سرآغاز و پیش‌گفتار، سه فصل دارد. در فصل اول از تکالیف درسی، به مثابه دروس بزرگ برای آموزگاران و والدین سخن می‌رود. در فصل دوم، راهکارهای مرتبط با چگونگی غلبه بر مشکلات تکالیف درسی به بحث گذاشته می‌شود و سرانجام در فصل سوم که قسمت اعظم صفحات کتاب را شامل می‌شود، با ۱۸

یک روز کاملاً معمولی تحصیلی بود. به طرح درس‌م نگاه کردم و دیدم کاملاً برای تدریس آماده‌ام. اولین کاری که باید می‌کردم، این بود که مشق‌های بچه‌ها را کنترل کنم و ببینم تکالیفشان را کامل انجام داده‌اند یا نه.

هنگامی که نزدیک **مریم** رسیدم، با سر خمیده، دفتر مشقش را جلوی من گذاشت. دیدم که تکالیفش را انجام نداده است. سعی کرد خودش را پشت سر بغل دستی‌اش پنهان کند که من او را نبینم. طبیعی است که من به تکالیف او نگاهی انداختم و گفتم: «**مریم!** این کامل نیست».

او با نگاهی پر از التماس که در عمرم در چهره‌ی هیچ کودکی ندیده بودم، نگاهم کرد و گفت: «دیشب نتونستم تمومش کنم، واسه‌ی این که مامانم داره می‌میره».

و ناگهان هق‌هق گریه‌اش سکوت کلاس را شکست. همه‌ی بچه‌ها سر جایشان بیخ زدند.

چه قدر خوب بود که او کنار من نشسته بود. سرش را روی سینه‌ام گذاشتم، دستم را دور بدنش محکم حلقه کردم و او را در آغوش گرفتم. هیچ‌یک از بچه‌ها تردید نداشت که مریم به شدت آزرده شده است. آن قدر شدید که می‌ترسیدم قلب کوچکش بشکند. صدای هق‌هق او در کلاس پیچید. بچه‌ها با چشم‌های پر از اشک، ساکت و صامت نشسته بودند و او را تماشا می‌کردند.

سکوت سرد صبحگاهی کلاس را فقط هق‌هق گریه‌های مریم می‌شکست. بدن کوچک او را به خود فشردم. یکی از بچه‌ها دوید تا جعبه‌ی دستمال کاغذی را بیاورد. احساس کردم لباسم با اشک‌های گران‌بهای او خیس شده است. درمانده بودم و دانه‌های اشکم روی موهای او می‌ریخت.

سؤالی ذهنم را به خود مشغول کرده بود: «برای بچه‌ای که دارد مادرش را از دست می‌دهد، چه می‌توانم بکنم؟» تنها فکری که به ذهنم رسید، این بود که: «دوستش داشته باش... به او نشان بده که برایت مهم است... با او گریه کن».

انگار دنیای کودکانه‌ی او داشت به پایان می‌رسید و من کار زیادی نمی‌توانستم برایش انجام بدهم. اشک‌هایم را پاک کردم و به بچه‌های کلاس گفتم: «بیا بید برای مریم و مادرش دعا کنیم» دعایی از این پرشورتر و عاشقانه‌تر، تا به حال به سوی آسمان‌ها نرفته بود.

پس از چند دقیقه، مریم نگاهم کرد و گفت: «انگار حالم خوبه» او حسابی گریه و دل خود را از زیر بار غم و اندوه رها کرده بود. آن روز بعد از ظهر مادر او مرد.

هنگامی که برای تشییع جنازه رفتم، مریم پیش دوید و به من خیرمقدم گفت. انگار مطمئن بود که می‌روم و منتظرم مانده بود. خودش را در آغوش من انداخت و کمی آرام گرفت، گویی توانایی و شجاعت پیدا کرده بود. مرا به طرف تابوت راهنمایی کرد. در آن جا توانست به چهره‌ی مادرش نگاه کند و با چهره‌ی مرگ که هرگز نمی‌توانست اسرار آن را بفهمد، روبه‌رو شود.

شب، هنگامی که می‌خواستیم بخوابیم، از خداوند تشکر کردم؛ به خاطر این که به من این حس زیبا را داد تا توان آن را داشته باشم که اجرای طرح درس‌م را کمی انعطاف‌پذیر کنم و دل شکسته‌ی یک کودک را شاد گردانم.

خلاقیت در یادگیری با تکالیف و بازی

کتاب‌هایی مناسب برای آموزگاران، دانش‌آموزان و پدران و مادران

راهبرد مؤثر برای انجام بهینه‌ی تکالیف درسی آشنای شویم.

در این کتاب، تجربه‌های معلمان، پدران و مادران ایرانی و خارجی در مورد غلبه بر مشکلات انجام تکالیف درسی به‌طور مبسوط بیان می‌شود. مؤلفان کتاب، براساس تجربه‌های ذکر شده در متن اصلی که نوشته‌ای از **نانسی پائولو**، محقق آمریکایی است، تجربه‌های ناب استادان، معلمان و والدین ایرانی را هم، به‌صورت پژوهش به‌لایه‌لایه متن افزوده‌اند.

چاپ اول کتاب «سوآوری در یادگیری با تکالیف درسی خلاق» را نشر امروز در تهران (تلفن ۸۸۳۴۵۲۱۷) و در شمارگان دو هزار نسخه منتشر کرده است.

● دومی گفت... ●

طرح نوین آموزش مهارت‌های زندگی و مفاهیم اخلاقی با بازی انگشت‌ها

برای آموزش کودکان، روش‌ها و راه‌های بسیاری وجود دارد که هر روز نیز بر تعداد آن‌ها افزوده می‌شود. آموزش از طریق بازی با انگشت‌ها نیز یکی از شیوه‌هایی است که مبتکر آن، پس از سال‌ها تدریس و اجراء، تصمیم به مکتوب کردن تجربه‌هایش گرفته است.

«دومی گفت...» کتابی است در ۱۲ صفحه‌ی رنگی در قطع خستی که خانم **ظریفه هدایتی** تألیف و انتشارات آوای برتر (۴۴۴۶۳۸۴۳-۰۲۱) چاپ اول آن را به قیمت هزار تومان منتشر کرده است.

ظریفه هدایتی بر این باور است که این نوع تعلیم یا بازی، مزایای بسیاری دارد. از جمله این‌که هزینه‌ای ندارد و در دست‌رس‌ترین وسیله‌ی کمک‌آموزشی محسوب می‌شود. از طرف دیگر می‌توان در زمانی کوتاه، ارزش‌های مهم زندگی را به‌صورت قصه، شعر و نمایش آموخت.

مؤلف در این کتاب مصور، رنگ کردن، شعر، کار گروهی و نمایش مشارکتی را براساس مفاهیم مذهبی و اخلاقی و یا ادبی، مثلاً با الهام از مطالب «گلستان» سعدی، به بچه‌ها یاد می‌دهد.

کتاب «دومی گفت...» طرحی در آموزش مهارت‌های زندگی و مفاهیم اخلاقی به کودکان به وسیله‌ی بازی با انگشت‌هاست و بر این باور است که یادگیری مهارت‌های زندگی و مفاهیم اخلاقی در فضایی شاد و بانشاط، مؤثرتر خواهد بود.

● جن اعداد ●

مؤلف: هانس ماگنوس انزنس برگر
مترجم: ملک‌دخت قاسمی نیک‌منش
ناشر: آبیژ (۶۶۵۶۶۵۰۹ و ۶۶۴۱۴۴۷۴)

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۸۹

قیمت: ۸۰۰۰ تومان، ۲۶۴ صفحه، مصور
یکی از دشواری‌های نظام آموزشی به‌ویژه در دوره‌های پیش از دانشگاه، دشوار بودن فهم ریاضی است. با این‌که تحولات جدیدی در محتوای کتاب‌های ریاضی و به‌روزرسانی این دانش صورت گرفته است، اما هنوز هم جای کار بسیار است.

مؤلف کتاب حاضر متفکری است با بیانی فصیح، که درباره‌ی پردامنه‌ترین موضوعات از سیاست و ریاضیات گرفته تا شعر، با بصیرت می‌نویسد.

او می‌گوید: «اعداد واقعاً موجودات شگفت‌انگیزی هستند.»

«جن اعداد»، اولین کتاب او برای کودکان

است؛ ماجرای پسری به نام **رابرت** که از ریاضیات و معلم آن متنفر است. تا این‌که جن اعداد سر می‌رسد و درباره‌ی مفاهیم ریاضی و اعدادی چون صفر، یک، سری‌های بی‌نهایت، اعداد اول و احتمالات، اسرار هیجان‌انگیزی را به زبان قصه به او یاد می‌دهد.

بخش‌های کتاب به نام‌های «شب اول»، «شب دوم» تا «شب دوازدهم» ادامه دارد و با تصاویر رنگی آراسته شده است. با مطالعه‌ی کتاب می‌توانید با اطلاعات دیگری هم‌چون اعداد مثلثی، جذر گرفتن، چندوجهی‌ها، عددپی، مساحت دایره و هرم، و بسیاری مطالب دیگر آشنا شوید.

کتاب، از ترجمه‌ی خوبی برخوردار است و در آماده‌سازی آن، اصول زیبایی‌شناسی به شکلی بدیع و چشم‌نواز مورد توجه قرار گرفته است. این کتاب در هنگام انتشار، در سه کشور ایتالیا، اسپانیا و آلمان، جزو پرفروش‌ترین کتاب‌ها بوده و تنها در آلمان ۱۸۰ هزار نسخه از آن به فروش رفته است.

جن اعداد، هدف و روشی شبیه دنیای سوفی دارد. اگر دنیای سوفی، در صدد است فلسفه را با زبانی ساده به بچه‌ها یاد بدهد، جن اعداد، این کار را با بیان روایی برعهده گرفته است.

نقش رادیو در آموزش

شهناز محمدی، دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی
دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب
امینه احمدی، استاد راهنما

بیان مسئله

تحرك اجتماعى اثر مى‌گذارد. هم‌چنين قادر است با شناسايى انتقال و درونى كردن ارزش‌هاى جامعه طى فراگرد آموزش و پرورش رسانه‌اى، نقش آموزشى خود را اعمال كند.^۲

بررسى‌ها و تحقيقاتى كه درباره‌ى دلايل استفاده از راديو وجود دارد، حاكى از آن است كه بسيارى از مخاطبان راديو، براساس انواع نيازهاى كه برايشان اولويت مى‌يابد، از راديو استفاده مى‌كنند. مطابق نظريه‌ى «استفاده از رضامندى» شش گروه نياز، موجب استفاده از راديو مى‌شوند:

۱. سرگرمرى و تفريح؛
۲. كسب اطلاع و يادگيرى؛
۳. گذران وقت و عادت؛
۴. استفاده در جامعه؛
۵. تاييد يا تقويت هويت شخصى؛
۶. ارتقاى روحيه‌ى معنوى و تقويت و تاييد اخلاقيات.

در يك بررسى درباره‌ى علل گوش دادن به راديو در استراليا، پاسخ‌گويان به هشت دليل به اين شرح اشاره كرده‌اند:

۱. دربرگيرنده‌ى همه‌ى گروه‌ها و افراد است.
۲. مانند يك دوست، امكان مشاركت را براى همه‌ى شنوندگان فراهم مى‌كند.
۳. اطلاعات و اخبارش روزآمد است.
۴. تنوع زيادى دارد. به همين دليل، قدرت انتخاب خوبى به مخاطب مى‌دهد.
۵. به زندگى واقعى مردم نزديك است.
۶. رسانه‌اى متعادل است.

در دنياى امروز، رسانه‌ها تنها نقش اطلاع‌رسانى ندارند، بلكه جزوى از زندگى انسان‌ها شده‌اند و ديگر كسى را نمى‌توان يافت كه به گونه‌اى با يك نوع رسانه ارتباطى نداشته باشد. بعد از شكل‌گيرى مطبوعات، دومين رسانه‌ى متولد شده در دنياى مدرن، راديو است.^۱

راديو سريع‌ترين وسيله‌ى انتقال پيام است كه مى‌تواند محدوديت‌هاى زمانى و مكانى را به كمترين اندازه برساند و نقش مهمى در فرهنگ‌سازى مردم ايفا كند. راديو از لحاظ نفوذ

روانى، مؤثرترين وسيله‌ى ارتباطى تلقى مى‌شود و با فراهم‌آورى بستر فرهنگى-اجتماعى، هم‌بستگى، يكيپارچگى و انسجام زندگى اجتماعى را سبب مى‌گردد. راديو از اين توانايى برخوردار است كه با برانگيختن احساس اعتقاد و ارزش جامعه در جهت اتفاق نظر، تشرىك مساعى و هم‌رايى نسبت به اهداف اجتماعى، به پيداى، استوارى يا دگرگونى فرهنگ در جامعه كمك كند.

اين رسانه با بالاترين سطح دست‌رسى و بيشترين مقدار نفوذ، هم‌چنان فراگيرترين رسانه‌ى دنياست. راديو به پرورش اخلاقى، هويت‌بخشى، رشد شخصيت، آموزش، قواعد و اصول بنيادى مخاطبان خود كمك شايدان توجهى مى‌كند. اين وسيله‌ى ارتباط جمعى، با انتقال آموزش‌هاى تخصصى، مهارت‌ها و دانش كارشناسى، در گزينش‌ها و تخصيص منابع انسانى جامعه به مقامات و مسئولان و مشاغل اجتماعى، سهم مهمى برعهده دارد و از اين طريق بر ايجاد نقش‌هاى گوناگون اجتماعى و برقرارى

۷. مخاطب می‌تواند به سهولت از آن استفاده کند.

۸. چون به راحتی قابل حمل است، در هر جا می‌توان صدای آن را شنید.^۲

با توجه به مطالب ارائه شده می‌توان گفت، توجه به رادیو در آموزش مردم اهمیت فراوان دارد. رادیو یکی از بهترین وسایل آموزشی به‌شمار می‌رود که در برنامه‌های آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و ارتقای سطح آگاهی، میزان نگرش و رفتار افراد جامعه، نقش بسیاری ایفا می‌کند.

اهداف تحقیق

هدف اصلی پژوهش حاضر، «آشنایی با اهمیت رادیو در آموزش و زندگی مردم» است.

اهداف جزئی

۱. توجه به نقش رادیو در جغرافیای بومی از نظر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، تاریخی و علمی؛
۲. ارتقای تأثیرگذاری رادیو در آموزش.

سوالات تحقیق

۱. رادیو چه رسانه‌ای است و چه کارکردی در آموزش دارد؟
۲. تاریخچه‌ی رادیوی آموزشی چیست؟
۳. اهمیت رادیو در زندگی مردم چیست؟
۴. برای تولید برنامه‌های رادیوی آموزشی از چه عناصری باید استفاده کرد؟

روش تحقیق

برای انجام تحقیق از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. مطالعه‌ی کتاب‌ها و مقالات و جست‌وجو در اینترنت و مجلات رادیویی و نتایج به‌دست آمده در همایش‌های مربوط به رادیو به تکمیل تحقیق کمک‌های شایانی کرده است.

داده‌های تحقیق رادیوی آموزشی چیست؟

رادیو به‌عنوان رسانه‌ای همگانی، امروزه یکی از ارزان‌ترین و در دسترس‌ترین رسانه‌هاست که خصوصاً در نقاط دورافتاده می‌تواند به‌عنوان یک وسیله‌ی آموزشی مناسب مورد استفاده قرار گیرد. در اکثر کشورها یک ایستگاه یا فرستنده‌ی رادیویی به نام رادیوی آموزشی، تمام ساعات کار خود را به پخش برنامه‌های آموزشی رسمی و غیررسمی اختصاص می‌دهد و معلمان با هماهنگی قبلی از این برنامه‌ها می‌توانند استفاده کنند. علاوه بر رادیوی آموزشی، برنامه‌های رادیوی همگانی نیز در برخی موارد می‌توانند به‌عنوان یک منبع آموزشی، مورد استفاده‌ی معلمان و شاگردان قرار گیرند. اطلاعات علمی، بهداشتی، اجتماعی،

هنری و زیست‌محیطی، از جمله مطالبی هستند که بخش مهمی از برنامه‌های رادیویی را تشکیل می‌دهند. اغلب مزایای رسانه‌های شنیداری در مورد رادیو و برنامه‌های رادیویی صادق هستند. از جمله این که هزینه‌ی تولید برنامه‌های آموزشی رادیو نسبتاً کم و تا ده برابر ارزان‌تر از برنامه‌های تلویزیونی است و این برنامه‌ها که با کتاب‌ها و جزوه‌های مربوط همراه می‌شوند، یکی از راه‌های مناسب گسترش سواد، دانش اجتماعی و مهارت‌های حرفه‌ای در مناطق دورافتاده‌ی غیرشهری به‌شمار می‌روند.^۴

در میان رسانه‌های جمعی، رادیو از لحاظ آموزش غیررسمی، جایگاه ویژه‌ای دارد. این وسیله به دلیل برد وسیع، یکی از بهترین وسایل آموزشی و فرهنگی است. کشورهای گوناگون، براساس نیازهای آموزشی خود می‌توانند افزون بر آموزش مواد درسی، استفاده‌های ثمربخشی از رادیو در زمینه‌ی آموزش غیررسمی به عمل آورند. آموزش غیررسمی از طریق امواج رادیو، می‌تواند در تمام ساعات شبانه‌روز شیوه‌های صحیح قرآن و معارف، بهداشت، کشاورزی، حمل‌ونقل، ترافیک و... را دربرگیرد و در بهبود وضع جامعه مؤثر افتد.

کاربرد رادیو در امر آموزش کشورهای جهان، شدیداً تابع هدف‌های توسعه و رشد آن کشورهاست و از این رو، تفاوت‌های چشم‌گیری که در کاربرد و محتوای آموزشی رادیو در جوامع گوناگون یافت می‌شود، کاملاً

رادیو، با بالاترین سطح دسترسی و بیشترین مقدار نفوذ، هم‌چنان فراگیرترین رسانه‌ی دنیاست

منطقی به‌نظر می‌آید.^۵

یونسکو چهار ویژگی عمده برای برنامه‌های آموزشی رادیو قائل شده است که عبارت‌اند از:

۱. برنامه‌ها به‌صورت مجموعه‌ی متوالی است تا به یادگیری تزیادی کمک کند.
۲. طراحی و برنامه‌ریزی آن‌ها مشخصاً با کمک مشاوران آموزشی صورت می‌گیرد.
۳. این برنامه‌ها معمولاً با دیگر مواد آموزشی هم‌چون متون درسی و راهنمای مطالعاتی همراه است.
۴. استفاده از این برنامه‌ها توسط معلم و شاگرد به‌نوعی ارزیابی می‌شود.

رادیو می‌تواند در کنار برنامه‌های درسی، برنامه‌هایی نیز برای ارتقای سطح دانستنی‌ها و معلومات عمومی و اعتلای سطح دانش فنی و مهارت قشرهای معینی از جامعه و تشویق ذوق هنری آن‌ها تهیه و

پخش کند که همان نقش و رسالت فرهنگی این رسانه است. رادیوی آموزشی، امروزه شامل هر دو بخش درسی و فرهنگی است. عموم مردم را چه در قالب برنامه‌های درسی و چه به صورت برنامه‌های سرگرم‌کننده در نظر دارد و آموزش می‌دهد و به اعتبار همین هدف اصلی‌اش (آموزش) از رادیو متمایز می‌شود.

استفاده از رادیو در امر آموزش، در هر جامعه‌ای به دلیل تفاوت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، مستلزم پژوهش‌های بنیادی و اجرای برنامه‌های خاصی است؛ زیرا امکانات و نوآوری‌های فناورانه تنها هنگامی می‌تواند در نظام آموزشی مؤثر واقع شود که پاسخ‌گوی نیازهای واقعی آن جامعه باشد.

تأکید بر محتوای فرهنگی آموزشی، زاده‌ی تغییر در نحوه‌ی نگرش به آموزش است که آن را فرایندی مستمر در حیات بشری می‌داند. این دیدگاه در شیوه‌ی برخورد با برنامه‌های آموزشی رادیو بازتاب داشته است و به این ترتیب، همه‌ی برنامه‌ها نیز عمومی هستند و رادیو در جوار برنامه‌های رسمی درسی می‌تواند برنامه‌هایی نیز به منظور ارتقای دانش، مهارت‌ها و تقویت نگرش و احساس‌های عمومی تهیه و پخش کند.

– دنیای خارج را به داخل کلاس بیاورد، علاقه‌های دانش‌آموزان را برای یادگیری برانگیزد و قدرت تصور آنان را تحریک کند.

– در تسهیل امر یادگیری، با توجه به مشخص بودن هر برنامه، اطلاعات کلی و موجزی را درباره‌ی آن‌ها به دست دهد.

– زندگی روزانه‌ی کودکان را به صورت قصه‌ای درآورد که در آن کودکان بتوانند درباره‌ی رویدادهای روزانه‌شان به بحث بپردازند.

– با تهیه‌ی برنامه‌های آموزشی، مواد درسی خود را با برنامه‌های مدارس تطبیق دهد و همکاری مدیران و معلمان را جلب کند و توضیح دهد که رادیو، نوعی وسیله‌ی کمک‌آموزشی است.

– همه‌ی انسان‌ها را در تمامی ساعات شبانه‌روز، در اختیار خویش داشته باشد؛ برخلاف مدرسه که تنها می‌تواند قشر خاصی از انسان‌ها را، آن هم به تعداد اندک و در زمان و ساعاتی محدود زیر پوشش خود بگیرد.

– افراد را در همه‌ی سنین تحت پوشش آموزشی خود قرار دهد؛ برخلاف مدرسه که صرفاً سال‌های محدودی از حیات خود را دربرمی‌گیرد.

رادیو نوعی وسیله‌ی انتقال کلامی است و چون به وسیله‌ی آن وقایع به دقت تشریح می‌شوند، از این طریق می‌تواند به نابینایان هم کمک فراوانی کند.

نقش رادیو در پرورش تخیل

در زندگی امروزی، ارتباط انسان با رسانه‌ها روزبه‌روز افزایش می‌یابد. هر رسانه بار تخیلی متفاوتی ایجاد می‌کند. در این زمینه، رادیو بیش از سایر رسانه‌ها در ایجاد و پرورش تخیل نقش دارد.

گزار نیست اگر بگوییم، رادیو رسانه‌ای منحصر به فرد در زمینه‌ی تخیل است. گوش کردن به برنامه‌های رادیو، تخیل آدمی را تحریک

می‌کند. در این میان، برخی برنامه‌ها نقش مهم‌تری دارند. گزارش انواع ورزش‌های پرطرفدار، نمایش نامه‌های رادیویی، موسیقی و بسیاری دیگر از برنامه‌های رادیو، می‌توانند تخیل اولیه را به تخیل ثانویه و تخیل غیرفعال را به فعال تبدیل کنند.

برنامه‌های آموزشی رادیو رادیو معارف، رادیوی آموزشی

میزان استفاده از رادیوی آموزشی تا حد زیادی به این موضوع بستگی دارد که این رسانه تا چه اندازه به آموزش ارزش‌های اجتماعی و هویت فرهنگی و دینی مردم جامعه می‌پردازد و چگونه رضایت مخاطبان این موضوعات را جلب می‌کند؛ در این میان، آن چه اهمیت دارد، شناخت مخاطب و توجه به خواسته‌ها، علاقه‌ها و نیازهای اوست. کارکرد آموزشی رسانه‌ی دینی و در این جا به صورت اختصاصی، رادیو معارف، بیش از سایر کارکردها مد نظر است. برنامه‌هایی که از این رادیو پخش می‌شود، در همین راستا تنظیم شده است.

اگر براساس مدل آیینی ارتباطات، به تهیه‌ی برنامه‌های مذکور در رادیو معارف پرداخته شود، به نحوی که مخاطب نیز به نوعی تفاهم، انتقال پیام و اشتراک اطلاعات بپردازد، می‌توان امیدوار بود که اهداف آموزشی رسانه‌ی دینی محقق شده است.

رسانه‌ها از جمله رادیو، سه کارکرد عمومی دارند: آموزشی؛ اطلاع‌رسانی؛ تفریحی-سرگرمی.

آن چه در وهله‌ی اول، در مورد برنامه‌های متنوع رادیو معارف به چشم می‌خورد، کارکرد آموزشی آن است که در برنامه‌هایی چون «نگین آفرینش»، «برنامه‌ی آموزشی آشنایی با معارف مهدوی»، «فقه و زندگی»، «آشنایی با مباحث فقه شیعی»، «خانه‌ی مهر» و «آیین زندگی» مشاهده می‌شود.

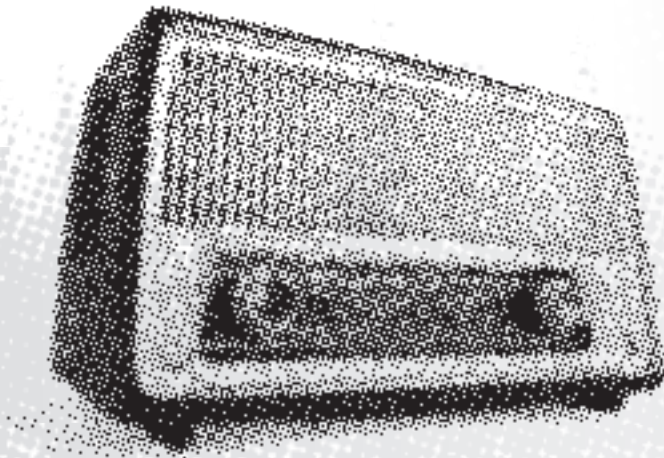
در برنامه‌های خانه‌ی مهر، مباحث خانواده از منظر اسلام با حضور کارشناسان ویژه بررسی می‌شود. موضوعاتی چون تأثیر معنویت در ایجاد آرامش خانواده، مهارت‌های ایجاد ارتباط با کودکان و نوجوانان، نقش رسانه‌ها در ایجاد ناامنی در روابط خانواده، تأثیر موسیقی و بازی‌های رایانه‌ای بر سلامت روان خانواده و نقش همسران در ایجاد رابطه‌ی سالم در خانواده، از جمله مباحث مطرح در این برنامه است.

رادیو قرآن، رادیوی آموزشی

شبکه‌ی قرآن صدای جمهوری اسلامی ایران، رسانه‌ای عمومی برای مخاطبان عام و علاقه‌مند به قرآن کریم است که با برنامه‌های خاص و قرآنی، به کار ترویج فرهنگ قرآنی اعم از تلاوت قرآن کریم، تدبر در آیات نورانی آن و نیز تمسک به آن کتاب الهی و تزکیه‌ی جان‌های مشتاق می‌پردازد.

فعالیت‌ها و عملکردها

فعالیت‌ها و عملکردهای رادیو قرآن به‌عنوان رسانه‌ای فرهنگی، در

چند بخش قابل ذکر است:

□ در خصوص فعالیت‌های تولید و پخش برنامه‌های قرآنی، رادیو قرآن یکی از فعال‌ترین رسانه‌های جمعی است. روند تصاعدی رشد تولید و پخش برنامه‌ی آموزشی، یکی از شاخصه‌های مثبت این شبکه است.

□ شبکه‌ی قرآن صدای جمهوری اسلامی ایران، در راستای اهداف و مأموریت خود که همانا نشر فرهنگ مفاهیم و معارف قرآن کریم است، اقدام به فعالیت‌های کلان و فوق برنامه در سطح ملی و کشوری نموده است. بعضی از مهم‌ترین فعالیت‌های انجام‌شده در این بخش عبارت‌اند از: آیه‌های زندگی، ختم قرآن به نیت صحت و سلامت، و تعجیل در فرج امام زمان (عج)؛ محافل انس با قرآن؛ جشنواره‌ی اذان، ادعیه، ابتهال، هم‌خواهی و تواشیح.

□ رادیو قرآن به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین و تأثیرگذارترین مجموعه‌ی قرآنی در جمهوری اسلامی ایران، به ایفای نقش و رسالت خود در هدایت جامعه‌ی قرآنی و اعتلای این مجموعه در سطح کشور می‌پردازد و با برگزاری نشست‌ها و جلسات کارشناسی در شبکه و در برنامه‌ها، زمینه‌های رشد و توسعه‌ی فرهنگ قرآنی را نیز فراهم می‌کند.

نتیجه‌گیری

بدون شک تأثیر رسانه‌ها در آموزش امری اجتناب‌ناپذیر است. هم‌زمان با پیشرفت علم و گسترش جوامع بشری و پراکندگی جمعیت و با توجه به اهمیتی که آموزش در زندگی انسان دارد، هم نیاز و هم میزان استفاده از رسانه‌های آموزشی و کمک آموزشی افزایش یافته است. امروزه جوامعی موفق هستند که نظام آموزشی فعال و کارآمدی دارند و در کنار معلمان متخصص و آموزش‌دیده، از فناوری‌های نوین آموزشی و ارتباطی نیز استفاده می‌کنند و همان‌طور که گفته شد، رادیو جزو رسانه‌هایی است که تحولات زیادی را هم در آموزش‌های رسمی و هم در آموزش‌های غیررسمی ایجاد کرده و باعث ارتقای سطح آموزش گردیده است.

آن‌چه مسلم است، دنیای قرن بیست و یکم، در واقع دنیای استبدادی فناوری نوین اطلاعات و دنیای شتاب‌زدگی تاریخ به‌لحاظ تغییرات و تکثرات شتاب‌آمیز علمی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی خواهد بود. نظام‌های آموزشی در یک جامعه و به تبع آن آموزش و پرورش، قادر نخواهد بود هم‌چون جزیره‌ای، خود را منفک از دیگر نهادهای اجتماعی، ملی و فعل و انفعالات گسترده‌ی بین‌المللی بداند، زیرا جامعه‌ی آموزشی هم به لحاظ تجربه‌گرایی تاریخی و هم به لحاظ شرایط ویژه‌ای که قرن بیست و یکم را احاطه خواهند کرد، به یقین مرکز ثقل تغییرات، تحولات و تکثرات خواهد بود.

همیشه جامعه‌ی اطلاعاتی و فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات، به‌عنوان عامل نجات و در عین حال تهدیدکننده تلقی شده‌اند. اگرچه این فناوری‌ها به‌هیچ‌وجه بی‌طرف و خنثا نیستند، اما باید آن‌ها را همان‌گونه

که هستند، به‌عنوان وسایلی برای کسب اطلاعات و برقراری ارتباط که با ساختارهای موجود پیوند خورده‌اند، پذیرفت.

در عین حال، از آن‌جا که فرایند تغییر و تحول در ماهیت نهادهای اجتماعی بشری قرار دارد، نظام‌های آموزشی نیز در آینده‌ای نزدیک، دستخوش تغییر و تحولات و یا حتی چالش‌های احتمالی خواهند شد. اما موضوع اساسی این است که چه راهکارهایی را باید اتخاذ کرد تا نظام‌های آموزشی و آموزش و پرورش در دنیای قرن بیست و یکم، دنباله‌روی صرف نباشد، بلکه همگان با رشد و پیشرفت بشری، به بازسازی و بازآفرینی خود بپردازد.

زیرنویس

۱. گزارش همایش نهضت سوادآموزی و تولیدات رادیو، رضایی، مجله‌ی رادیو، سال هشتم، شماره‌ی ۴۷.
۲. گزارش همایش نهضت سوادآموزی و تولیدات رادیو، رضایی.
۳. جامعه‌شناسی رادیو و رسانه، حسن خجسته، ص ۵۵.
۴. رسانه‌های یاددهی-یادگیری، امیر تیموری، ص ۱۴۴.
۵. گزارش همایش نهضت سوادآموزی و تولیدات رادیو، رضایی، مجله‌ی رادیو، سال هشتم، شماره‌ی ۴۷.

منابع

۱. مجله‌ی رادیو، نشریه‌ی علمی تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، سال هشتم، شماره‌ی ۴۷، شهریور ۱۳۸۸.
 ۲. مجله‌ی رادیو، نشریه‌ی علمی-تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، سال هشتم، شماره‌ی ۴۸، اسفند ۱۳۸۸.
 ۳. گزارش نشست رادیو، نوشته شده توسط احمد نادری، دانشجوی تربیت معلم سندج.
 ۴. گزارش همایش نهضت سوادآموزی و تولیدات رادیویی، آزمون ۱۳۸۸، نوشته شده توسط رضایی.
 ۵. جعفری، علی، شبکه‌ی معارف و مدل آیینی ارتباطات، ۱۳۸۲، مجله‌ی پژوهش و سنجش، ویژه‌نامه‌ی دین و رسانه، سال دهم، شماره‌ی ۳۵.
 ۶. دین و رسانه (مجموعه مقالات همایش دین و رسانه). دفتر پژوهش‌های رادیو، تهران.
 ۷. نوری، علیرضا. کارکرد رادیو به‌عنوان رسانه‌ی مدرن در حوزه‌ی دین، ۱۳۸۶، مجله‌ی رادیو، شماره‌ی ۴۱، اداره‌ی کل پژوهش‌های رادیو.
 ۸. افقهی، منصوره. رسانه‌ی دینی و ضرورت مخاطب‌شناسی، مجله‌ی رادیو، سال هشتم، شماره‌ی ۴۸.
 ۹. حیدری، محمدمهدی. نقش رادیو در پرورش تخیل، مجله‌ی رادیو، شماره‌ی ۴۷، شهریور ۱۳۸۸.
 ۱۰. سایت رادیو قرآن.
 ۱۱. خجسته، حسن. جامعه‌شناسی رادی و رسانه برای دفتر پژوهش‌های رادیو، اردیبهشت ۱۳۸۶، تهران.
 ۱۲. امیر تیموری، محمدحسن. رسانه‌های یاددهی-یادگیری شناسایی، انتخاب، تولید و کاربرد، انتشارات ساوالان، تهران، ۱۳۸۶.
 ۱۳. علی‌آبادی، خدیجه. مقدمات تکنولوژی آموزشی. دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲.
14. <http://www2.irib.ir/radio/majale/nidex.asp>
<http://www.fair.ir/education>

اشاره

تاکنون در شماره‌های ۱ تا ۳، سه بخش از سلسله مطالب راهبردهای نو برای تدریس در کلاس‌های چندپایه را خوانده‌اید. در بخش پیشین این مجموعه مقالات که در شماره‌ی آذرماه درج شد، مؤلف محترم با ورود به بحث طراحی تدریس و مدیریت فرایند یاددهی - یادگیری در کلاس‌های چندپایه، قول دادند ابعاد گوناگون این موضوع را بشکافند. اکنون به ادامه‌ی موضوع توجه می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: چندپایه، مدیریت مؤثر، رویکرد دانش‌آموزمحور، رویکرد فعالیت‌محور

کلاس درس، امکانات و انواع منابع مورد استفاده در فرایند یاددهی - یادگیری، مدیریت مدرسه و... بستگی دارد. روش‌ها و رویکردهای تدریسی که در کلاس‌های چندپایه قابلیت استفاده دارند، متنوع‌اند. برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- معلم‌محوری، دانش‌آموزمحوری، فعالیت‌محوری، کار گروهی، خود راهبری؛
- یادگیری از گروه هم‌سالان، ایستگاه‌های یادگیری، کار پروژه‌ای.

برای معلمان کلاس‌های چندپایه، هم‌چون سایر معلمان، بهترین روش تدریس وجود ندارد. معلم با توجه به شرایط کلاس، جامعه‌ی محلی، ویژگی‌های دانش‌آموزان، ترکیب پایه‌ها و علاقه‌ها و توانایی‌های شخصی خود، می‌تواند یکی از رویکردهای فوق‌الذکر یا ترکیبی از آن‌ها را به کار برد.

روی کرد معلم‌محور

در روی کرد معلم‌محور، معلم مرکز همه‌ی فعالیت‌های کلاسی است. او می‌گوید، تصمیم می‌گیرد، گروه‌بندی می‌کند، به دانش‌آموزان یک یا چند پایه فرصت می‌دهد با هم فکر کنند و یا خودش به جای همه فکر می‌کند. او بنا به تشخیص خود تصمیم می‌گیرد بخشی از درس را با استفاده از روش سخن‌رانی، پرسش و پاسخ و... ارائه کند. در این روی کرد معلم، دانایی است که دانسته‌هایش را به دانش‌آموزان منتقل می‌کند.

روی کرد دانش‌آموز‌محور

در روی کرد دانش‌آموز‌محور، دانش‌آموزان مرکز

در طراحی تدریس، پس از تصمیم‌گیری در مورد شیوه‌ی برنامه‌ریزی و انتخاب موضوع یا موضوعات برای تدریس در پایه‌های گوناگون، لازم است اهداف یادگیری به روشنی تعیین شوند. معلم کلاس چندپایه مشخص می‌کند که پس از پایان هر مرحله‌ی تدریس، دانش‌آموزان هر پایه قادر به انجام چه کاری هستند. چه مواردی را خواهند دانست و چه تغییراتی در نگرش‌ها و باورهای آن‌ها ایجاد می‌شود؟ چنانچه تفهیم براساس اهداف مشترک انجام شده باشد، لازم است اهداف مشترک پایه‌های تلفیقی و اهداف اختصاصی هر یک ذکر شود.

پس از تعیین اهداف، لازم است روش‌های مورد استفاده برای تحقق آن‌ها انتخاب شود. آموزگاران کلاس‌های چندپایه در تدریس و سازمان‌دهی تجربیات یادگیری مؤثر، با چالش‌های بسیاری مواجه می‌شوند. در کلاس‌های چندپایه، سطوح تحصیلی دانش‌آموزان متفاوت است و روش‌های متعدد و متنوعی نیاز است تا تدریس مؤثر واقع شود. تدریس مؤثر در کلاس‌های چندپایه، در گرو ابتکار و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان است. کیفیت تدریس در این کلاس‌ها به تفاوت‌های فردی، به‌ویژه سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان، آموزش معلم و سبک‌های تدریس او، محیط و فضای فیزیکی و روانی

مدیریت مؤثر یادگیری در کلاس‌های چندپایه

راهبردهایی برای تدریس در کلاس‌های چندپایه

بخش چهارم

تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های کلاسی هستند. علاقه‌ها و سلیقه‌ها، سبک‌های ترجیحی آن‌ها در یادگیری و نحوه‌ی فعالیت و درگیری آن‌ها، عامل انتخاب روش‌های تدریس توسط معلم است. یکی از روش‌های دانش‌آموزمحور، بحث گروهی است که در آن دانش‌آموزان فعالانه برای یادگیری می‌کوشند. کار اصلی معلم در روش بحث گروهی، پی‌گیری بحث و پیش‌گیری از انحراف از مسیر اصلی است. طرح سؤالات واگرا که طیف وسیعی از پاسخ‌ها را دربردارد، از ابزارهای مناسب جلب توجه دانش‌آموزان محسوب می‌شوند.

روش یورش فکری نیز از روش‌های دانش‌آموزمحور است. آموزش‌دادن با این روش، توانایی حل مسئله را به نحو خلاقانه‌ای بالا می‌برد، میزان ارتباط بین راه‌حل‌ها و ایده‌ها را افزایش می‌دهد، مشارکت را بیشتر می‌کند، انتقاد و ایرادگیری‌ها را کاهش می‌دهد، بر حمایت اجتماعی می‌افزاید و توانایی افراد را برای انتقال اطلاعات و نیز حل مسئله، بهبود می‌بخشد.

روی کرد فعالیت‌محور

طراحی و اجرای فعالیت‌های آموزشی منظم، جذاب و تعجب‌انگیز، به تدریس مؤثر در کلاس‌های چندپایه یاری می‌رساند. روبه‌رو شدن دانش‌آموزان با مسائل و چالش‌های ذهنی، کلاس را از روزمرگی و یکنواختی کسل‌کننده نجات می‌دهد. لازمه‌ی جرئت‌ورزی در کلاس‌های چندپایه، ایجاد محیط امن روانی است. روبه‌رو شدن با ابهام و مسئله، در گرو احساس امنیت است. معلمان کلاس‌های چندپایه باید به جو و فضای روانی کلاس توجه کنند تا دانش‌آموزان بتوانند با هم و از هم یاد بگیرند و از یادگیری لذت ببرند.

با ترکیب اهداف و موضوعات در پایه‌های متفاوت، می‌توان به طراحی فعالیت‌های آموزشی پرداخت و با

روش کار گروهی دانش‌آموزان را در حل مسائل و موضوعات جذاب درگیر کرد.

تدریس به شیوه‌ی کاوش‌گری و آزمایشی، از جمله روش‌های تدریس فعالیت‌محور است که طی آن می‌توان دانش‌آموزان را با مسئله‌ای روبه‌رو ساخت، راهبردهای تفکر را به آنان آموخت، سامان‌دهی، تحلیل و ترکیب داده‌ها را در عمل آموزش داد و به آن‌ها کمک کرد تا یاد بگیرند چگونه آموخته‌های خود را به کار گیرند.

در رویکرد کار گروهی، دانش‌آموز موجودی اجتماعی تلقی می‌شود که از ارتباط با دیگران می‌آموزد. قراردادن دانش‌آموزان در قسمت‌های گوناگون کلاس برای هدفی مشخص، گروه‌بندی فیزیکی است که با توجه به تعداد پایه‌ها، فضای کلاس و تعداد دانش‌آموزان هر پایه انجام می‌شود. گروه‌ها ممکن است ترکیبی از چند توانایی در پایه یا پایه‌های گوناگون کلاس باشد.

تصمیم‌گیری در مورد گروه‌بندی‌ها با سه روش انجام می‌شود:

۱. **تشکیل کلاس‌های مجزا:** برای مثال، دو پایه در کلاس می‌مانند و سایر پایه‌ها به فعالیت‌های دیگر مشغول می‌شوند. دانش‌آموزان هر پایه در یک گروه قرار می‌گیرند و آموزش‌های خاص پایه‌ی خود را دریافت می‌کنند (روش دو گروه).

۲. **تدریس یک مفهوم مشترک به همه‌ی کلاس:** تدریس برخی از موضوعات و مفاهیم آموزشی که دارای ارتباط طولی هستند و قابلیت ارائه به صورت هم‌زمان به کل کلاس و پایه‌های گوناگون را دارند. در این روش، کل کلاس یک گروه تلقی می‌شود.

۳. **تدریس تلفیقی:** تدریس هم‌زمان به آن‌ها، به عنوان یک

آیا این آموزگار چند پایه را با چهار دانش‌آموز معروفش می‌شناسید؟

گروه که از پیچیدگی خاصی برخوردار است و تسلط معلم بر محتوای کتاب‌ها و اهداف را می‌طلبد.

معلم در کارهای گروهی به عنوان منبع فکری و تسهیل‌گر پذیرفته می‌شود. در این صورت، کارکرد گروه‌های یادگیری را بازبینی می‌کند. مهارت‌های همکاری را به دانش‌آموزان یاد می‌دهد و اگر نیاز باشد، به یادگیرندگان کمک می‌کند. تعامل دانش‌آموزان با هم، با محیط، نحوه‌ی استفاده از مواد آموزشی، تعیین اهداف آموزشی ویژه، تصمیم‌درباره‌ی اندازه‌ی گروه، آماده‌سازی فضای کلاس درس، تعیین نقش‌های دانش‌آموزان برای کسب اطمینان از هم‌یاری، توضیح درباره‌ی تکلیف درسی، ایجاد هم‌یاری بین گروهی، تشریح معیار موفقیت، خلاصه‌کردن درس، ارزش‌یابی کیفیت کار گروه‌ها و دانش‌آموزان، از نکات اساسی هستند که در استفاده از روش‌های کار گروهی باید مورد توجه قرار گیرند.

کار پروژه‌های

کار پروژه‌های یعنی استفاده از روش‌های علمی برای تحلیل و تبیین موضوعی خاص. متخصصان تعلیم و تربیت معتقدند، حل مسئله، تفکر و پرورش خلاقیت، رسالت اصلی نظام‌های تربیتی در جهان است. پرسش‌گری و روبه‌رو شدن با ابهام و چالش‌های ذهنی، جزو جدایی‌ناپذیر فطرت انسان است. خداوند انسان را پرسش‌گر و علت‌جو آفریده است.

کلاس‌های چندپایه به ویژه در ساعاتی از روز که دانش‌آموزان به فعالیت‌های گروهی خارج از کلاس ترغیب می‌شوند، فرصت مناسبی برای انجام کارهای پروژه‌های است. نمودار زیر قاعده‌های ساده برای کار پروژه‌های در مدرسه است:

معلم در کلاس چند پایه می‌تواند به دانش‌آموزان فرصت دهد در گروه‌های کوچک دو تا چهار نفره (از یک پایه یا پایه‌های متفاوت)،

عمل کنید
(اجرای راه‌حل)

فکر کنید
(جستن راه‌حل‌های متنوع)

نگاه کنید
(کشف یا خلق مسئله)

نتیجه به دست می‌آید

کار پروژه‌های انجام دهند، با روش‌های علمی آشنا شوند، مسائل را بیابند، فرضیه‌سازی کنند، بیازمایند و رد و تأیید کنند، و براساس یافته‌ها، مجدداً مسئله‌یابی کنند.

داربست‌زدن، از جمله‌ی بی‌شمار روش‌هایی است که برای زمینه‌سازی یادگیری دانش‌آموزان از یکدیگر می‌توان به کار برد.

ایستگاه‌های یادگیری

با توجه به تعداد دانش‌آموزان، توان مدیریتی معلم و میزان امکانات و آمادگی دانش‌آموزان، می‌توان ایستگاه‌های یادگیری متعددی را در کلاس درس ایجاد کرد. برای این کار لازم است قسمت‌هایی از کلاس یا فضای خارج از کلاس را برای یادگیری علوم، ریاضی، زبان‌آموزی، فعالیت‌های هنری و آزمایش اختصاص داد. پیشنهاد می‌شود، معلمان مبتدی با دو ایستگاه کار خود را آغاز کنند. بدین منظور گوشه‌ای از کلاس را برای انجام تمرین‌های ریاضی و حل مسائل با استفاده از امکانات و وسایل ساده، گوشه‌ای دیگر را برای خواندن منابع اختصاص دهند. از دانش‌آموزان بزرگ‌تر می‌توان برای هدایت روند یادگیری و استفاده‌ی درست از وسایل کمک گرفت. به دانش‌آموزان فرصت دهید در یکی از ایستگاه‌های مورد علاقه‌ی خود، به یادگیری بپردازند. به تدریج می‌توانید بر تعداد ایستگاه‌ها بیفزایید. مثلاً برای تشکیل گوشه یا ایستگاه، اکتشاف، معلم و یا دانش‌آموزان می‌توانند مواد جالبی مثل سنگ‌های رنگی، انواع گل و چوب‌های دارای شکل‌های خاص را که به کلاس می‌آورند، در ایستگاه قرار دهند. همه‌ی دانش‌آموزان می‌توانند از مواد جالبی که در این بخش کلاس قرار می‌گیرد، برای تولید دست‌سازهای هنری استفاده کنند.

روی کرد خود راهبری

یادگیری دانش‌آموزان به‌ویژه در دوره‌ی ابتدایی، مستلزم توجه، مشاهده، یادسپاری، درک و فهم، مسئولیت‌پذیری برای یادگیری و داشتن هدف برای یادگرفتن است. بدون مشارکت فعال یادگیرندگان، هیچ یک از موارد فوق اتفاق نمی‌افتد. معلم کلاس چندپایه باید متوجه توانایی طبیعی دانش‌آموزان برای شناخت و کنجکاوی باشد و برپایه‌ی این ویژگی دانش‌آموزان، فعالیت‌های یادگیری مناسبی را طراحی کند که بستر خود راه‌بردی، خودآموختن و خودارزیابی را فراهم سازد. کلاس‌های چندپایه، محیط طبیعی مشارکتی است که اگر معلم به عنوان فرصت به آن نگاه کند، می‌تواند بستر مناسبی را فراهم سازد تا دانش‌آموزان در تعاملات خود، علاوه بر این که به دیگران یاری می‌رسانند، به خودشان نیز کمک کنند و بهتر یاد بگیرند. هم‌چنین، درک و فهم خود را واریسی کنند، خطاهایشان را در زمان مناسب اصلاح کنند، بخواهند که یاد بگیرند و اهداف یادگیری روشنی برای خود داشته باشند.

روی کرد یادگیری از هم‌سالان

انتظار هم‌یاری و مشارکت دانش‌آموزان در انجام تکالیف و فعالیت‌های کلاسی، احساس مسئولیت در برابر یادگیری و تنظیم ارتباطات مؤثر بین معلم و دانش‌آموزان و دانش‌آموزان هر پایه با یکدیگر و دانش‌آموزان هر پایه با معلم، از نکات اساسی موفقیت معلم در کلاس‌های چندپایه است. حضور دانش‌آموزان ناهمگن از نظر سنی، جنسی، میزان سواد، اطلاعات و پایه‌ی تحصیلی، فرصتی است که باید در کلاس‌های چندپایه مغتنم شمرده شود. یادگیری مشارکتی، کارآموزی شناختی، تدریس خصوصی و

زیرنویس
۱. برای کسب اطلاع بیشتر، به کتاب «چرا بچه‌ها مدرسه را دوست ندارند»، رخصساره فضلی، کوروش، چاپ ۱۳۸۹، و مقاله‌ی «کیفیت فرایندهای یاددهی - یادگیری»، مجله آموزش رشد ابتدایی، شماره‌ی ۸، سال ۱۳۸۹، مراجعه فرمایید.

بازی، شادی ریاضی

نوشته‌ی آلن تویترز

ترجمه‌ی سمیه‌سادات میرمعینی

اشاره

«۱۰۰ ایده‌ی جالب برای تدریس ریاضیات در دوره‌ی ابتدایی» کتابی است که آلن تویترز آن را تألیف کرده و انتشارات کانتینیوم^۲ در سال ۲۰۰۸ ویرایش اول آن را به چاپ رسانده است. در این مجموعه، ایده‌های جالب و زیبایی برای ساختن فعالیت‌های ریاضی مرتبط با مفاهیم ریاضی دوره‌ی ابتدایی ارائه می‌شود. تعدادی از این ایده‌ها را در چند شماره از مجله منتشر می‌کنیم. امیدواریم این ایده‌ها، جرقه‌هایی ایجاد کنند تا آموزگاران ایرانی نیز برای ساختن فعالیت‌های جذاب و شاد ریاضی بکوشند.

کارت‌ها، می‌توان آن‌ها را در هم ضرب و یا بر هم تقسیم کرد. به خاطر داشته باشید، دو عددی که بر هم تقسیم می‌شوند، ممکن است باقی‌مانده داشته باشند.
- در جمع و تفریق می‌توانید به این صورت نیز عمل کنید:

ابتدا دانش‌آموز اعداد روی کارت‌ها را با هم جمع کند و سپس اختلاف عدد حاصل را از ۲۰ به شما بگوید. در نتیجه، پاسخ دانش‌آموز به شما، یک عدد خواهد بود.

به خاطر حفظ اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان و کاهش استرس آن‌ها، ممکن است بازی به دومین، سومین و یا چهارمین دور نیز برسد. هر دانش‌آموز می‌تواند با سعی و تلاش بیشتر، زمان پاسخ‌گویی خود را کمتر کند.

چند نکته

- دانش‌آموزان کوچک‌تر و یا با توانایی‌های کمتر می‌توانند فقط اعداد را جمع و یا آن‌ها را از هم کم کنند. بنابراین، باید کارت‌هایی با اعداد بزرگ‌تر را درون جعبه‌ی کارت‌ها قرار دهیم.
- علاوه بر جمع و تفریق اعداد روی

* **کلمات کلیدی:** جمع و تفریق.
* **ابزار مورد استفاده:** بسته‌ی کارت بازی، تخته‌ی وایت‌برد و ماژیک.
* **تعداد اعضای هر گروه:** دو نفر، چند نفر و یا تمام کلاس.

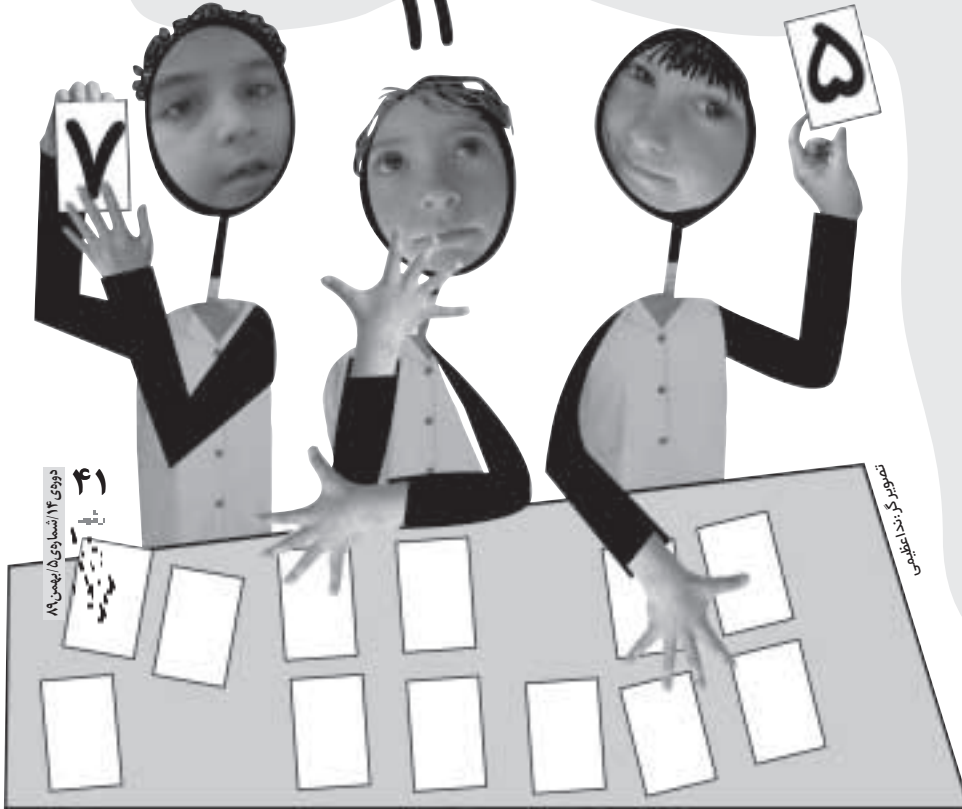
مراحل انجام فعالیت

- کارت‌های بازی مورد نظر (کارت‌هایی که اعداد طبیعی روی آن نوشته شده است) را از جعبه‌ی کارت‌ها بیرون آورید و بُر بزنید.
- تا آن‌جا که امکان دارد، کارت‌ها را به دو قسمت مساوی تقسیم کنید و رو به زمین قرار دهید. سپس برای دانش‌آموزان توضیح دهید که بعد از برگرداندن دو کارت، باید در سریع‌ترین زمان ممکن، دو عددی را که مشاهده می‌کنند، با هم جمع و سپس از هم کم کنند. برای این که بازی را یاد بگیرند و تمرین کنند، چند بار برای‌شان این کار را انجام دهید.
- می‌توانید پاسخ‌هایی را که دانش‌آموزان می‌دهند، روی کاغذ و یا تخته‌ی وایت‌برد بنویسید. راه‌حل‌ها را نیز بعد از برگرداندن هر کارت و یا بعد از یک دور بازی، می‌توان بیان کرد.
- بهتر است بازی در گروه و با کمترین استرس انجام شود تا بچه‌ها بلافاصله بعد از محاسبه، پاسخ خود را بیان کنند. زمانی که یک دانش‌آموز پاسخ داده، او نباید پاسخ دیگری بدهد تا دانش‌آموزان دیگر نیز جواب بدهند.

زیرنویس
1. Alan Thwaites
2. Continuum

۱۲

۵

روستاهای شگفت‌انگیز ایران
بخش پنجم

شهری با پله‌ها اساطیری

میراث ما

ایستگاه

آشنایی با روستای مُجن در شاهرود (استان سمنان)

حمید دهقان

اشاره

در ادامه‌ی معرفی روستاهای شگفت‌انگیز ایران در بخش «میراث ما»، در این شماره روستای زیارت در استان گلستان معرفی شده است. همان‌طور که پیش از این نیز گفته‌ایم، در این سلسله مطالب برآنیم، ضمن آشنا ساختن خوانندگان مجله با زیبایی‌ها و میراث معنوی کشورمان، ره‌توشه‌هایی در اختیار آنان قرار دهیم تا با استفاده از آن‌ها، ضمن این‌که خود به گشت‌وگذر و تفریح در مکان‌های معرفی شده می‌پردازند، در تدریستان نیز از ویژگی‌های این روستاها یاد کنند.

سعیده اصلاحی

معلم منطقه‌ی ۱۵ تهران

پیچک‌ها، پاییچ دیوار شده‌اند تا به کوچه سرک بکشند و از عبور و مرور خبر بگیرند.

پنجره‌ها، در سایه‌ی روشن درخت و آفتاب، هی پلک می‌زنند. و شاخه‌ها دست می‌برند زیر چانه و منتظر می‌مانند. هفته که به جمعه می‌رسد. همه دل تنگت می‌شوند.

اما جز من، کسی نمی‌داند که تو سایه‌ات را کنار پنجره جا گذاشته‌ای؛ کنار پرنده‌ای که جوجه‌هایش را به خوردن خرده‌نان‌های توی حیاط عادت داده است و حالا نوک می‌زند به باقی‌مانده‌ی مهربانی‌های گوشه‌ی

حیاط.

تو همین جایی. کنار آفتابگردان‌های توی باغچه. کنار شیرهای آب‌خوری. کنار تیرک فلزی بسکتبال، کنار من.

ماه، پله‌پله بالا می‌آید و از پشت پنجره‌ها چشمک می‌زند و عقربه‌ها، جمعه را به سمت شنبه هل می‌دهند. ما همه با هم چشم می‌بندیم، تا فردا صدای قدم‌هایت بیدارمان کند. مدرسه، امشب هم مثل همیشه، خواب تو را خواهد دید.

کی

ساروج ساخته‌اند، به طوری که در زلزله‌های شدید سال‌های گذشته، کمتر خانه‌ای در این شهر آسیب دیده است. مچن اکنون بیش از هشت هزار نفر جمعیت دارد. مردمان سخت‌کوش، مهمان‌نواز و مهربان آن، غالباً به کشاورزی و دام‌پروری مشغول‌اند. آیین‌هایی مانند نخل‌گردانی و تعزیه‌خوانی در مراسم عاشورا، برپایی جشن‌های ملی مانند نوروز و تولید صنایع دستی نشان‌گر هنرهای سنتی، از آداب و رسوم و میراث مادی و معنوی ارزش‌مند اهالی این نگیں سرخ فام کویر حکایت دارد.

آبشار تنگه داستان

در شش کیلومتری مچن، در مسیر باغ‌ها و مزارع حاصل‌خیز، تنگه‌ای به نام تنگه داستان قرار دارد که بسیار زیبا و فرح‌انگیز است. این تنگه دو کیلومتر طول و پنج متر عرض دارد و با آبشارهایی به ارتفاع پنج تا ۱۰ متر، چشم‌انداز زیبایی به وجود آورده است.

قله‌ی شاهوار

قله‌ی شاهوار با ارتفاع چهار هزار متر، مرتفع‌ترین قله‌ی استان سمنان، در نزدیکی مچن واقع شده است. قله‌ی این کوه تقریباً در سرتاسر سال پوشیده از برف است. در کوه‌پایه‌ی قله نیز دو روستای **امیریه و نگارمن** و بیلاق‌های زیبا و خوش آب‌وهوا با پوشش گیاهی متنوع، مکان‌های مناسبی برای استراحت و تفریح گردش‌گران به شمار می‌آیند.

منطقه‌ی سرسبز **فرحزاد**، چشمه‌ی **هفت‌رنگ** و آبشار **سوری** نیز از دیگر مکان‌های سرسبز و دیدنی مچن است. در فصل بهار روی هر کوه و تپه‌ای از این منطقه، انواع گونه‌های گیاهی و گل‌ها و سبزی‌های صحرایی مانند شنگی، پونه، سرشو، ربواس، کما، گون و زرشک، به وفور دیده می‌شود.

شهرستان شاهرود در استان سمنان در همسایگی استان سرسبز مازندران، از معدود مناطق حاشیه‌ی کویر است که آب‌وهوای مطبوع و دل‌نشین و طبیعت سبز و خرم دارد. وجود مکان‌های تاریخی مانند شهر **بسطام** موقعیت شاهرود را از نظر جاذبه‌های جهان‌گردی افزایش داده است. شهر تاریخی **مچن** نیز در فاصله‌ی ۳۳ کیلومتری شمال غربی آن، در دامنه‌ی کوه بلند (شاه‌کوه)، از رشته کوه البرز شرقی مانند نگینی می‌درخشد.

ریش‌سفیدان محل، نام شهرستان را مخفف نام **منیژه**، دختر **افراسیاب** می‌دانند که موجب آبادی و رونق آن شده است. گفته می‌شود، مچن در زمان ساسانیان و هنگام حکومت افراسیاب، توسط دختر وی به نام منیژه بنا شده است. وجود قلعه‌ها و آثار سفالینه در اطراف شهر و دو درخت کهنسال «آورس» در منطقه‌ی معروف به «سور»، از حضور زندگی در این منطقه‌ی خوش آب‌وهوا از زمان جاری شدن چشمه‌ها حکایت دارد.

بافت تاریخی خانه‌ها در مچن به صورت پلکانی است، به گونه‌ای که بام یک خانه، حیاط خانه‌ی دیگر است. به همین سبب، آن را **ماسوله‌ی کویر** هم نامیده‌اند. خانه‌ها با بافت سنتی در دامنه‌ی کوه و در دره‌ای وسیع، میان دو رودخانه‌ی **پی‌حصار** و **بیش‌ده** که از کوه‌های اطراف سرچشمه می‌گیرند و آب‌چندین چشمه در آن‌ها جریان دارد، بنا شده‌اند و چشم‌انداز بسیار زیبایی دارند. مصالح به کار رفته در ساخت خانه‌ها از سنگ، گل و چوب است و دیوارهای سنگی آن‌ها نمایی از گل قرمز رنگ دارد. کوچه‌های تنگ و باریک، پریچ و خم و شیب‌دار، از لحاظ بافت مکانی منظره‌ی زیبایی به وجود آورده است.

برخی از ساکنان قدیمی شهر بر این باورند که ساخت خانه‌ها روی شیب تپه، به علت ایجاد مقاومت بیشتر آن‌ها در برابر زلزله است. مردمان مچن با استناد به اشاره‌ی «والجبال اوتادا» در قرآن کریم که کوه‌ها به میخی تشبیه شده که در زمین فرو رفته‌اند تا موجب استحکام زمین شوند، خانه‌های خود را در دل کوه بنا کرده‌اند. کوه را کنده‌اند و ساختمان‌هایی با طراحی و مهندسی خودشان از سنگ، گل، چوب و

مهارت مشاهده و اندازه‌گیری

شکوه تقدیسیان

اشاره

در شماره‌های ۱ و ۳ مجله، بخش‌های اول و دوم سلسله مطالب مشاهده و یادگیری فراگیرندگان را که به تبیین ابعاد گوناگون مهارت مشاهده در امر یاددهی - یادگیری اختصاص دارد، خواندید. در این شماره، ارتباط مشاهده با اندازه‌گیری مورد بحث قرار می‌گیرد. بخش پایانی این مقاله در شماره‌ی هفت مجله چاپ خواهد شد.

هوای داخل توپ، دمای محیط و چیزهایی مشابه آن‌ها می‌رساند؛ به گونه‌ای که از مهارت اندازه‌گیری می‌توان برای یادگیری مباحث دیگر ریاضی استفاده کرد. «اندازه‌گیری نه تنها در زندگی روزمره مهم است، بلکه در سایر زمینه‌های برنامه‌ریزی نیز ثمربخش است.

اگر در فکر آن هستید که بین ریاضیات و موضوعات دیگر، پلی ارتباطی برقرار کنید، به اندازه‌گیری ببینید؛ و به این که ما چگونه در هنر موسیقی، علوم اجتماعی و هنرهای زبانی، از اندازه‌گیری استفاده می‌کنیم. دلیل دیگری که برای اهمیت اندازه‌گیری به عنوان بخش مهمی از برنامه‌ی ریاضیات مطرح است، چندان به تعلیم و تعلم ریاضی آن ارتباطی ندارد. اندازه‌گیری فرصت مغتنمی است که به کمک آن دانش‌آموزان درگیر با فعالیت‌های گوناگون، می‌توانند به مباحث دیگر ریاضیات تغییر جهت دهند»^۱ [ریس و دیگران، ۱۳۷۷: ۲۰۱].

ما برای اندازه‌گیری و تشخیص صفات، مقایسه می‌کنیم. مقایسه را از طریق انتخاب یک واحد انجام می‌دهیم و به ابزارهای اندازه‌گیری نیاز داریم. مانند شمارش که برای مقایسه‌ی اشیاء و موجودات محسوس به کار می‌رود و یا تعیین فرمول که روشی استاندارد و علمی است. شناخت واقعی صفات در اندازه‌گیری از آن جهت مهم است که پایه و ساختی پایدار برای کاربرد فرمول‌ها در حل مسئله و طرح سؤال است.

دانش‌آموزان در پایه‌ی سوم ابتدایی با کاربرد واحد طول در سطحی وسیع‌تر آشنا می‌شوند و تمرین‌های متعددی انجام می‌دهند. از سال‌های خدمت‌م روزی را به یاد می‌آورم که برای بازدید به یک کلاس رفته بودم. دانش‌آموز باید اندازه‌ی ۲۰۰ سانتی‌متر را برحسب متر بیان می‌کرد، اما او تصور درستی از این اندازه نداشت و به‌طور نظری نمی‌توانست حتی تقریباً طول ۲۰۰ سانتی‌متر را روی زمین و در کلاس یا حیاط مدرسه تخمین بزند و نهایتاً اندازه‌ی خط‌کش خودش را نشان می‌داد.

باز در تجربه‌ی به یادماندنی دیگری، یکی از افراد فامیل خودم، دانش‌آموز دوره‌ی ابتدایی بود. او تا آخرین سال این دوره، یعنی کلاس

اندازه‌گیری با کمیت تعریف می‌شود. همه‌ی ما روزانه با این مفهوم سروکار داریم. محاسبات روزانه، اندازه‌گیری فاصله‌ها، مشخص کردن ابعاد یک حجم، بزرگی و کوچکی اشیاء، دما، سرعت و ظرفیت، همه از فاکتورهای اندازه‌گیری هستند که با محاسبه سروکار دارند.

در اندازه‌گیری، معمولاً از مقیاس‌های علمی (متر، گرم، دقیقه، ساعت و...) استفاده می‌شود. ولی همیشه این کار لازم نیست. در مواقعی هم قدم، مژه، آجر و موارد مشابه کاربرد دارند. اندازه‌گیری یکی از مباحث مهم و کلیدی در ریاضیات و علوم پایه و کارهای پژوهشی است. کودکان دوره‌ی ابتدایی، برحسب رشد عقلی و شناختی و بودن در مرحله‌ی عملیات محسوس یا عینی، برای درک و فهم اندازه‌ها، باید خوب دیدن و مشاهده‌ی دقیق را در تجربه‌های مجسم و عینی و با ابزارهایی که در اختیار دارند، نشان دهند.

در دوره‌ی پیش دبستان، استفاده از حجم‌های پلاستیکی و چوبی و مهره‌های رنگین، ابزارهای مناسبی برای درک مفاهیم اولیه‌ی ریاضی هستند. دستکاری کردن، بازی کردن، روی هم چیدن و باز به هم ریختن حجم‌ها و کنجکاوی طبیعی کودکان در این سن، تنها بازی نیست. بلکه یادگیری اولیه‌ی عددها، اشکال هندسی و حجم‌ها، با یادگیری مفاهیمی مانند کوچک، بزرگ و مساوی همراه است. مشاهدات اولیه‌ی کودکان و تجربه‌های شخصی، تصاویر ذهنی آنان را شکل می‌دهد و مهارت‌های اولیه‌ی اندازه‌گیری را به او می‌آموزد. در این دوره، مربیان می‌توانند با تغییر موقعیت و محل حجم‌ها و دیگر ابزار آموزشی و ایجاد زمینه‌ی پرسش و پاسخ و قرار دادن کودک در موضعی جدید، به‌طور غیرمستقیم، مهارت مشاهده را در او ایجاد کنند.

معمولاً اولین مرحله‌ی یادگیری اعداد، شمارش آن‌هاست. مهارت مشاهده‌ی دقیق، کودک را قدم به قدم به مراحل مانند طبقه‌بندی، مقایسه کردن و دسته‌بندی کمیت‌های گسسته مانند میوه‌ها، مهره‌ها و اشکال متنوع و در رده‌های بالاتر، کمیت‌های پیوسته، مانند وزن اشیاء،

کودکان دوره‌ی ابتدایی، برحسب رشد عقلی و شناختی و بودن در مرحله‌ی عملیات محسوس یا عینی، برای درک و فهم اندازه‌ها، باید خوب دیدن و مشاهده‌ی دقیق را در تجربه‌های مجسم و عینی و با ابزارهایی که در اختیار دارند، نشان دهند

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

رشد کودک (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه‌ی اول دوره‌ی دبستان)

رشد خردسال (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره‌ی دبستان)

رشد دانش‌آموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره‌ی دبستان)

رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)

رشد جوان (برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

♦ رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد آموزش راهنمایی تحصیلی ♦ رشد تکنولوژی

آموزشی ♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد مدیریت مدرسه ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- ♦ رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)
- ♦ رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه)
- ♦ رشد آموزش قرآن ♦ رشد آموزش معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی ♦ رشد آموزش هنر ♦ رشد مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت‌بدنی ♦ رشد آموزش علوم اجتماعی ♦ رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا ♦ رشد آموزش زبان ♦ رشد آموزش ریاضی ♦ رشد آموزش فیزیک ♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد آموزش زمین‌شناسی ♦ رشد آموزش فنی‌و حرفه‌ای ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان مراکز تربیت‌معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش‌وپرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک‌آموزشی.

♦ تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

پنجم، مفهوم محیط و اندازه‌گیری آن را با وجود تکرارهای مکرر درک نمی‌کرد؛ با این‌که از لحاظ هوشی مشکلی نداشت. این کاستی‌ها، مسلماً به مراحل اولیه و تجارب نخستین یادگیری و به کار نگرفتن مهارت‌های چندگانه‌ی مشاهده و کاربردهای عملی مفاهیم بستگی دارد.

اهمیت ندادن به درک و فهم مفاهیم و عدم فضاسازی برای تجارب حسی و عینی کودکان در پایه‌های پایین‌تر، مشکلات دیرپایی از این قبیل را فراهم می‌کند.

«عمولاً فرمول‌های مربوط به محاسبه‌ی مساحت، محیط، حجم و سطح، در پایه‌های بالاتر تدریس می‌شود. با این‌که فرمول‌ها ابزارهای ضروری و مفیدی برای اندازه‌گیری محسوب می‌شوند، نباید آن‌ها را بدون پیش‌زمینه‌ی کافی از صفات فرایندهای اندازه‌گیری ارائه کرد. باید نحوه‌ی استفاده از فرمول‌ها را بدون آن‌که بر چگونگی محاسبه‌ی آن‌ها تأکید شود، به کودکان آموزش داد. باید برای مقایسه‌ی نواحی و مساحت‌ها فرصت‌هایی را در اختیار آنان قرار دهیم» [همان، ص ۲۱۳].

یکی از مسئولیت‌های مهم معلم، باز خورد دادن به فعالیت‌های دانش‌آموزان است. بازخوردهای غیر کلامی مانند علامت‌گذاری و غیره، بدون دادن اطلاعات صحیح و قابل درک برای دانش‌آموزان مفید و ثمربخش نیست و نمی‌تواند او را در جهت حل مسئله و درک مطلب و رفع مشکل هدایت کند. عملکرد معلمان در حین تدریس مقیاس‌ها و اندازه‌ها و فرمول‌ها، اگر بر فضاسازی و کنترل ادراک دانش‌آموز از مفاهیم و روابط مطرح شده مبتنی باشد، کار یادگیری را برای کودک آسان‌تر می‌کند. فضاسازی به این معناست که هنگام آموزش این‌گونه مفاهیم، با استفاده از هر وسیله‌ی مفید آموزشی، فضای کلاس را جذاب، طبیعی و به‌دور از تنش کنیم تا برای کودکان فرصت فکر کردن و دستکاری و آزمایش و خطا به وجود آید. کنجکاوی و لمس وسایل آموزشی و مشاهده‌ی دقیق، غالباً با لذت یادگیری واقعی همراه است. یادگیری طوطی‌وار که ذهن تعداد زیادی از دانش‌آموزان را پر می‌کند، به این دلیل است که مشاهده و دریافت دقیق از مفهوم صورت نمی‌گیرد. بنابراین تنها به محتویات حافظه افزوده می‌شود. پس از مدتی نیز آموخته‌ها از یاد می‌روند و سعی و کوشش مریبی و متربی بی‌ثمر می‌ماند. یاد دادن مهارت‌های یادگیری در اولین پایه‌های ابتدایی که کودک ذهنی آماده و خلاق دارد، کاری آسان است و به زمینه‌سازی و برنامه‌ریزی نیاز دارد.

تجربه نشان می‌دهد که مهارت مشاهده‌ی دقیق و استفاده از حواس پنج‌گانه، لزوماً در یادگیری اغلب برنامه‌های درسی نقشی اساسی و زیربنایی دارد.

منبع

۱. زابرت، الی. ریس و دیگران. کمک به یادگیری کودکان در ریاضیات. ترجمه‌ی مسعود نوروزیان. انتشارات مدرسه، ۱۳۷۷

چگونه نبرد خورد کنیم؟ بادروغ گویبی کودکان

اشرف مظلوم

کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی

اشاره

معلمان در بهبود بخشیدن به روابط بین فردی دانش‌آموزان، نقش بسیار مهمی دارند. دوران مدرسه به‌خصوص دوره‌ی ابتدایی، در ساخت شخصیت کودک اهمیت ویژه‌ای دارد و مربی آگاه هرگز نمی‌تواند نسبت به این دوره بی‌تفاوت باشد. خانم فرشته فرخ تبار، معلم دبستان میلاد از تهران، درباره‌ی دروغ‌گویی یکی از دانش‌آموزان خود، مسائلی مطرح کرده‌اند که در دومین بخش از سلسله مطالب پاسخ به پرسش‌های تربیتی آموزگاران درباره‌ی دانش‌آموزان، به آن‌ها پاسخ می‌دهیم.

همّت مضاعف، کار مضاعف

برگ اشتراک مجله‌های رشد

شرایط:

۱. پرداخت مبلغ ۷۰/۰۰۰ ریال به ازای یک دوره یک‌ساله مجله‌ی درخواستی، به صورت علی‌الحساب به حساب شماره‌ی ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه‌ی سه راه آرمایش (سرخه‌حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده‌ی اشتراک بایست‌سفارشی. (کپی فیش را نزد خود نگه دارید.)

♦ نام مجله‌های درخواستی:

.....
.....

♦ نام و نام‌خانوادگی:

.....

♦ تاریخ تولد:

.....

♦ میزان تحصیلات:

.....

♦ تلفن:

.....

♦ نشانی کامل پستی:

.....

استان: شهرستان:

.....

خیابان:

.....

پلاک: شماره‌ی پستی:

.....

♦ در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده‌اید، شماره‌ی اشتراک خود را بنویسید:

کد اشتراک:

امضا:

۱۵۸۷۵/۶۵۶۷

• صندوق پستی مرکز بررسی آثار:

۱۶۵۹۵/۱۱۱

• صندوق پستی امور مشترکین:

www.roshdmag.ir

• نشانی اینترنتی:

۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶-۷۷۳۳۵۱۱۰

• امور مشترکین:

۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

• پیام‌گیر مجله‌های رشد:

یادآوری:

- ♦ هزینه‌ی برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، برعهده‌ی مشترک است.
- ♦ مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک خواهد بود.

دروغ

بچه‌ها به دلایل زیادی دروغ می‌گویند که بسته به شرایط و انگیزه‌هایشان متفاوت است. آن‌ها ممکن است برای پنهان کردن چیزی، پوشاندن اشتباهات و تقصیراتشان، اجتناب کردن از پیامدهای عملی و یا پیشگیری از تنبیهی که در انتظارشان است، دروغ بگویند. اغراق کردن در مورد موضوعی و یا تحت تأثیر قرار دادن دیگران، مورد توجه قرار گرفتن، احساس فشار و ناراحتی و یا ضعف و ناتوانی، حسادت و رقابت، خودنمایی و غرور، امیدها و آرزوهای تحقق نیافته، انتقام‌گیری از دیگران، بازی‌ها و یا تخیلات کودکانه و آزمودن والدین، از دیگر علت‌های دروغ‌گویی هستند.

واکنش‌های ما، در اصلاح رفتار کودک نقش بسیاری خواهد داشت. قبل از هر کار، باید به اهمیت صداقت و راست‌گویی تأکید کرد. می‌توان به کودکان دانش‌آموز گفت که ما از شنیدن حقیقت خشنود و برعکس، از شنیدن دروغ، ناراحت می‌شویم.

اگر کودک به اشتباهات خود اعتراف کرد یا به سوالات پاسخ درست داد، هر چند که این پاسخ درست، آزردهنده باشد، هرگز او را تنبیه نکنید. چنان‌چه کودک هنگام راست‌گویی تنبیه شود، در آینده برای رهایی از تنبیه، به دروغ‌گویی روی خواهد آورد.

پی بردن به دلایل رفتاری که در پشت دروغ‌گویی پنهان است، در حل آن بسیار مؤثر خواهد بود. برای نمونه، اگر کودک برای جلب توجه و یا برای رسیدن به خواسته‌اش، به شما دروغ می‌گوید، می‌توانید راه‌های مثبت دیگری را برای دستیابی به این دو، در برابر او قرار دهید. همچنین، می‌توانید با تغییر دادن محیط و شرایطی که کودک در آن‌ها به دروغ‌گویی مجبور می‌شود، او را در اجتناب از دروغ‌گویی یاری کنید.

داستان‌های غیرواقعی و اغراق‌آمیزی که کودک تعریف می‌کند، شاید راهی برای برانگیختن تحسین و جلب توجه دیگران است. با دادن جوایز بیشتر، می‌توانید اعتمادبه‌نفس او را تقویت کنید. داستان‌سازی‌ها و تخیلات کودکان را نباید دروغ‌گویی به‌شمار آورد.

اگر ریشه‌ی دروغ‌گویی کودک در تخیلات کودکانه‌ی اوست، مراقب باشید که با شنیدن حرف‌های به‌ظاهر عجیب و غریب، با او مانند یک دروغ‌گو رفتار نکنید و حرف‌هایش را با خشونت تکذیب نکنید، بلکه کم‌کم به او بفهمانید که واقعیت‌ها چه هستند و غیرواقعی‌ها کدام‌اند. مفهوم حقیقت و راست‌گویی را کاملاً برایش روشن کنید. همچنین، تفاوت واقعیت و رویا را برایش توضیح دهید.

هرگز توقع بیش از حد از کودک نداشته باشید. دادن تکالیف زیاد، سبب دروغ‌گویی در کودکان می‌شود. گاهی کودکان به‌خاطر رازداری یا حمایت از شخصی، دروغ می‌گویند. برای مثال، کودکی که بزرگ‌سالی با او بدرفتاری کرده است، غالباً به‌خاطر ترس از او و گاهی نیز به دلیل ترس از تنبیه پس از راست‌گویی، دروغ می‌گوید. در چنین شرایطی، به کودک اطمینان دهید که اگر حقیقت را بگوید، ایمن خواهد بود و آسیبی به او نخواهد رسید.

جلسه‌ای با والدین کودک بگذارید و از آن‌ها بخواهید هرگز کودک خود را تحقیر نکنند، زیرا در این صورت کودک می‌کوشد از هر راه ممکن، توانایی‌های خود را نشان دهد و یکی از این راه‌ها دروغ‌گویی است.

به والدین بگویید هرگز به کودکشان لقب دروغ‌گو ندهند. چسباندن برچسب دروغ‌گویی، تأثیر منفی بر عزت‌نفس کودک خواهد گذاشت و او را به این باور می‌رساند که واقعاً دروغ‌گو است، پس به دروغ‌گویی بیشتر وادار خواهد شد.

به والدین بگویید، هرگز به کودک وعده‌های دروغین ندهند، زیرا با این کار، دروغ‌گویی را به او می‌آموزند. هرگز با تشویق و خنده، از حيله‌ها و دروغ‌های کودکان خود استقبال نکنند تا باعث پرورش این ویژگی ناپسند در کودک نشوند. یادآور شوید، اثرات تربیت نامطلوب والدین و ناهماهنگی در شیوه‌های تربیتی پدر و مادر، افزایش دروغ‌گویی کودک را به‌دنبال خواهد آورد.

راست‌گویی را در کودک تقویت کنید و هنگام راست گفتن، به او پاداش دهید و او را تحسین کنید. سرانجام باید به یاد داشته باشیم، ما الگوهای کودکیم و باید مراقب رفتارمان باشیم و با توجه به سن کودکان با آن‌ها گفت‌وگو و رفتار

کنیم

با همراهان

صفحه‌ی «با همراهان»، مجراهای ارتباطی خوانندگان با دفتر مجله را معرفی می‌کند. شما می‌توانید از راه‌های گوناگون، از جمله: ارسال نامه از طریق صندوق پستی، پست الکترونیکی، نمابر و تحویل حضوری، نامه‌ها و نوشته‌های خودتان را در اختیار مجله قرار دهید. هم‌چنین از طریق تلفن و نیز تلفن پیام‌گیر، ما را از نظرات خودتان درباره‌ی محتوای مجله آگاه سازید.

در زیر، در مورد برخی از نامه‌ها و نوشته‌ها سخن گفته‌ایم:

□ نامه‌ها و نوشته‌های شما رسید، ولی به دلیل حجم بالای آثار دریافتی، استفاده از نوشته‌های شما عزیزان مقدور نخواهد بود:

فریده صمدی (آموزگار دبستان بهادر صمدی، شبکوه فارس)،
فرهاد ظهیرنژاد (آموزگار دبستان شهید پیر حیاتی، ایوان ایلام)،
فرحناز جعفرزاده (آموزگار پایه‌ی پنجم دبستان رستمی، بابلرس)،
سیده زهرا هاشمی ساری (آموزگار پایه‌ی اول دبستان ندای آزادی، قائم‌شهر)،
علی عربانی دانا (پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش)،
لیلا کیانپور (آموزگار پایه‌ی اول، بروجرد)،
حسن رضا ترابی (بیرجند)،
سمیه ستاری (آموزگار دو پایه‌ی روستای اسدآباد، مبارکه‌ی اصفهان) و **مرضیه قدکی** (آموزگار دبستان رودکی ۲، منطقه‌ی جی اصفهان).

پاسخ به برخی نامه‌ها و نوشته‌ها

● **حسین نوری**، آموزش و پرورش ناحیه‌ی ۵ تبریز: خاطره‌ای از شما دریافت کردیم که در چهار و نیم صفحه‌ی حروف‌چینی شده، برایمان ارسال شده بود. خاطره و درواقع لبخندی کلاسی که بسیار طولانی و در حد داستان کوتاه بیان شده بود. به نظر می‌رسد کل مفهوم این خاطره در حد نیم صفحه قابل بازنویسی باشد. لطفاً در صورت تمایل و با حذف اضافات، خاطره را بازنویسی و دوباره به دفتر مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی ارسال کنید. از تلاش شما متشکریم.

● **کاظم شیردل**، سرگروه آموزشی پایه‌ی دوم، کاشمر: نامه‌ی شما و توضیحاتتان درباره‌ی نرم‌افزار آموزشی قرآن پایه‌ی دوم، بسیار گنگ و نارسا بود و عملاً چیزی از آن نصیتمان نشد. لطفاً با در نظر گرفتن این که اعضای شورای برنامه‌ریزی مجله، اصلاً چیزی در مورد نرم‌افزار شما نمی‌دانند، مجدداً طرح و نرم‌افزار خود و اعضای گروه پنج نفری همراحتان را برایمان معرفی و ارسال کنید.

● **عالیه مالکی چلنگی**، آموزگار پایه‌ی دوم دبستان ۱۳ آبان، ناحیه‌ی یک زاهدان: نوشته‌ی شما تحت عنوان «آیا شقایق دیرآموز یا بیش‌فعال است؟» واصل شد. در این تجربه، به آموزه‌های علم روان‌شناسی و بهره‌گرفتن از تجربه‌های محیطی ساده که هر دو می‌توانند مهم و تأثیرگذار باشند، هم‌سنگ یکدیگر بها داده نشده است. شما روش کارتان را از مشاهده‌ی رفتار یک مادر با کودکش که می‌تواند غلط باشد، انتخاب کرده‌اید، درحالی که حل مشکلات رفتاری بچه‌ها آن قدرها که ما فکر می‌کنیم، ساده نیست و اگر در این مورد خاص، مشکل دانش‌آموز شما حل شده است، شانس یارتان بوده است.

● **شهربانو صبوری**، مدیر دبستان شهید تورانی ساری: اعتراضتان به نوع برخوردمان با شما در بخش با همراهان شماره‌ی ۱ را دریافت کردیم. اگر نوع نگارش پاسخ ما، شما را ناراحت کرده است، عذر می‌خواهیم. ولی باید به اطلاعاتن برسانیم که کارشناسان و اعضای شورای برنامه‌ریزی مجله همگی از کارشناسان حوزه‌ی علوم تربیتی و آشنایان با مسائل دوره‌ی ابتدایی هستند و کارشناسی که در مقام داور اصلی مقاله‌ی شما را ارزیابی کرده، از مؤلفان کتاب‌های درسی و عضو گروه ادبیات فارسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی است.

● **یوسف محمدی مهر**، مدیر آموزگار مدرسه‌ی مالک‌اشتر کیاکالا: در مطلبی که تحت عنوان «گل یا گل؟ خاطره‌ای تلخ از ارزش‌یابی به شیوه‌ی سنتی» نوشته‌اید، علی‌رغم گویا بودن آن چه که می‌خواهید بیان کنید، به دلیل جمله‌بندی نارسا، متن تحت‌الشعاع قرار گرفته است. هم‌چنین شاید نتوان همه‌چیز را با جایگزینی ارزش‌یابی توصیفی تحلیل کرد.

یک توضیح!

مطلبی که در صفحه‌ی ۲۰ شماره‌ی ۲ (آبان ۸۹) تحت عنوان «گفت‌وگو با هم، برای حل مسائل هم» به چاپ رسیده، نوشته‌ی خانم **حوریه رازقی** است که به اشتباه رزاقی چاپ شده است.

تماس با دفتر مجله

از آقای **علیرضا سودمند** از بیجار و خانم **فاطمه جارچی** از مشهد درخواست می‌کنیم با دفتر مجله تماس بگیرند.